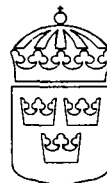

Regeringens proposition 1991/92:119

om ombildning av Stadshypotek, m.m.

Prop.
1991/92:119

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 7 april 1992.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Anne Wibble

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Stadshypoteks rörelse skall överföras till ett för ändamålet bildat kreditaktiebolag. Ombildningen skall gå till på det sättet att Stadshypotekskassan och stadshypoteksföreningarna fusioneras, varefter rörelsen förs över till ett av kassan helägt aktiebolag. Ombildningen avses äga rum per den 1 januari 1993.

Kassans obligationsstock skall dock ligga kvar i kassan och avvecklas där. På sikt skall kassan också avveckla sitt aktieinnehav. Detta skall delvis ske genom att aktier överläts till låntagarna på förmånliga villkor. Därefter skall kassan likvideras. Hur överskottet vid likvidationen skall fördelas skall underställas riksdagen för prövning.

De särskilda skatteregler som gäller vid vissa fusioner skall gälla även vid fusion mellan kassan och föreningarna. De obeskattade reserver som finns i kassan och föreningarna får skattas av i aktiebolaget.

Även de obeskattade reserverna i Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB föreslås återföras till beskattning. Avskattningen skall ske i enlighet med de principer som gäller för andra finansiella företag. Aktiebolaget och SBAB får rätt att göra avsättning till skatteutjämningsreserv (surv).

För det nybildade aktiebolaget införs vissa begränsningar i fråga om underlagen för surv och Annell-avdrag för att neutralisera att en del av aktiekapitalet kommer att utgöras av obeskattat kapital.

Förmånen för nuvarande låntagare att förvärva aktier i bolaget på förmånliga villkor skall beskattas först när aktierna säljs.

I propositionen föreslås vidare skatteregler för att underlätta för utländska bankföretag att ombilda svenska dotterbankaktiebolag till filialer. Skatteregler införs också för att underlätta ombildning av ömsesidiga livförsäkringsföretag till försäkringsaktiebolag.

I propositionen föreslås slutligen att finansiella företag skall få en alternativ möjlighet att återföra sina obeskattade reserver enligt de generella reglerna för icke-finansiella företag.

1 Förslag till

Lag om ombildning av stadshypoteksinstitutionen

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om ombildning av den institution som regleras i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar.

2 § Stadshypoteksföreningarna skall gå upp i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa genom att föreningarna upplöses utan likvidation och föreningarnas tillgångar och skulder övertas av kassan (fusion). Därvid skall föreningarnas säkerhetsfonder och kapitaltäckningsfonder föras till kassans reservfond respektive kapitaltäckningsfond. Fusionen skall genomföras den dag regeringen bestämmer.

3 § Efter fusionen skall stadshypotekskassan överlåta hela eller delar av sin rörelse till ett för ändamålet bildat kreditaktiebolag. Regeringen får besluta om tidpunkt och villkoren för överlåtelsen.

4 § Stadshypotekskassan får utan hinder av bestämmelserna i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningarna låna upp de medel och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att förbereda den ombildning som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa

Härigenom föreskrivs följande.

Kassans ändamål

1 § Konungariket Sveriges stadshypotekskassa har till uppgift att fullfölja den ombildning som följer av regeringens beslut enligt lagen (1992:000) om ombildning av stadshypoteksinstitutionen. Kassan skall

1. äga och förvalta aktier i det aktiebolag som har övertagit kassans rörelse,
2. till utgången av år 1994 låna upp och till aktiebolaget låna ut medel som bolaget behöver för sin rörelse,
3. förvalta kassans fordringar på aktiebolaget och kassans skulder samt
4. ombesörja att regionala låntagarstämmor samt ombudsstämma kommer till stånd.

Styrelse och revisorer

2 § Kassan förvaltas av en styrelse som består av elva ledamöter. Regeringen utser fem ledamöter, bland dem ordföranden, och två suppleanter för dem. Ombudsstämman utser sex ledamöter, bland dem vice ordföranden, och tre suppleanter för dem. Ledamöterna och suppleanterna utses för en tid av högst två år.

Regeringen bestämmer arvoden för ledamöterna och suppleanterna.

3 § För revision av styrelsens förvaltning och kassans räkenskaper utses årligen två revisorer och två suppleanter för dem. Finansinspektionen och ombudsstämman utser vardera en revisor och en suppleant. Revisorerna och suppleanterna skall vara auktoriserade revisorer.

4 § Ombudsstämman avgör frågor om fastställande av balansräkningen och om godkännande av styrelsens förvaltning.

Grundfond och upplåning

5 § Som grundfond för kassan ställer staten till förfogande en garantiförbindelse som utfärdas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, riksgäldskontoret. Regeringen meddelar föreskrifter om grundfondens storlek samt om de villkor i fråga om avgift och i övrigt som skall gälla för grundfonden.

Efter anmälan till riksgäldskontoret får kassan ta grundfonden i anspråk för att fullgöra sina förpliktelser om kassan för tillfället saknar tillgängliga medel för detta.

När grundfonden har tagits i anspråk enligt andra stycket, skall kassan betala staten den ränta på beloppet som riksgäldskontoret bestämmer och snarast möjligt återbetala vad som har tagits i anspråk.

6 § Kassans sammanlagda låneskulder får inte uppgå till mer än tio gånger summan av grundfonden och kassans egna fonder. Prop. 1991/92:119

Likvidation

7 § Regeringen beslutar om kassans likvidation och förfarandet därvid.

Efter anmälan till riksgäldskontoret får grundfonden tas i anspråk när kassan har trätt i likvidation, om det saknas andra tillgångar som svarar för kassans förpliktelser.

Riksdagen beslutar om användningen av kassans behållning efter likvidation.

Kassans verksamhet

8 § Närmare föreskrifter om beslut i styrelsen och kassans verksamhet samt om ombudsstämma och regionala låntagarstämmor meddelas av regeringen.

Tillsyn

9 § Kassan står under tillsyn av finansinspektionen. Kassan skall lämna inspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om tillsynen över kassan.

10 § Kassan skall med en årlig avgift bekosta finansinspektionens tillsyn enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

-
- 1 . Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
 2. Genom lagen upphävs lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar.
 3. Den styrelse och de revisorer som har utsetts enligt bestämmelserna i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar utgör styrelse och revisorer i kassan till dess att ny styrelse och nya revisorer har utsetts enligt den nya lagen.

Lag om inkomstskatteregler med anledning av vissa omstruktureringar inom den finansiella sektorn, m.m.

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Vid fusion mellan Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och stadshypoteksföreningar enligt 2 § lagen (1992:000) om ombildning av stadshypoteksinstitutionen tillämpas bestämmelserna i 2 § 4 mom. andra - fjärde, sjunde, åttonde och elfte styckena lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt.

Vid fusion som avses i första stycket samt vid en följande överlåtelse av stadshypotekskassans tillgångar till det kreditaktiebolag som avses i 3 § lagen om ombildning av stadshypoteksinstitutionen skall överlåtande och övertagande företag anses som en skattskyldig vid återföring av obeskattade reserver enligt 2 § samt vid tillämpning av lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver.

2 § Avsättningar till reservfond eller säkerhetsfond som Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, stadshypoteksförening eller Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB gjort i bokslut till ledning för 1986 och senare års taxeringar skall återföras till beskattning enligt andra stycket.

Skillnaden mellan reserverna och den avsättning till skatteutjämningsreserv som första gången görs enligt lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv utgör - om beloppet är positivt - skattepliktig intäkt vid taxeringen till statlig inkomstskatt. Minst 75 procent av beloppet tas upp vid 1994 års taxering och återstående del vid 1995 års taxering. Taxeras inte företaget år 1994 skall hela beloppet jämte ett tillägg på 7,5 procent tas upp vid 1995 års taxering. Om hela beloppet tas upp till beskattning vid 1994 års taxering får vid tillämpning av uppborðslagens (1953:272) regler om debitering av preliminär och slutlig skatt i sådant fall anses som om skatten på intäkten hänför sig med 75 procent på beskattningsåret 1993 och med 25 procent på beskattningsåret 1994.

Vid beräkning av kapitalunderlag enligt lagen om skatteutjämningsreserv skall

dels 15 procent av de avsättningar till reservfond och säkerhetsfond som avses i första stycket räknas som skuld vid 1994 års eller, om företaget inte taxeras då, 1995 års taxering,

dels 30 procent av den skattepliktiga intäkt enligt andra stycket som vid beskattningsårets ingång ännu inte tagits upp till beskattning räknas som skuld vid 1995 års taxering,

dels beskattningsårets inkomstskatt beräknas utan hänsyn till den skattepliktiga intäkten enligt andra stycket.

3 § För det kreditaktiebolag som avses i 1 § andra stycket skall vid beräkning av kapitalunderlag enligt lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv underlaget minskas med 25 procent av ett belopp som

beräknas enligt följande. Beloppet utgörs av en så stor andel av bolagets eget kapital omedelbart efter det förvärv från stadshypotekskassan som avses i nämnda lagrum som de belopp som stadshypotekskassan och stadshypoteksföreningarna avsatt till reservfond respektive säkerhetsfond i bokslut för år 1984 eller tidigare utgör av eget kapital i stadshypotekskassan omedelbart före överlåtelsen till bolaget. Med eget kapital avses i fråga om bolaget eget kapital enligt 11 kap. 7 § aktiebolagslagen (1975:1385) och i fråga om kassan summan av reservfond, säkerhetsfond och kapitaltäckningsfond enligt 15 och 33 §§ lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och stadshypoteksföreningar.

Vid beräkning av kreditaktiebolagets avdrag enligt lagen (1967:94) om avdrag för viss aktieutdelning, för utdelning på de aktier som utgetts av bolaget före eller i samband med övertagandet av tillgångar från stadshypotekskassan, skall vad som inbetalats för aktierna minskas med ett belopp motsvarande det som avses i första stycket.

4 § Skattepliktig intäkt enligt 3 § 1 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt skall inte anses uppkomma när låntagare i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller stadshypoteksföreningarna får rätt att - till ett pris som understiger marknadsvärdet - förvärva aktie eller förvärvar aktie i det kreditaktiebolag som avses i 1 § andra stycket. Vad nu sagts gäller endast vid förvärv från bolaget eller stadshypotekskassan i samband med nyemission i bolaget.

Om en anställd i kreditaktiebolaget förvärvar aktie i bolaget vid den nyemission som avses i första stycket skall det undantag från beskattning av förmån som anges i punkt 3 a av anvisningarna till 32 § kommunal-skattelagen (1928:370) avse endast 20 procent av skillnaden mellan marknadsvärdet och förvärvspriset.

5 § Om ett utländskt bankföretag övertar hela den rörelse som bedrivs av ett bankaktiebolag som har bildats före den 1 augusti 1990 och som ägs direkt eller genom förmedling av ett helägt dotterföretag skall bestämmelserna i 2 § 4 mom. andra - fjärde, sjunde, åttonde och elfte styckena lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, 13 § lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv samt 8 § lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver äga motsvarande tillämpning.

6 § Om ett ömsesidigt livförsäkringsföretag överlåter hela sitt försäkringsbestånd till ett för ändamålet bildat försäkringsaktiebolag skall överlåtande och övertagande företag anses som en skattskyldig vid tillämpning av lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver och övergångsbestämmelserna till lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och tillämpas i fråga om 5 och 6 §§ första gången vid 1993 års taxering och i övrigt första gången vid 1994 års taxering.

Lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt

Härigenom föreskrivs att 2 § 4 och 8 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

4 mom.² Bestämmelserna i andra-åttonde styckena nedan gäller i fråga om fusioner enligt

1. 14 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385),
2. 12 kap. 1, 3 och 8 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
3. 11 kap. 1, 2 och 9 §§ bankaktiebolagslagen (1987:618),
4. 7 kap. 1, 2 och 8 §§ sparbankslagen (1987:619),
5. 10 kap. 1, 2 och 9 §§ föreningsbankslagen (1987:620).

Har lager, fordringar och liknande tillgångar hos det övertagande företaget tagits upp till högre värde än det värde som i beskattningsavseende gäller för det överlåtande företaget, skall det övertagande företaget ta upp mellanskillnaden som intäkt.

Har byggnad, markanläggning, maskin eller annat inventarium, patenträtt, hyresrätt eller tillgång av goodwill's natur övertagits skall vid beräkning av värdeminskningsavdrag och av vad som återstår oavskrivet av tillgångens anskaffningsvärde anses som om överlåtande och övertagande företag utgjort en skattskyldig.

Har inventarier eller andra tillgångar som får skrivas av enligt reglerna för räkenskapsenlig avskrivning övertagits och har dessa tillgångar i räkenskaperna tagits upp till högre värde än vad som följer av tredje stycket, har det övertagande företaget rätt att även efter fusionen tillämpa räkenskapsenlig avskrivning. Som förutsättning gäller att mellanskillnaden tas upp som intäkt under det beskattningsår då fusionen genomförs eller med en tredjedel för nämnda beskattningsår och vart och ett av de två närmast följande åren.

Har skog övertagits skall beträffande skogens anskaffningsvärde och gällande ingångsvärde anses som om överlåtande och övertagande företag utgjort en skattskyldig.

Har betalningsansvaret för framtida utgifter övertagits och har det överlåtande företaget medgetts avdrag för utgifterna skall ett belopp som motsvarar avdraget tas upp som intäkt hos det övertagande företaget. Avdragsrätten för det övertagande företaget prövas med utgångspunkt i de förhållanden som gäller vid utgången av beskattningsåret.

Fusionen skall inte leda till någon skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust

Fusionen skall inte leda till någon skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust

¹Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:770.

²Senaste lydelse 1990:1422.

för något av de deltagande företagen. Avyttras tillgångar som övertagits vid fusionen skall vid bedömandet av frågan om skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust uppkommit anses som om överlåtande och övertagande företag utgjort en skattskyldig. Vad nu sagts gäller också vid fusion mellan stadshypoteksföreningar samt då ett försäkringsföretags hela försäkringsbestånd övertagits av ett annat försäkringsföretag.

Det övertagande företaget har samma rätt till avdrag för underskott som avses i 26 § kommunalskattelagen (1928:370) och i 14 mom. som det överlåtande företaget skulle ha haft om fusionen inte ägt rum. Om moderbolaget var ett fåmansföretag enligt punkt 14 av anvisningarna till 32 § nämnda lag vid utgången av beskattningsåret eller dotterbolaget var ett sådant företag vid ingången av det närmast föregående beskattningsåret krävs dock att moderbolaget ägde mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolaget vid den sistnämnda tidpunkten. Vid fusion mellan ekonomiska föreningar krävs att båda föreningarna är att anse som kooperativa enligt 8 mom.

Bestämmelserna i sjunde stycket första och andra meningarna gäller också då en juridisk person icke yrkesmässigt överlåter egendom eller rättighet som avses i 25–31 §§ till en annan juridisk person såvida överlåtelsen sker med förlust och företagen är moderföretag och dotterföretag eller står under i huvudsak gemensam ledning. Vidare gäller i nu avsedda fall bestämmelserna om värdeminskningensavdrag m.m. i tredje och femte styckena.

Bestämmelserna i sjunde stycket första och andra meningarna gäller vidare — utöver vad som anges i nionde stycket — om aktie i aktiebolag eller andel i handelsbolag, ekonomisk förening eller utländsk juridisk person överlåts till ett svenskt företag inom samma koncern såvida moderföretaget i koncernen är ett aktiebolag, en ekonomisk förening, en sparbank eller ett ömsesidigt skadeförsäkringsföretag och den överlåtna aktien eller andelen innehas som ett led i koncernens verksamhet. Sker överlåtelsen till ett utländskt företag, kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medge befrielse från beskattning för vinst.

I samband med sådan fusion som avses i första stycket skall uttagsbeskattning enligt punkt 1 fjärde stycket av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen inte ske.

Har en tillgång delats ut till ett företag som är frikallat från skattskyldighet för utdelningen enligt 7 § 8 mom. tillämpas bestämmelserna i andra, tredje och femte styckena samt sjunde stycket första och andra

för något av de deltagande företagen. Avyttras tillgångar som övertagits vid fusionen skall vid bedömandet av frågan om skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust uppkommit anses som om överlåtande och övertagande företag utgjort en skattskyldig. Vad nu sagts gäller också då ett försäkringsföretags hela försäkringsbestånd övertagits av ett annat försäkringsföretag.

meningarna om det utdelande företaget inte uttagsbeskattas enligt punkt 1 fjärde stycket av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen.

8 mom.³ Har en kooperativ förening av vinsten av sin kooperativa verksamhet lämnat rabatt eller pristillägg i förhållande till gjorda köp eller försäljningar, medges avdrag för denna utdelning.

En kooperativ förening har också rätt till avdrag för utdelning som lämnas i förhållande till inbetalda insatser enligt lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. I fråga om andra insatser än förlagsinsatser medges emellertid inte avdrag till den del det utdelade beloppet tillfaller någon som enligt 7 § 8 mom. inte är skattskyldig för utdelningen. Avser denna del av utdelningen högst 10 procent av utdelningen på annat än förlagsinsatser är dock utdelningen i sin helhet avdragsgill.

Är en ekonomisk förening direkt eller indirekt centralorganisation för kooperativa föreningar, har centralorganisationen — även om den inte är kooperativ enligt tionde—tolfte styckena nedan — rätt till avdrag för utdelning på förlagsinsatser. Är föreningen ett förvaltningsföretag enligt 7 § 8 mom. andra stycket skall det avdragsgilla beloppet minskas med den del av utdelningen som föranlett frikallelse från skattskyldighet enligt nämnda stycke.

Avdrag för utdelning skall avse det räkenskapsår som utdelningen hänförs till.

Avdrag medges endast om föreningen visar att förutsättningar för avdrag föreligger. Yrkande om avdrag skall göras på särskild blankett enligt formulär som riksskatteverket fastställer.

Sparbank får göra avdrag för bidrag till sparbankernas säkerhetskassa.

Sparbankernas säkerhetskassa får göra avdrag för utdelning till sparbankerna.

Sveriges allmänna hypoteksbank, *Konungariket Sveriges stads-hypotekskassa och Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag* får göra avdrag för belopp, som avsatts till reservfond, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två procent av *inrättningens skulder*. *Hypoteksförening* får göra avdrag för belopp, som avsatts till *reserv- eller säkerhetsfond*, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två och en halv procent av föreningens skulder.

Har *reserv- eller säkerhetsfond* som avses i åttonde stycket satts

Sveriges allmänna hypoteksbank får göra avdrag för belopp, som avsatts till reservfond, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två procent av *skulderna*. *Landshypoteksförening* får göra avdrag för belopp, som avsatts till *reservfond*, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två och en halv procent av föreningens skulder.

Har *reservfond* som avses i åttonde stycket satts ned skall —

³Senaste lydelse 1990:651.

ned skall — om avdrag för fondavsättningen har medgetts — ett belopp motsvarande det nedsatta beloppet tas upp som intäkt.

om avdrag för fondavsättningen har medgetts — ett belopp motsvarande det nedsatta beloppet tas upp som intäkt.

En ekonomisk förening är i beskattningshänseende att anse såsom kooperativ, om den är *öppen* och i sina angelägenheter tillämpar *lika rösträtt*.

För att en förening skall anses vara *öppen* fordras inte bara att den enligt sina stadgar är berättigad att när som helst anta nya medlemmar, utan också att den faktiskt visar sig villig att anta till medlem var och en, som är bosatt inom föreningens verksamhetsområde eller tillhör dess angivna verksamhetskrets, förbinder sig att följa föreningens stadgar och beslut och som därjämte skäligen kan antas komma att som medlem bidra till förverkligandet av föreningens i stadgarna angivna syfte. Den omständigheten, att styrelsen eller annat föreningsorgan äger rätt att pröva inträdesansökningarna och avvisa sådana sökande, som inte besitter nu nämnda kvalifikationer för medlemskap, betar inte föreningen dess egenkap av *öppen*. I det fall att en förening säljer till utomstående kan den som regel inte utan att förlora sin öppna karaktär vägra att motta som medlem någon som kan visa, att han brukar köpa förnödenheter genom föreningen. Anser föreningens styrelse emellertid, att vederbörande köpare på grund av rent personliga förhållanden inte kan beviljas medlemskap — i en stor förening, som säljer till utomstående, är det omöjligt att i varje fall inskränka försäljningen till personer, som skulle vara önskvärda som medlemmar — så bör föreningen för att anses såsom *öppen* ha skyldighet att i *ekonomiskt hänseende* jämställa honom med medlem, det vill säga ge honom samma återbäring på köpta varor som medlem erhåller.

Kooperativa föreningars centralorganisationer är att anse såsom öppna, även om inträde beviljas blott sådana lokala föreningar, som fyller av centralorganisationen uppställda krav på stadgar, skötsel och ekonomisk soliditet, och även om endast ett enda företag inom varje område antas såsom medlem. Vad angår kravet på *lika rösträtt* så berövas en centralorganisation inte dess kooperativa karaktär, om rösträtten bland dess förstahandsmedlemmar, föreningarna, utövas efter föreningarnas medlemsantal.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och tillämpas första gången vid 1994 års taxering.

Lag om ändring i lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv

Härigenom föreskrivs att 1 och 3 §§ lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Vid beräkning av inkomst av näringsverksamhet enligt kommunalskatte-
telagen (1928:370) och lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt får av-
drag göras enligt denna lag för belopp som har avsatts till skatteutjäm-
ningsreserv av

1. svenska aktiebolag,
2. svenska ekonomiska föreningar,
3. svenska sparbanker och sparbankernas säkerhetskassa,
4. svenska ömsesidiga skadeförsäkringsföretag,
5. sådana juridiska personer som enligt författning eller på därmed jämförligt sätt bildats för att förvalta samfällighet och som skall erlagga skatt för inkomst,

6. utländska juridiska personer,
7. fysiska personer och dödsbon.

Livförsäkringsföretag och under-
stödsföreningar som avses i 2 §
6 mom. och sådana företag som
avses i 2 § 7 mom., 8 mom.
åttonde stycket och 10 mom. samt
7 § 4 mom. och 8 mom. andra
stycket lagen om statlig inkomst-
skatt är inte berättigade till avdrag.
Detsamma gäller i fråga om döds-
bon som behandlas som handels-
bolag. Att särskilda regler gäller i
fråga om handelsbolag framgår av
11 §.

Livförsäkringsföretag och under-
stödsföreningar som avses i 2 §
6 mom. och sådana företag som
avses i 2 § 7 mom. och 10 mom.
samt 7 § 4 mom. och 8 mom.
andra stycket lagen om statlig
inkomstskatt är inte berättigade till
avdrag. Detsamma gäller i fråga
om dödsbon som behandlas som
handelsbolag. Att särskilda regler
gäller i fråga om handelsbolag
framgår av 11 §.

Den som enligt bokföringslagen (1976:125) eller jordbruksbokförings-
lagen (1979:141) är skyldig att upprätta årsbokslut skall ha satt av ett mot
avdraget svarande belopp i räkenskaperna för beskattningsåret. Avdraget
skall återföras till beskattning närmast följande beskattningsår.

3 §²

Kapitalunderlaget för juridiska personer som avses i 1 § första stycket
1—6 är skillnaden vid beskattningsårets utgång mellan tillgångar och
skulder. Vid beräkning av underlaget anses beskattningsårets inkomstskatt

¹Senaste lydelse 1990:1446.

²Senaste lydelse 1990:1446.

utgöra 30 procent av den vid taxeringen till statlig inkomstskatt beräknade inkomsten före återföring av föregående års avsättning till skatteutjämningsreserv, avdrag för årets avsättning till skatteutjämningsreserv, avdrag enligt lagen (1967:94) om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning och avdrag enligt 2 § 8 mom. andra stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt för utdelning på andra inbetalda insatser än förlagsinsatser. I den beräknade inkomsten ingår inte heller intäkt enligt 12 § fjärde stycket och intäkt enligt punkt 4 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen (1928:370).

Som tillgång räknas inte

1. aktier i svenska aktiebolag och andelar i svenska ekonomiska föreningar om företagens röstetal för aktierna eller andelarna är så stort som anges i 7 § 8 mom. tredje stycket a lagen om statlig inkomstskatt eller om företaget är frikallat från skattskyldighet för utdelning på aktierna eller andelarna enligt tredje stycket b nämnda moment,

1. aktier i svenska aktiebolag och andelar i svenska ekonomiska föreningar *som inte utgör lager* om företagens röstetal för aktierna eller andelarna är så stort som anges i 7 § 8 mom. tredje stycket a lagen om statlig inkomstskatt eller om företaget är frikallat från skattskyldighet för utdelning på aktierna eller andelarna enligt tredje stycket b nämnda moment,

2. andra tillgångar som avses i 27 § 1 mom. nämnda lag än aktier eller andelar om den underliggande egendomen är aktie eller andel i svenskt företag och innehavet av tillgångarna betingas av näringsverksamhet som bedrivs av företaget eller av annan som med hänsyn till äganderättsförhållanden eller organisatoriska förhållanden kan anses stå företaget nära,

3. en fordran på ett företag i intressegemenskap i den mån det andra företagets kapitalunderlag inte har reducerats med motsvarande belopp vid samma års taxering.

Som skuld räknas även

1. en skuldreservering i den mån avdrag för reserveringen medges vid inkomsttaxeringen,

2. insatskapital i en ekonomisk förening i form av förlagsinsatser,

3. belopp som har avsatts till ersättningsfond,

4. kapitalunderlag hos ett företag i intressegemenskap i den utsträckning som anges i 12 § tredje stycket.

Som skuld räknas inte belopp som har avsatts till skatteutjämningsreserv. Som skuld räknas inte heller i fråga om skadeförsäkringsföretag belopp som har avsatts till regleringsfond för trafikförsäkring eller utjämningsfond.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och tillämpas första gången i fråga om 3 § vid 1992 års taxering och i övrigt vid 1994 års taxering.

Lag om ändring i lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver

Härigenom föreskrivs att 6 och 8 §§ lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §¹

För bankaktiebolag, sparbanker, föreningsbanker, finansbolag, kreditaktiebolag och sådana värdepappersbolag som skall uppfylla kapitalkrav enligt 5 kap. 1 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse gäller — i stället för vad som anges i 4 och 5 §§ — följande.

För bankaktiebolag, sparbanker, föreningsbanker, finansbolag, kreditaktiebolag och sådana värdepappersbolag som skall uppfylla kapitalkrav enligt 5 kap. 1 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse får — i stället för vad som anges i 4 och 5 §§ — bestämmelserna i andra stycket tillämpas.

Hela uppskovsbeloppet skall tas upp till beskattning vid 1992 års taxering eller, om företaget på grund av förlängt räkenskapsår inte skall taxeras detta år, vid 1993 års taxering. Vid tillämpning av uppborðslagens (1953:272) regler om debitering av preliminär och slutlig skatt skall dock anses som om skatten på uppskovsbeloppet hänför sig med lika delar till de beskattningsår för vilka taxering sker åren 1992—1995. Taxeras inte företaget år 1992 skall anses som om skatten på uppskovsbeloppet hänför sig med 50 procent till det beskattningsår för vilket taxering sker år 1993 och med vardera 25 procent till de beskattningsår för vilka taxering sker åren 1994 och 1995. Vad nu sagts äger motsvarande tillämpning om taxering inte sker ett senare år under nämnda period.

8 §²

Vid fusion som avses i 2 § 4 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, vid ombildning enligt 8 kap. sparbankslagen (1987:619) och vid övertagande enligt 10 kap. 8 a § föreningsbankslagen (1987:620) skall överlåtande och övertagande företag anses som en skattskyldig.

Har uppskovsbeloppet för det överlåtande företaget bestämts enligt 4 och 5 §§ och är det övertagande företaget ett sådant företag som avses i 6 § skall återstående del av uppskovsbeloppet samt i förekommande fall tillägg enligt 5 § tredje stycket omedelbart

Har uppskovsbeloppet för det överlåtande företaget bestämts enligt 4 och 5 §§ och har uppskovsbeloppet för det övertagande företaget tagits upp till beskattning enligt 6 § andra stycket skall återstående del av det överlåtande företags uppskovsbelopp

¹Senaste lydelse 1991:1003.

²Senaste lydelse 1991:843.

tas upp till beskattning hos det övertagande företaget. Bestämmelserna i 6 § skall därvid äga motsvarande tillämpning.

samt i förekommande fall tillägg enligt 5 § tredje stycket omedelbart tas upp till beskattning hos det övertagande företaget. Bestämmelserna i 6 § *andra stycket* skall därvid äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och tillämpas första gången vid 1992 års taxering.

Lag om ändring i lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteksförening m.m.

Härigenom föreskrivs att lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteksförening m.m.¹ skall ha följande lydelse.

Lag om avdrag vid inkomsttaxeringen för bidrag till hypoteksförening m.m.

Vid beräkning av *nettointäkt av rörelse* enligt *kommunalskattelagen* (1928:370) och lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt får avdrag åtnjutas av *Konungariket Sveriges stadshypotekskassa* för bidrag som lämnats till *stadshypoteksförening* och av Sveriges allmänna hypoteksbank för bidrag som lämnats till *landshypoteksförening*. Mottagaren skall ta upp *sådant bidrag* som *skattepliktig intäkt av rörelse*.

Vid beräkning av *inkomst av näringsverksamhet* enligt lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt får avdrag göras för bidrag som Sveriges allmänna hypoteksbank lämnar till *landshypoteksförening*. Mottagaren skall ta upp *bidraget* som intäkt av *näringsverksamhet*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. Till och med 1994 års taxering gäller de nya bestämmelserna även i fråga om bidrag från Konungariket Sveriges stadshypotekskassa till stadshypoteksförening.

¹Senaste lydelse av lagen och dess rubrik 1976:1033.

Lag om upphävande av lagen (1974:809) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteksinstitutionen, m.m.

Härigenom föreskrivs att lagen (1974:809) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteksinstitutionen, m.m. skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1992.

Lag om upphävande av förordningen (1969:744) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m.m.

Härigenom föreskrivs att förordningen (1969:744) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m.m. skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1992.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 7 april 1992

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Könberg

Föredragande: statsrådet Wibble

Proposition om ombildning av Stadshypotek, m.m.

1 Ärendet och dess beredning

Hösten 1988 tillkallades med stöd av regeringens bemyndigande en särskild utredare (verkställande direktören Gunnar Petri) för att göra en översyn av lagstiftningen om hypoteksinstitutet.

Översynen skulle ske med utgångspunkt i de radikalt ändrade förutsättningar som då inträtt på kreditmarknaden. Utredningsarbetet skulle vara inriktat på att främja förutsättningarna för en effektiv konkurrens på denna marknad. Målet var att åstadkomma en moderniserad organisationsform för hypoteksinstitutet, som gör det möjligt för dem att verka och utvecklas efter sina egna förutsättningar på en avreglerad kreditmarknad.

Utredaren överlämnade i december 1989 betänkandet (SOU 1989:103) Hypoteksinstitutet i framtiden. Betänkandet har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av betänkandet som *bilaga 1*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 2*.

På grund av den splittrade remissopinionen uppdrogs under hösten 1990 åt lagmannen Anders Nordström att efter kontakt med berörda intressenter lämna ett alternativt förslag till ombildning. Nordström redovisade i december 1990 sitt uppdrag. Även detta förslag har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas Nordströms förslag som *bilaga 3* samt en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 4*.

Regeringen lämnade våren 1991 ett förslag till ombildning av Stadshypotek (prop. 1990/91:190). Efter regeringsskiftet hösten 1991 återkallades propositionen (Skr. 1991/92:27).

I en skrivelse, som kom in till finansdepartementet den 27 februari 1992, har Stadshypotekskassan och samtliga 20 stadshypoteksföreningar lämnat ett gemensamt förslag till ombildning av organisationen. Förslaget överensstämmer i stora delar med den tidigare propositionens förslag men skiljer sig från det förslaget främst på följande punkter:

- Någon revers från kassan till staten på 5 miljarder kronor skall inte utfärdas
- Låntagarinflytandet stärks
- Den lokala förankringen bevaras

Ett antal myndigheter och organisationer har fått tillfälle att vid en hearing muntligen framföra synpunkter på innehållet i skrivelsen och på en inom finansdepartementet upprättad promemoria som getts formen av ett utkast till lagrådsremiss. Till protokollet i detta ärende bör fogas stadshypoteksorganisationens skrivelse som *bilaga 5* och en förteckning över deltagarna vid hearingen som *bilaga 6*. De synpunkter som lämnats vid hearingen och som inte framförts tidigare redovisas i respektive avsnitt.

Det tidigare nämnda betänkandet (SOU 1989:103) behandlar samtliga tre hypoteksinstitut, dvs. Stadshypotek, Landshypotek och Skeppshypotek. Frågan om ombildning av Landshypotek och Skeppshypotek kräver ytterligare överväganden. Jag tar därför i detta ärende bara upp frågan om en ombildning av Stadshypotek. Ombildningen av Stadshypotek föranleder ett ställningstagande till vissa skattefrågor.

Förslaget till ombildning av Stadshypotek föranleder också en del följdändringar i andra författningar, som bör tas upp senare i år.

Mina förslag om Stadshypotek överensstämmer i sina huvuddrag med det av stadshypotekskassan och föreningarna senast framlagda förslaget.

I lagstiftningsärendet tar jag även upp några skattefrågor som gäller ett par andra aktuella omstruktureringar inom den finansiella sektorn. Det gäller ombildning av utländska bankers svenska dotterbankaktiebolag till filialer samt möjligheten till ombildning av ömsesidiga livförsäkringsföretag till livförsäkringsaktiebolag. Vidare tar jag upp en fråga om justering av reglerna för avsättning till skatteutjämningsreserv. Även dessa skattefrågor har behandlats vid den nyssnämnda hearingen.

Slutligen tar jag upp en fråga om avskattning av bankers och andra finansiella företags obeskattade reserver. Bankföreningen och andra företrädare för banker har i framställningar till finansdepartementet (dnr 4495/91 och dnr 3590/91) framhållit de negativa effekter som uppkommer när bankernas riskreserver skall återföras vid en tidpunkt då förlustriskerna är ovanligt stora.

Regeringen beslutade den 26 mars 1992 att inhämta lagrådets yttrande över inom finansdepartementet upprättade förslag till

1. Lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa,
2. Lag om inkomstskatteregler med anledning av vissa omstruktureringar inom den finansiella sektorn, m.m.,
3. Lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
4. Lag om ändring i lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv,
5. Lag om ändring i lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver,
6. Lag om ändring i lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteksförening m.m.,
7. Lag om upphävande av lagen (1974:809) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteksinstitutionen, m.m.,

8. Lag om upphävande av förordningen (1969:744) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m.m.

De till lagrådet remitterade lagförslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 7*.

Lagrådet har i yttrande den 3 april 1992 föreslagit att de i punkterna 3 och 4 av övergångsbestämmelserna till lagförslaget 1 skall brytas ut till en särskild lag om ombildning av stadshypoteksinstitutionen. Förslaget ger anledning till följdändringar i vissa av de övriga lagförslagen. Lagrådet har också föreslagit viss formell bearbetning av 2-4 och 8 §§ i lagförslaget 1. Lagrådet har lämnat övriga lagförslag utan erinran. Lagrådets yttrande bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 8*.

Jag godtar lagrådets förslag. Även i övrigt bör vissa redaktionella ändringar göras i de remitterade lagförslagen.

Efter det att lagrådsremissen beslutats har Svenska Bankmannaförbundets Centrala Företagsklubb för Stadshypotek i en skrivelse till finansdepartementet lagt fram förslag om representation i stadshypotekskassans styrelse för de anställda i Stadshypotek m.m. Jag behandlar Bankmannaförbundets skrivelse i avsnitt 3.4 och 3.6.

2 Hypoteksinstitutens organisation och verksamhet

De tre hypoteksorganisationerna i Sverige - Stadshypotek, Landshypotek och Skeppshypotek - har gamla anor och en tillkomsthistoria som återspeglar olika näringsverksamheters finansieringsproblem och behov av bl.a. långfristiga krediter.

Landshypotek bildades i mitten av 1800-talet i syfte att förse jordbruket med långfristigt kapital till fast ränta. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet tillkom Stadshypotek med uppgift att tillhandahålla långfristiga primärlån till fastigheter i städer för att tillgodose behovet av bostäder i de då snabbt växande tätorterna. Skeppshypotekskassan är av något senare datum och bildades år 1929 för att möta kravet på ett speciellt finansieringsinstitut för rederinäringen, med huvuduppgift att underlätta den svenska handelsflottans förnyelse och expansion.

2.1 Hypoteksinstitutens roll på kreditmarknaden

Hypoteksinstitutens tillkomsthistoria visar att instituten bildades med statsmakternas stöd i syfte att tillförsäkra prioriterade sektorer i samhället förmånliga långfristiga krediter. Detta kunde andra kreditinstitut då inte tillgodose. I dag är de tre hypoteksorganisationerna mycket stora aktörer på resp. del av kreditmarknaden och de får i vissa avseenden anses vara marknadsledande.

Avregleringen av den svenska kreditmarknaden under 1980-talet har radikalt ändrat verksamhetsförutsättningarna för hypoteksinstitutet och deras roll på marknaden. Tidigare förelåg en ransoneringssituation i fråga om långfristiga krediter där endast ett fåtal institut gavs möjlighet att vara

verksamma. Landshypotek hade ensamrätt inom sin sektor och marknaden för bottenlån till bostäder var kvoterad på ett sätt som automatiskt gav Stadshypotek en mycket stark ställning. Systemet fungerade så, att bankerna i stor utsträckning förmedlade kunder till hypoteksinstitutet.

Sedan systemet med prioriterade obligationer för bl.a. hypoteksinstitutet avskaffats måste all upplåning på den svenska kreditmarknaden ske till marknadsmässiga räntor. Kreditanskaffningen till t.ex. bostads- och lantbrukssektorerna konkurrerar nu på lika villkor med annan upplåning. Det finns då inte samma skäl för banker och vissa andra kreditinstitut att slussa fastighetskrediter vidare till hypoteksinstitut. Banker, kreditaktiebolag, finansbolag och andra institut kan själva utan särskilda begränsningar erbjuda kunderna konkurrenskraftiga villkor.

På den tidigare starkt reglerade marknaden var kraven på hypoteksinstitutens organisation för kontakt med låntagare och för marknadsföring begränsade. Efter avregleringen och den ökade konkurrensen har tillgången på kontorsnät blivit av stor betydelse. Hypoteksinstitutet har också de senaste åren lagt ned ett omfattande arbete på att utveckla organisationen, framförallt på ADB-sidan. Vidare har hypoteksinstitutet i varierande grad avsatt resurser för marknadsföring och uppbyggnad av en organisation för detta ändamål. Dessa åtgärder har vidtagits som en följd av avregleringen och den tilltagande konkurrensen på marknaden.

2.2 Hypoteksinstitutets nuvarande organisation

I fråga om organisation och uppbyggnad skiljer sig hypoteksinstitutet i vissa avseenden från varandra. I Stadshypotek och Landshypotek finns centrala organ som svarar för upplåningen medan lokala organ runt om i landet handhar kreditgivningen. Således är varken de centrala eller lokala organen i organisationen, sedda var för sig, kompletta kreditföretag. Skeppshypotek däremot består bara av ett organ - skeppshypotekskassan - som svarar för såväl upplåning som utlåning. Någon motsvarighet till hypoteksföreningarna finns alltså inte i den organisationen.

2.3 Särskilt om Stadshypotek

2.3.1 Organisationen

Stadshypoteksorganisationen regleras av lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar (stadshypotekslagen) samt av reglementet (1968:654) för Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och för stadshypoteksföreningar. Organisationen består av stadshypotekskassan, som är det centrala organ vilket svarar för upplåningen, och 20 stadshypoteksföreningar, vilka sköter utlåningen. Kassans upplåning kommer huvudsakligen från stora institutionella placerare och sker främst mot obligationer och certifikat. Som säkerhet för kassans förbindelser har staten ställt en garanti, den s.k. grundfonden. Inrättandet av denna garanti i samband med att kassan

bildades år 1909, skall ses mot bakgrund av den då rådande bristen på kapital inom landet. Den statliga garantin var en förutsättning för kassans upplåning på den europeiska kapitalmarknaden och utgjordes t.o.m. år 1966 av statsobligationer som tillhandahölls av riksgäldsfullmäktige. Obligationerna var emellertid statens egendom och kassan erhöll ingen avkastning. Numera utgörs den av en av riksgäldskontoret utfärdad garantiförbindelse på för närvarande 27 miljarder kronor.

Kassan förvaltas av en styrelse som består av tio ledamöter. Regeringen utser tre av dessa - bland dem ordförande och vice ordförande - samt suppleanter för tre år. Sex ledamöter och sex suppleanter väljs av stadshypoteksföreningarnas ombud på ordinarie ombudsstämma. Dessutom är verkställande direktören ledamot av styrelsen och hans ställföreträdare är suppleant. De sistnämnda utses av övriga styrelseledamöter.

För revision av styrelsens förvaltning och kassans räkenskaper utser regeringen och finansinspektionen årligen var sin revisor och suppleant. Ombudsstämman utser två revisorer och suppleanter för dem.

Stadshypoteksföreningarna lämnar lån till bostads-, affärs- och kontorshus samt till vissa s.k. bostadskomplement. Vidare lämnas bostadsrättslån. Av 21 § stadshypotekslagen framgår att fastighetsägare, tomt rättshavare eller samfällighetsförening som erhåller lån från stadshypoteksförening automatiskt blir medlem i föreningen. Medlem som inte står i skuld till förening för förfallna avgifter har rösträtt på föreningsstämma, som skall hållas minst en gång om året. Varje medlem har en röst.

En stadshypoteksförening förvaltas av en styrelse, som består av minst fem och högst sju ledamöter. Kassan utser en av ledamöterna jämte suppleant. Övriga ledamöter och suppleanter för dem väljs på ordinarie föreningsstämma. Styrelsen väljer inom sig årligen ordförande och vice ordförande. Varje förening utser fem ombud att representera föreningen vid den årliga ombudsstämman, som skall utse ledamöter och suppleanter i kassans styrelse och avgöra frågor om bl.a. fastställande av balansräkning och om ansvarsfrihet för denna styrelse.

Ansökan om tillstånd att bilda en förening görs hos regeringen, som - om tillstånd ges - bestämmer föreningens verksamhetsområde. Regeringen förordnar också om förfarandet vid likvidation av kassan och föreningarna. Vid kassans likvidation skall nettotillgångarna användas för ändamål som regeringen bestämmer efter hörande av föreningarna. Vid en förenings likvidation skall nettotillgångarna överlämnas till kassan.

Stadshypotekslagen innehåller även bestämmelser om fusion av föreningar, innebärande att en förening kan uppgå i en annan på så sätt att den överlåtande föreningen upplöses utan likvidation och att dess tillgångar och skulder övertas av den övertagande föreningen. Tillstånd till fusion får lämnas av regeringen, om fusionsavtalet godkänts av den överlåtande föreningens stämma. Medlem som inte samtyckt till fusionen har rätt att utträda ur föreningen, varvid hans lån förfaller till betalning.

Slutligen skall nämnas att kassan och föreningarna står under tillsyn av . Prop. 1991/92:119
Finansinspektionen.

2.3.2 Den nuvarande verksamheten

Stadshypoteks verksamhet är enligt lag i huvudsak begränsad till kreditgivning för finansiering av bostads-, kontors- och affärsfastigheter samt av bostadsrätter i sådan bebyggelse. Stadshypoteks verksamhet kan delas in i upplåning och utlåning.

Upplåning

Hypoteksorganisationernas upplåning har av tradition skett främst genom utgivning av obligationer. Hypoteksinstituten uppträder själva som emissionsinstitut för sina obligationer. Genom att det s.k. prioriterings-systemet upphörde den 1 december 1986 framtogs Stadshypotek och Landshypotek samt de bostadsfinansierande kreditaktiebolag som kunnat ägna sig åt prioriterad kreditgivning möjligheten att anskaffa medel genom emission av prioriterade obligationer. Den administrativt bestämda obligationsränta som staten tidigare angav för vissa prioriterade ändamål inom bostadssektorn och jordbruket, upphörde och ersattes av en marknadsanpassad ränta. Detta innebar att utlåningsräntan påverkades i motsvarande omfattning. Konkurrensen ökade avsevärt bl. a. genom att hypoteksinstituten och de nys nämnda kreditaktiebolagens marknad för bottenlån öppnades för andra kreditinstitut.

För de tre hypoteksorganisationerna har staten i lag ställt garanti som särskild säkerhet för institutens förbindelser. Hypoteksinstituten upplåningsmöjligheter står i direkt relation till storleken av denna garanti.

För Stadshypotek finns bestämmelserna om upplåning i 7 § stadshypotekslagen. Härav framgår att stadshypotekskassans låneskuld inte får uppgå till mera än tio gånger summan av kassans fonder, den statliga garantin (grundfonden) på för närvarande 27 miljarder kronor samt reserv- och kapitaltäckningfonderna, vilka per den 31 december 1991 uppgick till 6 100 milj.kr. resp. 500 milj.kr.

Utlåning

I Stadshypotek lånas medel upp av stadshypotekskassan, vilken i sin tur lånar ut dessa till föreningarna.

För de lån stadshypotekskassan lämnar till stadshypoteksföreningarna fastställer kassan själv räntesats och återbetalningsvillkor men skall se till att förfallotiden för lånen är förenlig med villkoren för kassans förbindelser, dvs. att s.k. matchning föreligger mellan kassans upp- och utlåningsverksamhet.

Den egentliga utlåningsverksamheten i Stadshypotek bedrivs således av de lokala föreningarna.

Stadshypoteksföreningarna lånar ut medel till låntagarna enligt amorteringsplaner med olika tidslängd, i regel 30-40 år, men även kortare tider förekommer. Lån får beviljas endast mot säkerhet i form av panträtt i

fast egendom, om det inte är fråga om fall där staten, kommuner, banker, riksgäldskontoret eller riksbanken svarar som låntagare eller på grund av borgen. För lån i form av byggnadskreditiv krävs därutöver annan betryggande säkerhet. Pantbrev i fast egendom skall lyda på minst det belopp till vilket lån beviljas och ligga inom 75 % av objektets uppskattningsvärde, vilket fastställs av den långivande föreningen på grundval av särskild värdering. Under vissa förutsättningar kan pantbrev inom 85 % godtas. Stadshypoteksförening har också möjlighet att lämna lån mot säkerhet i bostadsrätt och, sedan den 1 juli 1987, mot säkerhet i andel i bostadsförening och aktie i bostadsaktiebolag under förutsättning att en icke tidsbegränsad nyttjanderätt till en lägenhet är oskiljaktigt förenad med andelen eller aktien. I övrigt gäller att föreningarna skall ha samma villkor för sin utlåning som gäller för deras motsvarande upplåning hos kassan.

Det bakomliggande syftet med tillskapandet av hypoteksorganisationen finns alltså kvar och kommer till uttryck i den nu gällande lagstiftningen. Detta framgår av beskrivningen av ändamålet för de lokala föreningarna.

En stadshypoteksförening har enligt 19 § stadshypotekslagen till ändamål att inom sitt verksamhetsområde utöva låneverksamhet avseende dels fast egendom eller med tomträtt upplåten fastighet som bebyggs för att användas huvudsakligen till bostäder eller affärslokaler, dels annan bebyggelse, om denna finansieras med stöd av statligt bostadslån eller statligt lån för anordnande av allmän samlingslokal, dels bostadsrätt i sådan bebyggelse. Med bostadsrätt likställs i huvudsak andel i bostadsförening och aktie i bostadsaktiebolag. Dessutom får förening driva annan verksamhet som har samband med långivningen.

Hypoteksorganisationernas belåningsändamål angavs i en tid då statsmakterna med olika instrument styrde kreditgivningen på ett helt annat sätt än vad som sker i dag. Genom metoden att i lag ange för vilka ändamål olika institut får låna ut medel prioriteras dessa ändamål på ett för dagens kreditmarknad främmande sätt. Under årens lopp har med jämna mellanrum diskussioner om hypoteksinstitutens ändamålsbestämmelser aktualiserats. Dessa diskussioner har lett till att vissa justeringar av lagstiftningen och tillämpningen skett i riktning mot en breddning av hypoteksinstitutens verksamhetsområden.

2.3.3 Kapital- och skattesituationen

Stadshypotekskassans eget kapital utgörs av en reservfond och en kapitaltäckningsfond. Dessa fonder bildar tillsammans med den statliga garantin - den s.k. grundfonden - basen för kassans upplåningsrätt. Upplåning får således ske med högst ett belopp som motsvarar tio gånger summan av fonderna. För närvarande uppgår fonderna till sammanlagt ca 33,6 miljarder kronor och upplåningsrätten sålunda till ca 336 miljarder kronor, varav vid utgången av år 1991 ca 307 miljarder kronor hade utnyttjats.

Enligt 15 § stadshypotekslagen skall kassans behållna årsvinst avsättas till reservfonden. När denna uppgår till lägst ett belopp som svarar mot en procent av kassans skulder får kassan av sin årsvinst bevilja stadshypoteksförening bidrag utan återbetalningsskyldighet och göra avsättning till kapitaltäckningsfonden. Uppgår reservfonden till två procent av kassans skulder får kassan använda vinstmedel för syfte som hänger samman med kassans ändamål.

En stadshypoteksförenings eget kapital utgörs av en säkerhetsfond, som är motsvarigheten till kassans reservfond, och en kapitaltäckningsfond. Enligt 33 § stadshypotekslagen skall en förenings behållna årsvinst avsättas till säkerhetsfonden. När denna uppgår till en procent av föreningens skulder får avsättning göras till kapitaltäckningsfonden.

Utöver det krav som gäller i fråga om reservfonden och säkerhetsfonderna gäller ett särskilt krav avseende kapitaltäckningsfonderna. Av 34 § stadshypotekslagen framgår att kassans och föreningarnas kapitaltäckningsfonder tillsammans skall uppgå till lägst ett belopp som motsvarar sammanlagt *dels* 4 % av föreningarnas fordringar med inteckningssäkerhet som ligger mellan 75 % och 85 % av den belånade egendomens uppskattningsvärde, *dels* 8 % av föreningarnas fordringar med pantsäkerhet i bostadsrätt.

Belopp som har avsatts till kassans och föreningarnas kapitaltäckningsfonder får användas endast för överföring till reservfonden resp. säkerhetsfonderna.

Kassan och föreningarna var i princip frikallade från skattskyldighet före år 1943 (skattskyldighet förelåg endast kommunalt för fastighet) men beskattas sedan dess med vissa undantag som andra juridiska personer. En betydelsefull skillnad har varit att kassan och föreningarna inte varit skattskyldiga till vinstdelningsskatt. I det nya skattesystemet har den skillnaden eliminerats genom att vinstdelningsskatten slopats.

Stadshypotek har inte fått rätt att göra avsättning till skatteutjämningsreserv (surv) enligt lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv (survlagen). I stället har - med hänvisning till översynen av hypotekslagstiftningen (prop. 1989/90:110 s. 570) - avdragsrätten behållits för avsättning till reservfond eller säkerhetsfond, 2 § 8 mom. åttonde stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt (SIL). Kassan medges avdrag tills reservfonden uppgår till 2 % av skulderna. Föreningarna har avdragsrätt för avsättning till säkerhetsfond tills fonden uppgår till 2,5 % av skulderna.

Genom lagstiftning år 1985 infördes bestämmelser om skatteplikt för upplösning av fonderna i den mån avdrag medgetts (prop. 1984/85:150, bil. 1, SkU 64, SFS 1985:470). I propositionen föreslogs inga särskilda övergångsregler beträffande äldre avsättningar. På skatteutskottets initiativ infördes en övergångsbestämmelse som innebär att skatteplikt för reservupplösning föreligger endast beträffande avsättningar i bokslut för år 1985 och senare.

Avsättningsmöjligheterna till reserv- resp. säkerhetsfond har ansetts motsvara den skattemässiga nedskrivningsmöjligheten för andra finansiella företag (prop. 1984/85:150, bil. 1 s. 64). En skillnad i förhållande

till t.ex. värderegleringskonton är att fonderna inte årligen återförs för att med avdragsrätt sättas av på nytt. En annan skillnad är att fonderna får användas endast för att täcka förlust på rörelsen i dess helhet samt — i fråga om kassan — för bidrag till förening för viss förlusttäckning.

Kassans avdragsrätt för bidrag till föreningarna regleras i lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteks-förening m.m. och utgör ett slags motsvarighet till koncernbidrags-reglerna för andra företag (prop. 1975/76:158 s.16). Bidraget är skatte-pliktigt för mottagaren.

Per den 31 december 1991 uppgick kassans reservfond till 6,1 miljarder kronor, varav 3,7 miljarder kronor avsatts med avdragsrätt efter år 1984. Föreningarnas säkerhetsfonder uppgick till 6,8 miljarder kronor, varav 3,8 miljarder kronor avsatts med avdragsrätt efter år 1984.

Hur stor del av fonderna som utgörs av avsättningar för vilka avdrag medgetts t.o.m. år 1984 är inte känt. För att fastställa detta skulle tillgång till deklarationsmaterialet för 1944-1985 års taxeringar behövas. Ett rimligt antagande är att avsättningarna väsentligen gjorts med avdragsrätt. Avsättningar som gjorts år 1942 eller tidigare utgör i sin helhet obeskattat kapital.

För den statliga garantin (grundfonden), som för närvarande uppgår till 27 miljarder kronor, betalar kassan en avgift till staten på 0,33 %. Avgiften är avdragsgill vid inkomsttaxeringen enligt generella regler.

2.4 Kapitaltäckningsregler för hypoteksinstituten

Sedan den 1 februari 1990 gäller enhetliga kapitaltäckningsregler för banker, finansbolag, fondkommissionsbolag, kreditaktiebolag och hypoteksinstitut (prop. 1989/90:43, NU15, SFS 1989:1086 - 1095). Kapitalkravet har anpassats till en internationellt accepterad lägsta nivå. För hypoteksinstituten innebär bestämmelserna genomgripande förändringar. Anpassningen till internationella krav innebär bl.a. att de statliga garantiförbindelserna inte får beaktas vid beräkning av kapitalbasen. Vidare skall hypoteksinstitutens obeskattade fonder i den mån en upplösning är skattepliktig behandlas på samma sätt som värderegleringskonton, dvs. det primära kapitalet kommer att bestå av beskattade fondavsättningar och 70 % av obeskattade fondavsättningar. Avsättningar t.o.m. bokslut för år 1984 får i sin helhet räknas som primärt kapital.

Väsentligt skärpta krav ställs vad avser fastighetskreditgivningen. Kapitalkravet för lån till kontors-, affärs- och jordbruksfastigheter har höjts från 2 till 8 %, vilket alltså innebär att institutets kapitalbas, beräknat på det sätt som här anges, skall uppgå till minst 8 % av utlånat kapital. För bostadsfastigheter har kapitalkravet höjts till 4 %. Generellt kan sägas att hypoteksinstitutens verksamhetsförutsättningar påverkas väsentligt.

Bestämmelserna trädde i kraft den 1 februari 1990 med ett successivt genomförande av kraven fram till utgången av år 1992.

3 Allmän motivering

Prop. 1991/92:119

3.1 Behovet av en reform

Stadshypotek bildades ursprungligen för att göra offentlig stödverksamhet möjlig, samtidigt som statens risktagande hölls på en låg nivå. Ändamålet med stödverksamheten var att komma till rätta med bristen på kapital inom bostadssektorn, som av utvecklingsskäl ansågs behöva prioriteras. På en avreglerad kreditmarknad används emellertid inte samma teknik för fördelning av kapital och man är nu mer medveten än tidigare om de negativa effekter av olika slag som sådana stödåtgärder ofta för med sig. De skäl som tidigare fanns för att staten i fördelningssyfte och på ett specialiserat sätt skulle ställa garantier till institut inom olika sektorer på kreditmarknaden finns alltså inte längre. Avregleringen av kapitalmarknaden har också inneburit att frågan om konkurrensneutralitet kommit i förgrunden. Från en sådan utgångspunkt är det statens uppgift att se till att regelsystemet är ändamålsenligt och främjar en god utveckling på kreditmarknaden samt skapar lika förutsättningar för konkurrens mellan kreditinstituten. Däremot är det knappast förenligt med ett sådant förhållningssätt att staten ställer garantier för vissa kreditinstituts förbindelser. Den form av statliga garantiåtaganden som det är fråga om gentemot Stadshypotek bör alltså avvecklas.

Den 1 februari 1990 infördes, som nämnts, internationellt anpassade kapitaltäckningsregler för banker och andra kreditinstitut. Reglerna, som även omfattar hypoteksinstituten, innebär bl.a. att endast inbetalt kapital får tas med vid beräkningen av kapitalbasen. Den garanti som staten ställt för stadshypotekskassan, och som för närvarande uppgår till 27 miljarder kronor, får således inte räknas in i kapitalbasen.

Stadshypoteksorganisationen saknar ägare. När det av kapitaltäcknings-skäl behövs ett tillskott av externt kapital som får räknas som primärt kapital, finns följaktligen inte någon som kan ge sådana tillskott. Detta förhållande hämmar naturligtvis verksamhetens utveckling. Problemet kan lösas genom att staten betalar in delar av den utställda garantin. En sådan lösning är emellertid oförenlig med ställningstagandet att statens åtagande bör avvecklas. Det måste alltså på annat sätt öppnas en möjlighet att tillföra Stadshypotek kapital av den nu behandlade arten. Denna omständighet talar för att Stadshypoteks organisation bör ändras.

I jämförelse med andra kreditinstitut är hypoteksinstituten särpräglade på flera sätt. Varje hypoteksinstitut har sin reglering i särskild författning. Detta har medfört att hypoteksinstitutens handlingssfär i detalj är reglerad och kontrollerad i en utsträckning som i jämförelse med övriga institut inom det finansiella området är påfallande. Dessutom finns i förhållande till konkurrerande institut på marknaden vissa andra olikheter beträffande verksamhetsförutsättningarna som bör undanröjas. Det gäller t.ex. den skattemässiga behandlingen av Stadshypotek.

Vad nu anförts kan emellertid inte ensamt förklara hypoteksinstitutens särart. Av större betydelse — i ett historiskt perspektiv — är att hypoteksinstituten utgjort exklusiva redskap för att förverkliga målsättningar

som ställts upp av statsmakterna. Av detta följer att staten har haft särskilda omsorger om hypoteksinstitutet. Med hänsyn till den långa tid under vilken dessa förhållande varat är det naturligt att staten förknippas med ett huvudmannaskap för hypoteksinstitutet.

Den övergripande och främsta målsättningen för en förändring av Stadshypoteks organisation bör vara att föra över den nuvarande verksamheten i en organisationsform som ger Stadshypotek varaktiga förutsättningar för att, på motsvarande villkor som övriga kreditinstitut, konkurrera på kreditmarknaden och som gör att Stadshypotek kan bestå som en fristående och konkurrensfrämjande långgivare på kreditmarknaden. Målsättningen förutsätter att den roll staten i framtiden skall ha i verksamheten är klarlagd.

Ombildningen bör ske i en sådan form att statens risktagande inte ökas. Inte heller obligationsinnehavarnas eller övriga fordringsägares intressen får åsidosättas. Det är särskilt viktigt att ombildningen sker så att utomstående intressenter, exempelvis fordringsägare i utlandet, utan svårighet kan bilda sig en uppfattning om vad ombildningen konkret innebär.

3.2 Utgångspunkter för en ombildning

Stadshypotek är uppbyggt på en organisatorisk princip om fördelning av ansvaret för ingångna förbindelser och inte, vilket är det brukliga för andra associationsformer, på en rätt till del i en förmögenhetsmassa i förhållande till gjorda insatser eller rätt till ägande i egentlig mening. Principen om fördelning av ansvaret för ingångna förbindelser framgår av nuvarande hypotekslagstiftning men var mer tydlig innan låntagarnas solidariska ansvar för föreningarnas förbindelser utvecklades. Organisationsformen utgår från att en ägarfunktion i traditionell mening saknas.

Staten ställde ursprungligen en kostnadsfri garanti för Stadshypoteks upplåning. Den risk staten utsattes för genom garantin hölls på en låg nivå genom regleringen av organisationen. Detaljerade regler om samordning mellan kassans upplåning och föreningarnas utlåning, liksom låntagarnas ansvar utöver de egna lånen, reducerade statens risktagande. En låntagare i en förening iklädde sig enligt författningarna, i förhållande till sina förpliktelser, ansvar för andra låntagares bristande betalningsförmåga. I gengäld kunde låntagaren på grund av det statliga garantiåtagandet erhålla ett billigt lån under sådana förhållanden att åtagandet inte framstod som en verklig risk. När lånet var återbetalt och låntagaren slutligen tillgodogjort sig förmånen av det billiga lånet upphörde medlemskapet och åtagandet.

Låntagarnas solidariska ansvar för en förenings förbindelser upphörde år 1970. Därefter har låntagarna, utan att ikläda sig någon förpliktelse utöver det egna lånet, tillgodogjort sig förmånen av den statliga garanti-förbindelsen. För gemene man saknar ett medlemskap i en hypoteksförening numera reell innebörd i den meningen att en låntagare inte kan åläggas annat än att betala sina egna lån. I en situation där ansvar för andras lån kunde aktualiseras hade låntagarna ett berättigat

krav på att få sin mening representerad vid överväganden om hur verksamheten skulle bedrivas. Denna formella rätt kvarstår fortfarande men har naturligtvis minskat i betydelse. Något som skulle tala för att staten haft också andra bevekelsegrunder för inflytande för låntagare genom medlemskap kan inte utläsas av författningarna eller av förarbetena. Inte heller finns det något stöd för att staten haft andra syften i fråga om låntagarna/medlemmarna än att tillhandahålla billiga krediter.

Sammanfattningsvis ger medlemskapet i en stadshypoteksförening inte någon rätt till anspråk på föreningens förmögenhet. Dock kan inte bortses från att låntagarna alldeles självklart har ett intresse av att verksamheten bedrivs på ett för låntagarna gynnsamt sätt.

Med hänsyn till Stadshypoteks bakgrund och statens garantiåtagande framstår det inte som rimligt att staten vid någon tidpunkt skulle vara beredd att medverka till att det egna kapital (fonderna), som via subventioner byggs upp till skydd för obligationsköparna och för att minska statens risktagande, hamnar utanför statens kontroll. Med subventioner avses i sammanhanget *dels* den skattebehandling Stadshypotek har haft, *dels* den garanti staten, utan eller mot måttlig ersättning, under åren har ställt till organisationens förfogande. Det kan alltså inte komma i fråga att utan vidare skingra organisationens samlade förmögenhet utanför statens kontroll.

Slutsatsen blir att det inte finns något hinder för staten att ombilda Stadshypotek på det sätt som befinns vara mest ändamålsenligt. Givetvis fordras för att en framgångsrik ombildningsprocess skall kunna genomföras att organisationen i sin helhet verkar för en gemensam sak. Genom den enighet som numera råder inom organisationen finns förutsättningar för en sådan ombildning.

Något intresse för staten att i ett längre perspektiv ikläda sig rollen som ägare i ett ombildat Stadshypotek finns inte. Under ombildningsprocessen har dock staten ett intresse av att den risk staten påtagit sig inte ökar. Staten bör även av det skälet tillförsäkra sig en tillfredsställande kontroll över ombildningsproceduren.

3.3 Organisationsform

Mitt förslag: Stadshypoteks rörelse förs över till ett för ändamålet bildat kreditaktiebolag.

Utredningens, Nordströms och Stadshypoteks förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Remissutfallet har, med några få undantag, varit positivt. *Sveriges Föreningsbankers Förbund* (SFF) har som övergripande synpunkt framfört att utredningen alltför lättvindigt avfärdat möjligheterna att organisera hypoteksinstitutet i form av ekonomiska föreningar. *Landsorganisationen i Sverige* (LO) anser att hypoteksinstitutet inte skall ombildas till aktiebolag. Den konkurrensneutralitet som är nöd-

vändig för en effektiv, konkurrerande och avreglerad kreditmarknad måste åstadkommas på annat sätt än att i en väl fungerande verksamhet utan vinstkrav genom bolagsbildning införa externa avkastningskrav. Några särregler i beskattningen bör inte gälla utan den generella regleringen bör tillämpas fullt ut även för hypoteken. *Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)* menar att utredningen har brister genom att alternativa lösningar, t.ex. en kooperativ organisationsform, inte blivit tillräckligt analyserade.

Skälen för mitt förslag: De kreditinstitut som konkurrerar med Stadshypotek är aktiebolag. Från den synpunkten vore det naturligt om även Stadshypotek kunde inordnas i aktiebolagsformen. Mot detta kan hävdas att det är en fördel om olika företagsformer konkurrerar på samma marknad. Det är emellertid inte möjligt att uppnå likhet i verksamhetsförutsättningarna med en bibehållen särreglering för Stadshypotek eller genom att välja ett föreningsalternativ. I sammanhanget kan nämnas att inom föreningsbankrörelsen övervägs en ombildning av föreningsbankerna till ett bankaktiebolag.

De nya kapitaltäckningsreglerna ställer skärpta krav på verksamheten. Om Stadshypotek på sikt skall kunna expandera kan en förstärkning av kapitalbasen komma att behövas. Om institutet ombildas till aktiebolag öppnas den riskkapitalmarknad som konkurrerande kreditinstitut redan nu har tillgång till. Kapitalbasen kan då förstärkas genom nyemission av aktier.

Ett annat vägande skäl som talar för en aktiebolagsbildning är behovet för institut som verkar på den internationella marknaden att ha en etablerad och för alla aktörer på marknaderna välkänd företagsform.

Valet av associationsform är också av betydelse för verksamheten och effektiviteten inom organisationen. Aktiebolagsformen möjliggör ett väldefinierat ägande i kombination med klara väldefinierade verksamhetsmål på olika nivåer i organisationen. Kombinationen av en välkänd form för ägande och klara verksamhetsmål torde långsiktigt främja effektivitet och utvecklingsförmåga.

De nämnda omständigheterna talar med styrka för att Stadshypotek ombildas till aktiebolag och inordnas i den lagstiftning som reglerar kreditaktiebolagens verksamhet.

Mitt förslag:

- Kassan och föreningarna fusioneras.
- Kassans rörelse, utom låneskulden, överläts till ett av kassan bildat aktiebolag. Grundfonden ligger kvar i kassan.
- Regler införs för att undvika att fusionen leder till skattekonsekvenser.
- Obeskattade reserver i kassan och föreningarna återförs till beskattning. Återföringen av kassans och föreningarnas obeskattade reserver får ske i aktiebolaget. I detta sammanhang behandlas också de obeskattade reserverna i Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB.
- Kassans och SBAB:s avdragsrätt för avsättning till reservfond slopas.
- Aktiebolaget och SBAB får rätt till surv. För aktiebolaget begränsas underlagen för K-surv och Annell-avdrag för att motverka att obeskattat kapital ingår i underlagen.
- Kassans styrelse utses av regeringen och av låntagarföreträdare.
- Kassan skall avveckla sitt aktieinnehav. Bland annat skall låntagarna erbjudas att förvärva aktier så att 55 % av organisationens substansvärde vid ombildningstillfället fördelas på låntagarna. Samtidigt skall bolagets kapitalbas förstärkas. Förmånen för låntagare att förvärva aktier till ett pris som understiger marknadsvärdet skall beskattas först då låntagaren säljer sina aktier.
- Kassan likvideras när det sista obligationslånet som kassan svarar för är avvecklat. Kassans innehav av aktier i bolaget skall avvecklas senast i samband med likvidationen.
- Frågan om hur överskottet i kassan skall fördelas skall underställas riksdagen för prövning så snart det är praktiskt möjligt.

Utredningens förslag: Skiljer sig främst från mitt förslag genom att utredningen föreslår att, sedan rörelsen förts över till ett aktiebolag, kassan skall få ställning som en permanent stiftelse med ändamål att stödja vetenskaplig forskning.

Nordströms förslag: Skiljer sig från mitt förslag genom att aktierna efter nyemission till 40 % skall vara fördelade på låntagarna och med 30 % på vardera kassan och staten.

Promemorieförslaget: Överensstämmer i stort med mitt förslag.

Remissinstanserna (utredningen): *Riksbanksfullmäktige* tillstyrker i huvudsak ombildningsmodellen men föreslår vissa modifikationer av storleken och sammansättningen av stiftelsens styrelse. *Försäkringsinspektionen* avstyrker utifrån ett principiellt resonemang om likabehandling av lands- och stadshypoteksorganisationerna utredningens

förslag beträffande Stadshypotek. Övervägande skäl talar för att det första steget i ombildningen bör bygga på — förutom att själva rörelsen bedrivs i aktiebolagsform — att ägarfunktionerna kopplas till en organisation som så nära som möjligt bygger på den nuvarande organisationen. Så skulle exempelvis aktierna kunna fördelas på kassan resp. föreningarna på sådant sätt att kassan i vart fall har majoritet i rösthänseende på aktiebolagets bolagsstämma. Föreningarna skulle kunna ombildas till ekonomiska föreningar — eller, om samtliga aktier läggs hos kassan, valföreningar — med uppgift att utse ombud till kassans stämma och i viss mån engageras i aktiebolagets organisation vad gäller låneverksamhet i regionen. Enligt inspektionens mening bör således lösningen så långt som möjligt tillvarata de fördelar som finns i den regionala låntagarförankringen samtidigt som organisationen i väsentliga avseenden måste möjliggöra en nödvändig styrning av och kraftsamling i koncernens verksamhet. *Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)* framhåller det angelägna i att förslaget är så utformat att det även kan uppfattas som positivt från stadshypoteksföreningarnas sida. UHÄ finner det tveksamt om de nuvarande fordringsägarna erhåller ett erforderligt skydd genom den föreslagna modellen. *Stadshypotekskassan* menar att i stället för att bilda en stiftelse skall Stadshypotekskassan vara kvar och dess verksamhet regleras i särskild författning. *Föreningarna, utom Uppsala läns stadshypoteksförening*, motsätter sig förslaget till ombildning av Stadshypotek och förordar i stället en alternativ modell där kassan och de 20 föreningarna i proportion till sitt egna kapital (45 % resp. 55 %) representerar aktiekapitalet och den enda funktionen blir att äga och förvalta aktierna. *Riksbyggen* finner beträffande fusionen av kassan och föreningarna, vilken leder till en upplösning av föreningarna, att detta är en för långtgående omdaning såvida föreningarnas stöd för denna inte kan erhållas. Om så inte blir fallet förordas en lösning där kassan och föreningarna erhåller aktier i förhållande till respektive juridisk persons tillskjutna behållna förmögenhet. Flera remissinstanser hävdar att den av utredningen föreslagna ordningen på ett inte rättvist sätt reducerar låntagarnas inflytande i verksamheten.

Remissinstanserna (Nordströms förslag): *Stadshypotekskassan* finner sig kunna godta förslaget med vissa modifikationer och kompletteringar beträffande ägarfördelningen, emissionstidpunkt och emissionsvillkor samt vissa övergångsfrågor m.m. *Stadshypoteksföreningarna* vidhåller i allt väsentligt sin tidigare uppfattning. *Riksbanksfullmäktige* tillstyrker en ombildning av den nuvarande Stadshypoteksorganisationen, innefattande både byte av associationsform och introduktion av en ny ägarstruktur. Fullmäktige har inget att erinra mot det alternativ till en formell stiftelsebildning som förs fram och som bygger på en förlängning av gällande hypotekslagstiftning men även innefattar förslag om ägarfördelning mellan Stadshypotekskassan, staten, resp. låntagarna. En viktig uppgift för statsmakterna är att ta ansvar för ombildningsprocessen och bolagsbildningen. Genom statligt delägarskap kan detta syfte uppnås men även ett alternativ där staten förstärker inflytandet via Stadshypotekskassans styrelse kan övervägas. Fullmäktige delar uppfatt-

ningen att ombildningsarbetet bör komma igång så snabbt som möjligt och ser därför vissa fördelar i den förenklade övergångslösning som föreslås. Preciseringar krävs dock på flera punkter, bl.a. för att närmare klargöra Stadshypotekskassans ställning och uppgifter som ägare under ombildningsprocessen och statens ansvar och agerande vid ett eventuellt likvidationsförfarande. Bestämmelserna om likvidation bör kunna utnyttjas under vissa förutsättningar, då främst i syfte att avsluta den planerade ombildningen och etablera Stadshypotek AB som ett självständigt, börsnoterat bolag. Fullmäktige anser att Stadshypotekskassans aktier bör avyttras på marknaden i en dylik situation. *Bankinspektionen* tillstyrker en ombildning enligt förslaget. Enligt inspektionen bör dock ombildningstiden relateras till takt i vilken den gamla obligationsskulden avvecklas och därför inte i förväg vara tidsmässigt beslutad.

Synpunkter vid hearingen: *Stadshypotek* (kassan och föreningarna) anser att ombildningen inte nödvändigtvis måste genomföras som en apportemission. Av praktiska skäl bör även möjligheten till en kontantemission stå till buds. — Enligt *Stadshypotek* och *Svenska Bankmannaförbundets Centrala Företagsklubb för Stadshypotek* saknas det — med hänsyn till omfattningen av den skatt som faktiskt har betalats — anledning att göra inskränkningar i det blivande Stadshypotek AB:s möjligheter till avdrag för survavsättning och till Annell-avdrag. Avskattningsperioden bör av likviditetsskäl liksom för andra företag vara fyra år. — *Stadshypotek Skåne* och *Svenska Bankmannaförbundets Centrala Företagsklubb för Stadshypotek* anser att överskottet vid kassans likvidation skall tillfalla det nya aktiebolaget.

Skälen för mitt förslag: Den ombildningsprocess det här är fråga om är förenad med vissa särskilda svårigheter. Ombildningen får inte äventyra vare sig verksamhetens marknadspositioner, rättighetshavarnas säkerhet eller statens ställning. En grundförutsättning för att klara dessa svårigheter är att ombildningen sker på ett enkelt och tydligt sätt. En sådan ombildning kan bara ske om staten i praktiken garanterar hela ombildningsprocessen. Den form för ombildning som föreslås uppfyller den målsättningen.

Stadshypoteks rörelse föreslås således i fortsättningen bedrivas i aktiebolagsform. Ett sådant aktiebolag kommer definitionsmässigt att hänföras till gruppen kreditaktiebolag. I det följande benämns bolaget Stadshypotek AB.

För att genomföra ombildningen bör kassan och föreningarna först fusioneras, varvid kassan övertar föreningarnas tillgångar och skulder och föreningarna upplöses utan likvidation. Därefter överläts kassans rörelse med undantag för kassans obligationsskuld till Stadshypotek AB. Samtidigt erhåller kassan av bolaget reverser som svarar mot obligationsskulden. Begreppet obligationer används här i vidsträckt mening och omfattar t.ex. även certifikat. Ombildningen avses äga rum per den 1 januari 1993.

Enligt både promemoriaförslaget och tidigare förslag avsågs det nya kreditaktiebolaget Stadshypotek AB bildas genom att kassans rörelse överläts mot betalning i aktierna i bolaget, dvs. genom en apport-

emission. Möjligheten till aktieteckning mot kontant betalning (kontantemission) var inte aktuell.

Prop. 1991/92:119

Som Stadshypotek framhållit vid hearingen skulle emellertid en kontantemission kunna innebära praktiska fördelar. Det nya bolaget Stadshypotek AB skulle då kunna bildas före årsskiftet och den 1 januari 1993 förvärva kassans tillgångar mot betalning i pengar och reverser och alltså fullt ut vara verksamt från årsskiftet. Vid apportalternativet skulle bolagsbildningen inte kunna genomföras förrän under våren 1993. Visserligen skulle det nya bolaget då kunna förvärva rörelsen *per den 1 januari 1993*, alltså retroaktivt, men inte rent faktiskt, t.ex. i marknadsföring, kunna verka innan bolaget bildats. Enligt min mening bör Stadshypoteks önskemål tillgodoses. För att inte tynga framställningen beskrivs bolagsbildningen fortsättningsvis främst som en apport men det utesluter alltså inte att alternativet med kontantemission utnyttjas.

Rörelsen i det nybildade kreditaktiebolaget kommer att regleras av aktiebolagslagen, kreditaktiebolagslagen och bolagsordningen. Detta innebär att stadshypotekslagen och reglementet kan upphävas. Samtidigt införs de bestämmelser som behövs för att genomföra ombildningen och för att ange ramen för den kvarvarande kassans verksamhet.

Den ombildningsmodell som föreslås anger de riktlinjer och den ram inom vilken ombildningen bör ske. Merparten av de frågor som rör utformningen av den nya organisationen måste avgöras utifrån affärs-mässiga utgångspunkter. Sådana beslut kan därför bara fattas av den nya organisationens behöriga organ.

Fusionen mellan kassan och föreningarna och överlåtelsen till aktiebolaget

Det första steget i ombildningen är som nämnts en fusion mellan kassan och föreningarna.

Den nuvarande fusionsbestämmelsen i 38 a § stadshypotekslagen avser endast fusion mellan föreningar. En fusion mellan kassan och föreningarna förutsätter alltså en särskild bestämmelse. Som *lagrådet* föreslagit bör fusionsbestämmelsen tillsammans med en bestämmelse om överlåtelse av rörelsen till ett aktiebolag tas in i en särskild lag, av vilken det framgår att ombildningen *skall* genomföras.

Som ett nästa steg i ombildningen föreslås alltså att Stadshypoteks rörelse förs över till ett aktiebolag, Stadshypotek AB, mot att kassan erhåller samtliga aktier i bolaget. För att undgå bl.a. de problem som sammanhänger med ett gäldenärsbyte bör dock kassans obligations-skuld ligga kvar i kassan och förvaltas av denna. Kassan får en motsvarande fordran på Stadshypotek AB genom att bolaget utfärdar reverser till kassan på belopp och med villkor som svarar mot de utestående skulderna vid tidpunkten för överlåtelsen av rörelsen.

Enligt 2 kap. 2 § jämförd med 4 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975:1385, ABL) får värdet på apportegendom inte sättas högre än det verkliga värdet för bolaget. Endast sådan egendom som är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet kan utgöra apportegendom. Det nu sagda

gäller vid apport både vid bildande av aktiebolag och vid nyemission. Genom bestämmelserna i 12 kap. ABL om vinstutdelning och annan användning av bolagets egendom gäller motsvarande restriktioner vid bolagets förvärv av tillgångar efter en kontantemission.

Säkerheten för kassans obligationsskuld utgörs idag av lånefordringarna på stadshypoteksföreningarna och den statliga garantin (grundfonden).

Lånefordringarna på föreningarna tryggas i sin tur av föreningarnas lånefordringar med tillhörande säkerheter och av föreningarnas övriga placeringar av de egna fonderna. Härvidlag innebär förslaget inte någon försämrad ställning för kassans borgenärer, eftersom hela Stadshypoteks samlade tillgångar kommer att finnas i form av aktiekapital och reservfond i Stadshypotek AB, i vilket bolag kassan innehar aktierna. Lånefordringarna på föreningarna kommer alltså att ersättas av dels reversfordringar på Stadshypotek AB, dels aktier i Stadshypotek AB.

Skatterättsligt betraktas överföringen av tillgångar och skulder vid fusion eller andra ombildningar som en avyttring som i princip skall utlösa inkomstbeskattning. En sådan beskattning skulle kunna utgöra hinder mot fusion. För inkomstbeskattningens del har därför i 2 § 4 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt (SIL) särskilda undantagsregler införts för vissa — i första stycket angivna — fusionsfall.

Vid fusion under ett löpande beskattningsår skall överlåtaren i princip beskattas för sin verksamhet före fusionen. I praxis godtas dock många gånger retroaktiva övertaganden.

Den grundläggande principen för undantagsregleringen är att fusionen skall kunna genomföras utan att utlösa någon inkomstbeskattning hos de deltagande företagen och utan att i övrigt - t.ex. beträffande restvärden och avskrivningsunderlag - medföra någon förändring i deras inkomstskattemässiga situation.

Beträffande lager, fordringar och liknande tillgångar innebär reglerna (andra stycket) att — oberoende av vad som står i fusionsavtalet — överlåtaren skall behandlas som om överlåtelsen skett till det skattemässiga värdet. Det övertagande företaget beskattas om tillgångarna tas upp till högre värde än som gällt för det överlåtande företaget vid samma tillfälle.

I fråga om inventarier, byggnader och andra anläggningstillgångar (tredje stycket) gäller att företagen - vid beräkning av värdeminskningsskatt och av vad som återstår oavskrivet - skall ses som ett företag (enhetsprincipen). Det övertagande företaget övertar alltså såväl avskrivningsunderlag som anskaffningstidpunkt och överlåtaren beskattas inte. Om det övertagande företaget tar upp t.ex. inventarier till högre värde skall det beskattas för mellanskillnaden (fjärde stycket).

Fusionen skall inte heller utlösa reavinst eller reaförlust för något av företagen. Vid en följande avyttring gäller enhetsprincipen. Reabestämmelserna (sjunde stycket) gäller bl.a. även vid fusion mellan stadshypoteksföreningar.

Det övertagande företaget har med vissa begränsningar samma rätt till underskottsavdrag som det överlåtande skulle ha haft (åttonde stycket).

I en uttrycklig bestämmelse (elfte stycket) anges att uttagsbeskattning inte skall ske vid dessa slags fusioner.

Vidare finns i det här sammanhanget inte aktuella bestämmelser om anskaffningsvärde och ingångsvärde för skog (femte stycket) och om avsättningar för framtida utgifter (sjätte stycket).

I SIL finns som nämnts undantagsregler för flera slag av fusioner. Även den nu aktuella fusionen bör omfattas av undantagsreglerna. Till bilden hör att det vid tidigare fusioner inom stadshypoteksinstitutionen har ansetts motiverat att införa lättnader.

I det andra steget i ombildningsprocessen överlåter den "fusionerade" kassan sina tillgångar till det för ändamålet bildade Stadshypotek AB. Avsikten är därvid att tillgångarna förs över till skattemässiga restvärden. Av hänsyn till bl.a. de problem som hänger samman med ett gäldenärsbyte kommer obligationsskulden att ligga kvar i kassan.

En överlåtelse av tillgångar som ingår i näringsverksamhet för ett pris som understiger marknadsvärdet skall enligt huvudregeln i punkt 1 fjärde stycket av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen (1928:370, KL) föranleda beskattning som om tillgångarna avyttrats till marknadsvärde (uttagsbeskattning). Om särskilda skäl föreligger får uttagsbeskattning underlåtas (jfr prop. 1989/90:110 s. 556 f.).

Det anförda innebär att man under vissa förutsättningar godtar att tillgångar vid företagsombildningar överförs från ett företag till ett annat till skattemässiga restvärden även om marknadsvärdet är betydligt högre. Till skillnad mot tidigare gäller efter skattereformen att uttagsbeskattning kan aktualiseras även i fråga om reavinstbeskattad egendom, t.ex. aktier.

De villkor som i praxis uppställs för att uttagsbeskattning skall underlåtas är bl.a. att det föreligger ägaridentitet mellan de berörda företagen eller om så inte är fallet att förfarandet i vart fall är affärsmässigt betingat och inte innehåller några benefika inslag. Ett generellt krav är att förfarandet inte leder till någon otillbörlig skatteförmån. Tillgångarna får inte heller lämna aktiebolagssektorn.

Enligt min mening torde särskilda skäl mot uttagsbeskattning föreligga så här långt i det aktuella ombildningsförfarandet, dvs. för överlåtelser från den "fusionerade" kassan till aktiebolaget.

Som framgått av min redogörelse för gällande rätt (avsnitt 2.3.3) har kassan och föreningarna inte rätt att göra avsättning till surv. I stället har — med hänvisning till översynen av hypotekslagstiftningen (prop. 1989/90:110 s. 570) — avdragsrätten behållits för avsättning till reservfond eller säkerhetsfond upp till en viss nivå (2 § 8 mom. åttonde stycket SIL). Avsättningarna kan sägas motsvara den möjlighet andra företag tidigare haft att bygga upp obeskattade lagerreserver. Denna möjlighet slopades genom skattereformen.

För Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB gäller motsvarande skatteregler (rätt till avdrag för avsättning till reservfond men inte rätt till surv). Det bör understrykas att denna reservfond inte skall sammanblandas med den aktiebolagsrättsliga reservfonden. För avsättningar till den senare föreligger inte någon avdragsrätt. Frågan om SBAB:s beskattning ansågs i skattereforarbetet böra avgöras i samband med ett ställ-

ningstagande till hypotekens beskattning (prop. 1989/90:110 s. 570). Av detta skäl behandlas SBAB:s situation här.

Finansiella företags värderegleringsreserver enligt bokslut den 31 december 1990 återförs normalt — liksom andra företags varulagerreserver — till beskattning vid 1992 års taxering enligt lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver. För de finansiella företag som lyder under kapitaltäckningsreglerna gäller att skillnaden mellan de obeskattade reserverna och årets survavsättning (uppskovsbeloppet) i sin helhet utgör skattepliktig intäkt. Betalningen av den skatt som belöper på uppskovsbeloppet får fördelas på fyra år, i normalfallet på beskattningsåren 1991-1994.

I enlighet med vad jag senare kommer att redovisa (avsnitt 4) bör de finansiella företagen alternativt få möjlighet att tillämpa de generella avskattningsreglerna för icke-finansiella företag, dvs. att successivt intäktsföra uppskovsbeloppet under avskattningsperioden.

Kassans och SBAB:s avdragsrätt för avsättning till reservfond bör slopas. Gjorda avsättningar bör i princip återföras till beskattning. Även föreningarnas avsättningar till säkerhetsfond bör återföras till beskattning. Med hänsyn till riksdagens ställningstagande beträffande skatteplikten för upplösning av äldre avsättningar (SkU 1984/85:64) bör återföringen begränsas till avsättningar som gjorts i bokslut till ledning för 1986 och senare års taxeringar.

För övriga företag gäller att avskattningsperioden går ut vid i normalfallet 1995 års taxering. De bestämmelser som nu föreslås bör anknyta till denna period. Med hänsyn till att ombildningen avses ske under år 1993 bör reserverna återföras till beskattning vid 1994 års taxering. Skattebetalningen eller intäktsföringen bör därför kunna fördelas med 75 % på beskattningsåret 1993 och med 25 % på beskattningsåret 1994.

Stadshypotek AB och SBAB bör få rätt till surv. Med hänsyn till att kassan skall finnas kvar endast under en övergångsperiod och under denna inte själv bedriva någon egentlig verksamhet saknas det anledning att ge den kvarvarande kassan rätt till surv.

Survavsättning kan beräknas på det s.k. kapitalunderlaget som skall utgöras av företagets beskattade egna kapital (prop. 1989/90:110 s. 519). Som framgått av redogörelsen för kapital- och skattesituationen (avsnitt 2.3.3) torde kassans och föreningarnas egna kapital väsentligen utgöras av obeskattat kapital. Den "fusionerade" kassans ombildning till aktiebolag innebär att äldre reserver i kassan som inte återförs till beskattning i bolaget likväl kommer att kunna betraktas som beskattat eget kapital i form av aktiekapital eller reservfond.

Med hänsyn härtill bör effekterna av Stadshypotek AB:s möjligheter att beakta hela det egna kapitalet vid beräkning av kapitalunderlaget begränsas. Även kravet på konkurrensneutralitet talar för att en begränsning görs. Motiven för den skattemässiga behandlingen som ifrågasvarande avsättningar rönt tidigare och enligt förslaget bör få vid ombildningen utgör inte ett tillräckligt skäl för att de skall få genomslag också vid den fortsatta löpande beskattningen. Vad som anförts om survavsätt-

ning bör på motsvarande sätt gälla för möjligheten till Annell-avdrag enligt lagen (1967:94) om avdrag för viss aktieutdelning.

Utgångspunkten för en begränsning bör alltså vara avsättningar till reserv- och säkerhetsfond som gjorts i bokslut för år 1984 och tidigare samt ifråga om tiden före år 1943 allt kapital. Som jag tidigare redovisat går det av praktiska skäl inte att exakt bestämma hur mycket av dessa äldre avsättningar som utgör obeskattat kapital. Utifrån uppgifter som lämnats av Stadshypotek om faktiska skattebetalningar kan andelen beskattat kapital i reserv- och säkerhetsfonderna t.o.m. bokslut för år 1984 beräknas uppgå till 18 % medan resterande del (82 %) utgörs av obeskattat kapital.

Med hänsyn till främst det anförda bör lämpligen ett belopp motsvarande 25 % av dessa äldre avsättningar minska kapitalunderlaget för surv och underlaget för Annell-avdrag. En sådan begränsning bör gälla för den del av aktiekapitalet och reservfonden vid förvärvet som motsvaras av de äldre avsättningarnas andel av kassans hela egna kapital.

De tidigare nämnda undantagsreglerna i SIL för vissa fusioner reglerar endast beskattningskonsekvenserna av själva överlåtelsen av tillgångar och skulder men däremot inte övertagande av obeskattade reserver. För enskilda näringsidkare som övergår till att bedriva sin näringsverksamhet indirekt genom ett aktiebolag har det ansetts motiverat att tillåta att de obeskattade reserverna i den enskilda näringsverksamheten får upplösas i aktiebolaget (prop. 1989/90:110 s. 606). En sådan möjlighet har införts för bl.a. sparbanker som ombildas till bankaktiebolag (prop. 1990/91:136 NU34). Motsvarande bör gälla för kassans och föreningarnas obeskattade reserver.

Som ett tredje steg i ombildningen avses en nyemission riktas till låntagarna. Nyemissionen bör enligt kassan och föreningarna uppgå till i storleksordningen en till tre miljarder kronor och göras till sådan kurs att låntagarna erhåller en tredjedel av kapital och röster i bolaget. Kassan och föreningarna begär vidare att kassan vederlagsfritt skall få överlåta en del av sina aktier i bolaget till de låntagare som deltar i nyemissionen. Varken teckningsrätten till förmånskurs eller den vederlagsfria överföringen av aktier bör enligt kassan och föreningarna föranleda att gåvoskatt tas ut.

Enligt min mening torde förfarandet så här långt inte föranleda gåvo-beskattnig. Däremot aktualiseras inkomstbeskattnig hos såväl kassan som hos låntagarna. För låntagarnas del torde redan utnyttjandet av en teckningsrätt till förmånskurs kunna ses som återbäring på erlagda (avdragna) räntor och föranleda inkomstbeskattnig för skillnaden mellan marknadsvärdet och vederlaget enligt de generella reglerna för kapitalbeskattnig (3 § 1 mom. SIL). Samma gäller givetvis även för aktier som förvärvas helt utan vederlag.

Den förmån som låntagarna får bör beskattas. Vad som kan diskuteras är vid vilken tidpunkt beskattningen skall ske. Enligt gällande regler kommer beskattning att utlösas omedelbart. Detta är ett utflöde av kon-tantprincipen och är med ett synsätt materiellt riktigt för att förhindra uppkomst av skattekrediter.

Önskemålet om att på ett framgångsrikt sätt kunna genomföra ombildningen talar emellertid för att tillåta ett uppskov med beskattningen. Vid teckningstidpunkten kan man inte förutse beskattningsresultatet som blir avhängigt av kommande marknadsnotering. En omedelbar beskattning skulle redan av det skälet på ett olyckligt sätt kunna minska intresset att delta i emissionen. Det finns därför skäl att medge uppskov med beskattningen till dess att vinsten har realiserats. Ett uppskov med beskattningen bör enligt min mening tillåtas.

Nyemissionen till förmånskurs till låntagarna torde inte föranleda några skattekonsekvenser för kassan eller — bortsett från stämpelskatt på nyemitterade aktier — för bolaget. Däremot aktualiserar kassans vederlagsfria aktieöverlåtelser uttagsbeskattning av kassan. Enligt min mening bör något lagstiftningsingripande för att undvika en uttagsbeskattning inte komma i fråga.

Även anställda i Stadshypotek kan komma att få delta i den nyemission som främst riktas mot låntagarna. En anställds förvärv av aktier eller andra värdepapper till underpris från ägaren till det företag han arbetar i eller direkt från företaget utgör i princip skattepliktig löneförmån. En sådan förmånsbeskattning har i vissa fall ansetts alltför långtgående. Genom lagstiftning år 1984 infördes en undantagsregel (punkt 3 a av anvisningarna till 32 § KL) som syftar till att klargöra inom vilken ram anställda kan förvärva bl.a. aktier i bolaget utan förmånsbeskattning (prop. 1984/85:80).

En förutsättning för att undantagsregeln skall vara tillämplig är att den anställde inte köpt aktier för mer än 30 000 kr och att förvärvet skett på samma villkor som för övriga förvärvare. Vidare krävs att de anställdas förvärv tillsammans med de förvärv som görs av aktieägarna i bolaget inte avser mer än 20 % av det totala antalet utbudna aktier. Som ytterligare förutsättning gäller enligt nuvarande regler att aktierna inte är marknadsnoterade vid förvärvstidpunkten. Regeringen har nyligen föreslagit att den sistnämnda förutsättningen skall slopas (prop. 1991/92:129).

Att de anställdas förvärv skall ske på samma villkor som gäller för allmänheten och att de anställdas och aktieägarnas sammanlagda förvärv skall rymmas inom 20 % av nyemitterade resp. överlåtna aktier utgör i förening med beloppsgränsen ett skydd mot kringgående av förmånsbeskattningen (jfr prop. 1991/92:129 s. 27). Med en 80-procentig tilldelning till allmänheten bör de anställda nämligen normalt inte kunna tillföras värden av sådan betydelse att undantaget från förmånsbeskattningen kommer i konflikt med skattesystemets grundläggande principer.

För den aktuella nyemissionen och överlåtelserna av kassans aktier utgör de beskrivna reglerna inte en tillräcklig begränsning, eftersom överlåtelserna till låntagarna inte sker på marknadsmässiga villkor. Betydande belopp skulle kunna undgå förmånsbeskattning och uttag av arbetsgivaravgifter. Enligt min mening bör därför endast en mindre del av förmånen (skillnaden mellan marknadsvärdet och vederlaget) undantas från förmånsbeskattning. Jag har därvid stannat för att undantaget bör avse en femtedel av förmånen. Det bör understrykas att undantaget närmast

har karaktär av ett uppskov med beskattningen tills den anställde säljer aktierna och reavinstbeskattas.

Sedan aktierna börsintroducerats avser kassan att som ett fjärde steg avyttra en del av sitt aktieinnehav i bolaget. Likviden efter skatt avses skjutas till som kapitaltillskott till bolaget.

Gällande regler torde föranleda gåvobeskattning av bolaget (jfr rättsfallen NJA 1980 s. 642). Det är alltså inte de övriga aktieägare som berikas genom kapitaltillskottet som beskattas utan bolaget. Någon lottuppdelning som skulle ge ett lägre skatteuttag sker därför inte. Vidare tas skatt ut på hela tillskottet och inte endast för den värdeökning tillskottet medför för de övriga aktieägarnas aktier. Tillskottsgivaren berikas inte genom tillskottet utan tvärtom men beskattas ändå indirekt för en "gåva" till sig själv. Detta materiellt otillfredsställande beskattningsresultat har uppmärksamats av arvs- och gåvoskattekommittén som i sitt slutbetänkande (SOU 1987:62) Ny arvs- och gåvoskatte lag lämnat förslag till en materiellt mer riktig beskattning i det aktuella avseendet.

Arvs- och gåvobeskattningens framtida utformning bereds för närvarande i finansdepartementet och jag avser att senare återkomma med förslag till förändringar. Jag är redan av det skälet inte beredd att nu föreslå någon åtgärd på området. Jag vill i sammanhanget framhålla att kassan kan betala gåvoskatten och att s.k. gåvoskattegåva är skattefri.

Ombildningen föranleder vidare uttag av vissa indirekta skatter, nämligen stämpelskatt på emitterade aktier i Stadshypotek AB enligt lagen (1984:405) om stämpelskatt på aktier och stämpelskatt för fastigheter som förs över från den "fusionerade" kassan till aktiebolaget enligt lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter. Något undantag från beskattning bör inte komma i fråga. För överföringen av fastigheter vid fusionen mellan kassan och föreningarna utgår ingen stämpelskatt.

Sammanfattningsvis är innebörden i hypoteksutredningens förslag att ingen som helst beskattning skall utlösas till följd av ombildningen. Jag har i det föregående tagit ställning för att begränsa skatteeffekterna i olika hänseenden. Betalningen av de indirekta skatter eller den inkomstskatt, gåvoskatt och arbetsgivaravgifter som kan komma att tas ut utgör enligt min mening inte något hinder för ombildningen. Mitt ställningstagande i skattefrågorna i detta ärende ligger i linje med den bedömning som gjordes i fråga om sparbanksombildningen.

Med hänsyn till bl.a. att de föreslagna reglerna med något undantag skall tillämpas endast övergångsvis bör regleringen göras i en särskild lag. Även återföringen av SBAB:s obeskattade reserver bör tas in i den särskilda lagen.

Förslagen föranleder i övrigt ändringar i 2 § 4 och 8 mom. SIL, 1 § survlagen samt lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteksförening m.m. Lagen (1974:809) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteksinstitutionen, m.m. blir obehövlig och kan upphävas. Även förordningen (1969:744) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m.m. bör upphävas.

Som framgått tidigare (avsnitt 2.3.1) är låntagarrepresentanterna i dagsläget i majoritet i kassans styrelse. Några egentliga skäl att i samband med ombildningen ändra på det förhållandet gör sig enligt min mening inte gällande. Huvudsaken är att staten är representerad i styrelsen och att staten kan bevaka att den av riksdagen beslutade ombildningen genomförs enligt de riktlinjer som jag redogjort för i det föregående. Ett sätt att garantera detta är att för beslut i särskilt betydelsefulla frågor kräva viss kvalificerad majoritet i kassans styrelse. Sådana frågor är att utse ledamöter i aktiebolagets styrelse, att avyttra kassans innehav av aktier i Stadshypotek AB och att bestämma riktlinjer för kassans upplåning.

I enlighet med bestämmelserna i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda är de anställda i stadshypotekskassan i dag företrädna av två representanter i kassans styrelse. I den tidigare nämnda skrivelsen från Svenska Bankmannaförbundets Centrala Företagsklubb för Stadshypotek föreslås att kassans styrelse nu skall utökas med två representanter från den centrala företagsklubben, för att dessa skall få möjlighet att delta i omstruktureringsprocessen. Vidare föreslås att sådana representanter skall finnas i kassans styrelse fram till dess att kassan likvideras.

Jag ser inte något skäl att komplicera lagstiftningsärendet med bestämmelser om ytterligare representation för de anställda under tiden fram till ombildningen. Jag utgår från att kassans styrelse kommer att låta alla anställda i organisationen få medverka i ombildningsprocessen på sådant sätt att deras intressen kan tas till vara på rimligt sätt. När ombildningen är genomförd är det enligt min mening tillräckligt att de anställda får representation i aktiebolagets styrelse enligt vanliga regler.

Kassans styrelse föreslås därför bestå av elva ledamöter varav regeringen utser fem och en av dessa till ordförande. De övriga sex ledamöterna, bland dem vice ordföranden, utses av låntagarna på ombudsstämma. Mandatperioden bör sättas till högst två år, vilket innebär att ledamöter också kan utses för ett år i taget. Kassastyrelsen eller en kvalificerad majoritet av stämмоombud bör kunna utlysa extra stämma för val av styrelseledamöter.

Stadshypotekskassans roll

Kassan kommer efter ombildningen att förvalta obligationsskulden och reverser utställda av Stadshypotek AB. Kassan kommer också att under en övergångsperiod att äga och förvalta samtliga aktier i Stadshypotek AB.

Kassan skall se till att de intentioner som riksdagen anger beträffande ombildningen fullföljs. Kassan har möjlighet till detta genom att kassan — som ägare av aktierna i Stadshypotek AB — utser styrelsen i bolaget.

I kassans uppgift ingår också att på sikt avveckla aktieinnehavet. Hur detta skall gå till måste bestämmas utifrån bl.a. affärsmässiga grunder. Här kan endast anges huvudinriktningen för en sådan avveckling.

Stadshypotek AB bör som tidigare nämnts vara en självständig aktör på kreditmarknaden. Av detta skäl bör aktier i bolaget erbjudas till en bred allmänhet. Därför bör låntagarna beredas tillfälle att under förmånliga villkor teckna aktier. Dessa bör enligt min mening få särskild möjlighet att påverka utvecklingen i den nya organisationen. Kassan bör också vara berättigad att utan vederlag dela ut delar av sitt aktieinnehav till dem som deltar i nyemissionen. Målsättningen bör vara att nyemissionen skall göras så stor och till en sådan kurs att låntagarna — när hänsyn tas också till eventuellt vederlagsfritt utdelade aktier — erhåller omkring 1/3 av Stadshypoteks kapital och röster. Tidpunkten för låntagare att kvalificera sig för förmåner som kan komma i fråga i samband med ombildningen bör inte bestämmas till senare tidpunkt än den 1 mars 1992, dvs. före offentliggörandet av lagrådsremissen.

I ett senare skede skall kassan sälja ut sina aktier på marknaden. Av det kapital som då inflyter bör kassan ha rätt att vederlagsfritt tillskjuta en del till Stadshypotek AB, om det behövs för att uppnå målet att de låntagare som är med och tecknar aktier på sikt skall ha erhållit 55 % av det kapital som fanns vid ombildningen. Tekniken för en nyemission och de förmåner som kan kopplas till denna fordrar emellertid noggranna överväganden som det bör ankomma på Stadshypotek att göra.

För att Stadshypotek skall kunna förbli självständigt erfordras en stabil ägarbild. Det bör därför inte uteslutas att flera större investerare erbjuds aktieposter.

Svenska Bankmannaförbundets Centrala Företagsklubb för Stadshypotek har i en skrivelse som kom in till finansdepartementet efter det att lagrådsremissen beslutades anfört bl.a. att de anställda i Stadshypotek genom sina arbetsinsatser har deltagit i att skapa den starka fristående institution som den samlade stadshypoteksrörelsen i dag utgör och att de anställda därför bör få möjlighet att teckna aktier på lika förmånliga villkor som låntagarna.

Vad jag i det föregående har sagt om spridningen av aktierna i Stadshypotek AB utesluter inte att styrelserna i bolaget och kassan, om de finner det lämpligt, inkluderar även stadshypoteksinstitutionens anställda i den krets som skall erhålla 55 % av det kapital som fanns vid ombildningen. Som jag tidigare framhållit kan det emellertid inte gälla samma skatteregler för sådana förmåner som lämnas till de anställda som för de förmåner som lämnas till låntagarna.

Det bör som sagt ankomma på kassans och bolagets styrelser att besluta om förfarandet i dessa angelägenheter. Någon författningsreglering av ägarspridningen erfordras inte. Målsättningen bör vara att det slutliga ägandet i bolaget skall vara spritt men även uppfylla ett krav på styrka och engagemang bland ägarna.

Så länge grundfonden finns kvar till tryggnad av utestående lån bör dock kassan behålla ett tillfredsställande inflytande över verksamheten i Stadshypotek AB. När låneskulden är slutligt reglerad efter ca tio år, finns inte längre någon anledning att just kassan skall påverka bolagets verksamhet. Kassans aktieinnehav i bolaget bör då helt avvecklas. Det

förutsätts att grundfonden skall kunna trappas av vartefter låneskulden sjunker.

Till kassans åligganden i egenskap av utövare av ägarfunktionen bör även läggas ett ansvar för kassan att se till att tanken att behålla regionala låntagarstämmor och ombudsstämma förverkligas på ett rimligt sätt. Nuvarande regler för ombudsstämma bör i allt väsentligt kunna tas in i kassans instruktion.

Ombildningen av stadshypoteksorganisationen är en unik företeelse och rör en såregen organisationsform. Speciella hänsyn måste därför tas för att projektet skall kunna förverkligas. Enligt gällande regler har kassan och föreningarna i kapitaltäckningshänseende behandlats som en enhet. Det har varit naturligt att som placeringar endast beakta sådana som har skett utanför organisationen. Den omständigheten att den föreslagna ombildningsmodellen kräver att kassan består under en övergångstid bör inte orsaka att den synen förändras. Hänsyn måste tas till att de generella reglerna om kapitaltäckning inte lämpligen kan appliceras på kassan. Även om kassan definitionsmässigt skulle kunna betecknas som ett kreditinstitut, innebär intressegemenskapen mellan bolaget och kassan samt den ombildade kassans mycket begränsade uppgifter att ett kapitalkrav på kassan inte framstår som rimligt. Så länge kassan har det bestämmande inflytandet över bolaget saknar ett kapitaltäckningskrav på kassan för övrigt betydelse eftersom interna placeringar och tillskott undantas vid den konsoliderade kapitaltäckningen. Till detta kommer att den statliga garantin medför att obligationsinnehavarna i praktiken har ett skydd som överstiger det som enbart kapitaltäckningsreglerna skulle ge.

Likvidationen och fördelningen av överskottet

Avvecklingen av kassan bör ske i ett perspektiv av högst tio år. Skälet till att inte påskynda avvecklingen är att ett tillräckligt utrymme bör lämnas för kassan och Stadshypotek AB att fatta beslut om verksamheten som tillgodoser de överväganden som ligger till grund för ombildningen.

Slutpunkten är alltså klar. Kassan skall avveckla den utestående obligationsstocken och aktieinnehavet i Stadshypotek AB. Därefter skall kassan likvideras.

Överskottet skall användas så att statens intressen tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. Regeringen bör lämna förslag till riksdagen i den frågan så snart det är praktiskt möjligt.

3.5 Stadshypoteks fonder m.m.

Mitt förslag: Någon reducering av värdet i kapitalbashänseende av de fondavsättningar som gjorts före år 1985 görs inte.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Nordströms förslag och Stadshypoteks skrivelse: Berör inte frågan.

Remissinstanserna: Svenska Bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges Föreningsbankers Förbund, Finansbolagens Förening och SBAB har motsatt sig att avsättningar som har gjorts till fonderna före 1985 fullt ut skall räknas in i kapitalbasen eftersom dessa har gjorts med obeskattade vinstmedel.

Skälen för mitt förslag: Det egna kapitalet i Stadshypotek utgörs av kassans reservfond och föreningarnas säkerhetsfonder samt kapitaltäckningsfonderna. Sammanlagt uppgår fonderna för närvarande till ca 13,7 miljarder kronor. Vid en bolagsbildning är avsikten att dessa fonder eller delar av dem skall svara mot aktiekapitalet i Stadshypotek AB. Med hänsyn till det sätt på vilket reservfonden och säkerhetsfonderna byggts upp — med avdragsrätt för avsättningar upp till ett belopp som motsvarar 2 % resp. 2,5 % av kassans och föreningarnas skulder — uppstår frågan huruvida dessa fonder fullt ut är att betrakta som "äka" eget kapital. Vid övervägande av denna fråga måste man skilja på de avsättningar till fonderna som gjorts före år 1985 och de avsättningar som gjorts därefter.

Som framgått av beskrivningen av Stadshypoteks kapital- och skatte-situation (avsnitt 2.3.3) är en minskning av reserv- resp. säkerhetsfond skattepliktig endast i fråga om avsättningar som gjorts fr.o.m. år 1985.

Avsättningarna t.o.m. år 1984 har alltså formellt ställning som beskattat eget kapital trots att avdrag till största delen torde ha medgetts för avsättningarna. Kreditmarknadskommittén övervägde i sitt betänkande (SOU 1988:29) Förnyelse av kreditmarknaden olika möjligheter att eliminera den fördel som det från olika håll hävdats innebära att Stadshypotek kunnat bygga upp sina fonder med obeskattade medel. Kommittén övervägde bl.a. en reduktion av fonderna i kapitaltäckningshänseende.

Det kan ifrågasättas om de fördelar som den hittillsvarande särbehandlingen av dessa fondavsättningar kan ha inneburit för Stadshypotek är så stora att de motiverar en korrigerande av de regler som gällt för förfluten tid. Enligt de kapitaltäckningsregler för hypoteksinstitut som gäller sedan den 1 februari 1990 får beskattade fondavsättningar, dvs. avsättningar t.o.m. år 1984, inräknas i kapitalbasen (prop. 1989/90:43); någon särbehandling av dessa avsättningar i kapitaltäckningshänseende har sålunda inte ansetts befogad (prop. s.116). Det bör därvid beaktas att de nya kapitaltäckningsreglerna inte medger att någon del av grundfonden får inräknas i kapitalbasen. Det viktiga är att de olika med varandra konkurrerande instituten behandlas lika i framtiden. Fondavsättningarna t.o.m. år 1984 bör således i detta hänseende kunna bibehålla sin ställning som beskattade medel och få inräknas i Stadshypoteks kapitalbas.

För den fusionerade kassan torde överlåtelsen i princip vara att se som en försäljning av tillgångar mot betalning i form av dels reverser motsvarande kassans utelöpande obligationer, dels aktier motsvarande nettoförmögenheten. Avsikten är därvid att överföringen skall ske så, att de belopp som i kassan är att se som obeskattade reserver skall överföras oförändrade till bolaget. Kassan bör i samband därmed sätta ned sin reservfond med det belopp som motsvarar den obeskattade delen.

Mitt förslag: Stadshypotek AB:s verksamhet och organisation bestäms av bolagets aktieägare inom de ramar lagstiftning och praxis har ställt upp för kreditaktiebolagen.

Utredningens överväganden: Diskuterar att organisera verksamheten efter en holdingbolagsmodell för att kunna bredda verksamhetsområdet samt förordar att verksamhetens lokala del byggs upp efter en modell med regionkontor.

Nordströms förslag: Utgår från en holdingbolagsmodell.

Stadshypoteks förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: *Riksbanksfullmäktige* menar att några särbestämmelser i förhållande till de bankanknutna konkurrenterna inte bör gälla för Stadshypotek AB. Nya finansiella verksamheter bör alltså kunna länkas till de ursprungliga förutsatt att detta sker via sidoordnade bolag efter holdingbolagsmodell. *Svenska Bankföreningen*, *Sveriges Föreningsbankers Förbund* och *Finansbolagens Förening* menar att en holdingbolagsmodell inte får leda till att koncernens verksamhet breddas till andra områden än fastighetsfinansiering.

Skälen för mitt förslag: Utredningen har berört det framtida Stadshypotek AB:s verksamhet och organisation. Som tidigare nämnts kommer Stadshypotek AB att inordnas under den reglering som gäller för kreditaktiebolag. Frågor om inriktning av bolagets verksamhet och hur den närmare skall vara organiserad ankommer på Stadshypotek AB och dess ägare att ta ställning till.

Hos stadshypoteksföreningarnas anställda och i föreningarnas styrelser har genom åren byggts upp omfattande kunskaper och erfarenheter rörande förutsättningarna för fastighetskreditgivning inom resp. föreningsområde. Jag utgår från att den värdefulla tillgång som de anställda och styrelserna i detta avseende representerar för Stadshypotek tas tillvara på bästa sätt i den nya organisationen. Enligt min mening bör exempelvis i de nuvarande föreningarnas ställe kunna bildas regionala rörelseenheter inom ramen för en enda juridisk person. Förslagsvis skulle ordförande i regionalstyrelser kunna utses av Stadshypotek AB:s styrelse och övriga styrelseledamöter av nämnda styrelse efter förslag av en regional låntagarstämma. Det skulle därvid åligga respektive regionalstyrelse att ombesörja sådant förslag.

I den tidigare nämnda skrivelsen från Svenska Bankmannaförbundets Centrala Företagsklubb för Stadshypotek föreslås att arbetstagarna skall bli representerade i de regionala styrelser som förutses bli inrättade. Som jag nyss framhållit ankommer det emellertid på Stadshypotek AB och dess ägare att ta ställning till frågan om hur bolagets verksamhet skall vara organiserad. Frågan om representation för de anställda i eventuella regionala styrelser får därvid bli föremål för förhandlingar mellan de berörda parterna.

Mitt förslag:

- Grundfonden ställs till kassans förfogande för ny upplåning i ytterligare två år. Under den tiden får kassan svara för upplåning av medel som behövs för utlåning i Stadshypotek AB:s rörelse. Det är alltså inte meningen att kassan skall låna upp för andra ändamål.
- Grundfonden är kvar i kassan och avgift betalas för den till dess fonden har blivit obehövlig.
- Regeringen bestämmer grundfondens storlek i förhållande till den utestående länestocken. Regeringen bestämmer också de villkor som skall gälla för grundfonden.

Utredningens och Nordströms förslag: Saknar motsvarande övergångsreglering. Utredningens förslag överensstämmer beträffande grundfondsavgiften med mitt förslag.

Stadshypoteks förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. Stadshypotek noterar att enligt både utredningens och Nordströms förslag den statliga garantifonden skall ligga kvar i kassan för den obligationsstock som finns vid ombildningstillfället. Stadshypotek AB skall inte ha någon garantifond som extra säkerhet för de obligationer bolaget emitterar. Kassastyrelsen pekar på risken för att Stadshypoteks obligationer kommer att få en lägre rating efter ombildningen. I det sammanhanget spelar den nuvarande svenska ekonomins situation en roll på samma sätt som riskerna för förluster inom svenskt kreditväsen. De internationella finansmarknaderna är för närvarande känsliga och Stadshypotek har vid ombildningstillfället en mycket utsatt position. Det fusionsarbete som behövs för att sammansmälta de hittills separata organisationerna kan inte genomföras före ombildningen eftersom någon fungerande bolagsstyrelse inte har tillträtt. Först den stora nyemissionen kan ge Stadshypotek en sådan ekonomisk styrka att Stadshypotek kan försvara sin rating trots att den statliga garantifonden tas bort. Någon emission kan inte vara fullt genomförd och inbetald förrän under år 1994. Det vore enligt kassastyrelsens mening olyckligt om Stadshypotek skulle hamna i en svacka som kan leda till sänkt rating och försärad upplåning under år 1993 och 1994. Risken är uppenbar att det kan bli svårt att över huvud taget ta sig tillbaka till en god rating annat än efter flera år. Det är betydligt lättare att sänka en rating än att höja den. Av dessa skäl anser Stadshypotek att organisationen under en övergångsperiod borde kunna få behålla det stöd som ligger i en statlig garantifond som även avser de nyemitterade obligationerna. En metod att praktiskt åstadkomma detta är att kassan får fortsätta att emittera obligationer under ytterligare tre år. Medlen som därvid inflyter lånas sedan ut till Stadshypotek AB på exakt motsvarande villkor. I sak skulle givetvis

verksamheten handhas av bolaget, men formellt skulle upplåningen ledas genom den kvarstående kassan.

Remissinstanserna: *Näringsfrihetsombudsmannen (NO)*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenska sparbanksföreningen* och *Sveriges Föreningsbankers Förbund* har alla påpekat att grundfondsavgiften bör bestämmas efter marknadsmässiga grunder, vilket torde motsvara en procent av fondens storlek.

Skälen för mitt förslag: Jag delar Stadshypoteks uppfattning att ombildningsfasen är en mycket ömtålig period för verksamheten. Stadshypoteks förslag till en övergångslösning av upplåningsverksamheten för aktiebolaget är enligt min mening ett rimligt sätt att praktiskt åstadkomma goda förutsättningar för Stadshypotek AB att kunna påbörja sin verksamhet i den nya organisationen utan att påfrestningarna blir alltför kännbara. Jag är därför beredd att föreslå att det av Stadshypotek förordade arrangemanget genomförs. Tiden bör dock - bl.a. av hänsyn till Sveriges anpassning till EG - begränsas till två år. Kassan bör således ombesörja upplåningen för Stadshypotek AB:s vidkommande under två år från ombildningen.

Grundfonden uppgår för närvarande till 27 miljarder kronor. Om någon ytterligare höjning kan komma att behövas under de närmaste två åren från ombildningen, dvs. under den tid som kassan skall sköta bolagets upplåning, kan för närvarande inte bedömas. Vid en avveckling av grundfonden skall utgångspunkten vara att utelöpande obligationer köpts under förutsättning av nuvarande höga kapitalisering i Stadshypotek och därmed följande kreditvärdighet. Den avtrappning av grundfonden som regeringen föreslås få besluta om skall ske i en sådan takt att kassans kreditvärdighet inte försämras.

Riksdagen bör bemyndiga regeringen att bestämma grundfondens storlek. Härigenom undviks återkommande riksdagsprövningar vid avvecklingen av grundfonden.

Liksom för närvarande bör avgift utgå för grundfonden. Avgiften är nu 0,33 % per år. Med hänsyn till att det uppdragits åt riksgäldskontoret (se prop. 1990/91:29, FiU4,) att se över den statliga garantiverksamheten, inklusive avgiftssättningen, bör frågan om ändring av avgiften för grundfonden tas upp i ett senare sammanhang.

Mitt förslag: Ombildning av utländska bankföretags dotterbanker till filialer skall inte föranleda inkomstbeskattning eller någon förändring i den inkomstskattemässiga situationen.

Vid ombildning av ömsesidiga livförsäkringsföretag till livförsäkringsaktiebolag får uppskovsbelopp övertas. Övergångsbestämmelserna till lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel görs tillämplig på försäkringsaktiebolaget.

Vid beräkning av kapitalunderlaget för surv får aktier som utgör lager medräknas oavsett aktieinnehavets storlek.

Bankaktiebolag, sparbanker, föreningsbanker, finansbolag, kreditaktiebolag och sådana värdepappersbolag som skall uppfylla kapitalkrav enligt 5 kap. 1 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse ges möjlighet att skatta av sina reserver enligt de generella reglerna i 4 och 5 §§ återföringslagen.

Promemoriaförslaget: Överensstämmer med mitt förslag med den skillnaden att vid ombildning av utländska bankföretags bankdotterbolag till filial regleras endast frågor om övertagande av skattemässiga underskott, survavsättningar och uppskovsbelopp. Frågan om ändring i återföringslagen tas inte upp i promemorian.

Synpunkter vid hearingen: Förslagen har lämnats utan erinran. Svenska Bankföreningen anser att ett uttryckligt undantag från uttagsbeskattning bör införas för ombildning av utländska bankföretags dotterbanker till filialer.

Skälen för mitt förslag: Sedan den 1 juli 1985 har utländska banker kunnat få tillstånd att etablera dotterbolag i Sverige. För närvarande är sex sådana dotterbanker verksamma här. Samtliga är valutabanker och har också upplåningsmöjlighet i riksbanken.

Det är internationellt sett vanligt att utländska banker har svårt att bli stora på andra länders marknader. Även i Sverige har de utländska dotterbankerna tagit små andelar av kreditmarknaden och hittills inte utgjort något särskilt märkbart konkurrenselement. Jämfört med de svenskägda affärsbankerna har de utlandsägda bankerna förhållandevis större andelar affärer med svenska och utländska banker medan rena kundaffärer är en mindre del av verksamheten. Etableringen i Sverige har varit förenade med stora kostnader. Verksamheten har många gånger gått med underskott. Flera utlandsägda banker har upphört med sin verksamhet. Från att ha varit tolv är som nämnts nu endast sex utlandsägda banker verksamma här.

Flera inslag i regleringen har verkat begränsande. Det gäller t.ex. rapporteringen av stora exponeringar (tidigare s.k. enhandsengagemang). Finansinspektionens allmänna råd innebär att alla exponeringar - inom

och utom balansräkningen - mot en kund eller kunder i intressegemenskap som utgör minst 10 % av kapitalbasen skall rapporteras till inspektionen. Endast exponeringar på staten och på andra banker, där löptiden understiger ett år, undantas. Inspektionen tillämpar i avvaktan på ett slutligt EG-direktiv för närvarande ingen tvingande övre gräns för exponeringarnas storlek. Enligt direktivförslag bör gränsen sättas vid 25 % av bankens kapitalbas för en exponering till en och samma kund eller kunder i intressegemenskap.

Med hänsyn till bl.a. de utlandsägda bankernas begränsade egna kapital är deras riskbärande kapital förhållandevis litet. Särskilt mot bakgrund av att de i allmänhet vänder sig till stora och medelstora företag har reglerna upplevts som begränsande. En övergång från dotterbank till filial skulle omedelbart ge ett väsentligt vidgat utrymme i berört hänseende. Eftersom en filial arbetar med hela den utländska bankens kapitalbas som grund skulle reglerna om stora exponeringar inte påverka en filial på samma sätt som en dotterbank.

Kapitalbasen har betydelse för möjligheterna att expandera verksamheten även i övrigt. Vidare är behovet av svensk organisation mindre i en filial än i ett dotterbolag och filialformen blir därför billigare.

Mot bakgrund av de redovisade svårigheterna för utlandsägda dotterbanker att konkurrera på den svenska marknaden ansågs det motiverat att öppna en möjlighet för utländska bankföretag att driva bankrörelse från filial här i landet (prop. 1989/90:116, NU38, SFS 1990:821). I propositionen underströks att alternativet att etablera en filial med tiden kunde bli en stimulans till ökad konkurrens på den svenska kreditmarknaden och på sikt — särskilt inom valutahandeln — kunna utvecklas till ett värdefullt inslag på den svenska kreditmarknaden (prop. 1989/90:116 s. 64).

Trots att den nya lagstiftningen varit i kraft sedan den 1 augusti 1990 har ännu ingen filialetablering skett. I en skrivelse från ABN AMRO Bank, Bank Société Générale, Banque Indosuez Sverige, Citibank, Crédit Lyonnais Sverige, Midland Montague Bank och Okobanken (dnr 4033/91) framförs synpunkter på en ombildning till filial genom att ett dotterbolag överlåter samtliga tillgångar till moderbolaget mot betalning delvis i form av att moderbolaget övertar ansvaret för dotterbolagets förpliktelser. Den slutsats som dras är att de skatteeffekter som kan följa på en sådan ombildning utgör ett hinder för att genomföra ändringen. Särskilt framh lls att moderbolaget inte får ta över obeskatade reserver eller i de fall dotterbolaget gått med underskott — vilket varit mer vanligt — inte kan utnyttja dessa mot framtida överskott i filialen.

En utländsk bank med filial här i Sverige beskattas som inskränkt skattskyldig enligt 6 § 1 mom. c och 16 § 2 mom. SIL. Enligt dessa regler skall utländska bolag beskattas för bl.a. inkomst av näringsverksamhet som bedrivs från fast driftställe. En filial  r ett sådant fast driftställe. Filialens skattemässiga resultat beräknas enligt de regler som generellt gäller för inkomst av näringsverksamhet.

Promemorieförslaget innehåller förslag till kontinuitet i fråga om rätten till underskott, övertagande av surv och avskattning av uppskovsbelopp enligt återföringslagen.

För min egen del vill jag anföra följande. Som framgått av min redogörelse för fusion mellan stadshypotekskassan och stadshypoteksföreningarna (avsnitt 3.4) gäller enligt 2 § 4 mom. SIL särskilda undantagsregler för vissa angivna fusionsfall. En fusion enligt dessa regler skall kunna genomföras utan att utlösa någon inkomstbeskattning hos de deltagande företagen och utan att i övrigt medföra någon förändring av deras inkomstskattemässiga situation. Genom hänvisningar i survlagen och återföringslagen gäller detta även i fråga om surv och avskattning av obeskattade reserver.

Enligt min mening bör de aktuella ombildningarna av bankdotterbolagen omfattas av dessa regler. Avgörande för min bedömning är därvid att möjligheten att etablera verksamheten i filialform inte stod till buds för de som bankdotterbolag nu verksamma företagen.

Jag föreslår därför att undantagsreglerna för vissa fusioner i behövliga delar skall gälla vid ombildning av dessa utländska bankföretags dotterbanker till filial.

Däremot anser jag det inte befogat att vidta någon åtgärd som skulle innebära en lindring i skyldigheten att betala eventuell stämpelskatt på fastigheter.

Svenska Handelsbanken och RKA-ömsesidigt livförsäkringsbolag har i en skrivelse till regeringen (dnr 1843/92) hemställt om lättnader för att inte vissa skatteeffekter skall förhindra en planerad omstrukturering av RKA:s försäkringsrörelse.

RKA avser att överlåta hela sin försäkringsrörelse till ett för ändamålet bildat helägt dotterbolag (Handelsbanken Liv Försäkringsaktiebolag) som fått koncession att bedriva livförsäkringsrörelse. Överlåtelsen till dotterbolaget avses ske till skattemässiga restvärden. I ett andra steg överlåter RKA försäkringsaktiebolaget till Handelsbanken till ett pris motsvarande marknadsvärdet varefter RKA likvideras.

Särskilda skäl mot uttagsbeskattning torde enligt min mening föreligga för denna ombildning. I likhet med vad som ansetts motiverat i andra ombildningsfall bör uppskovsbeloppet få övertas. Vidare bör en åtgärd vidtas i fråga om lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel. I övergångsbestämmelserna finns regler som syftar till att förhindra retroaktiva effekter av den nya lagen. Bestämmelserna innebär att värdestegring på aktier och fastigheter som inträtt före övergångstillfället den 1 januari 1991 inte skall beskattas enligt de nya reglerna. Bestämmelserna bör gälla även för det övertagande företaget.

Förslagen beträffande ombildning av utlandsägda dotterbanker avser endast dotterbanker som fanns när möjligheten till etablering i filialform infördes och kommer att tillämpas endast övergångsvis. Reglerna bör därför lämpligen tas in i den lag som reglerar Stadshypoteks ombildning. Även reglerna avseende ombildningen av RKA bör tas in i den särskilda lagen.

Jag vill nu även ta upp en fråga rörande de finansiella företagens beräkning av kapitalunderlaget vid survavsättning.

Kapitalunderlaget för juridiska personer utgörs enligt 3 § första stycket survlagen av skillnaden vid beskattningsårets utgång mellan tillgångar och skulder. I andra stycket anges att bl.a. aktier i svenska aktiebolag inte skall anses som tillgång om företagets röstetal för aktierna är så stort som anges i 7 § 8 mom. tredje stycket a SIL eller om företaget är frikallat från skattskyldighet för utdelning på aktierna enligt tredje stycket b nämnda moment.

I 7 § 8 mom. tredje stycket a SIL anges bl.a. att svenskt aktiebolag är frikallat från skattskyldighet för utdelning på näringsbetingade aktier. Med näringsbetingade aktier avses aktier som inte utgör omsättningstillgång i företagets verksamhet under förutsättning att det sammanlagda röstetalet för företagets aktier i det utdelande företaget motsvarar minst 25 % av röstetalet för samtliga aktier i det utdelande företaget eller det görs sannolikt att innehavet av aktien betingas av verksamhet som bedrivs av företaget eller av företag som kan anses stå det nära.

Bestämmelserna innebär alltså att om röstetalet uppgår till minst 25 % exkluderas aktier som utgör lager trots att utdelningen på dessa aktier alltid är skattepliktig. En begränsning är därför inte motiverad. Survreglerna bör justeras så att aktier som utgör lager alltid ingår i survunderlaget. Mitt förslag föranleder en justering i 3 § andra stycket survlagen. Ändringen bör gälla retroaktivt redan fr.o.m. 1992 års taxering.

Jag vill slutligen ta upp frågan om avskattning av bankernas obeskattade reserver. I skattereformen valdes skilda metoder för avskattning av obeskattade reserver för icke-finansiella resp. finansiella företag.

Icke-finansiella företags obeskattade reserver återförs till beskattning till den nya skattesatsen under längst fyra år. Formellt återförs reserverna till beskattning vid 1992 års taxering. Vid denna taxering beslutas ett uppskovsbelopp som utgör skillnaden mellan de upplösta reserverna och årets avsättning till skatteutjämningsreserv enligt survlagen. Beloppet utgör en intäkt som skall återföras till beskattning med minst 25 % per år vid 1992-1995 års taxeringar.

För de finansiella företagen bestäms ett uppskovsbelopp på samma sätt som för de icke-finansiella företagen. Uppskovsbeloppet beskattas emellertid i sin helhet vid 1992 års taxering. Den lättnad som lagstiftningen syftar till ligger i att skatten som belöper på uppskovsbeloppet debiteras under en fyraårsperiod, taxeringsåren 1992-1995 med 25 % resp. år.

Bankföreningen och andra företrädare för bankerna har i skrivelser till finansdepartementet framhållit de negativa effekter som uppkommer när bankernas riskreserver nu skall upplösas samtidigt som bankerna upplever den värsta förlustsituationen sedan 1920-talet. Önskemål har framförts om bl.a. att få skapa en riskreserv eller att inkuransavdrag skall införas. Även synpunkter på möjligheterna till avskattning har redovisats.

För egen del vill jag framhålla följande. Den nya företagsbeskattningen bygger på principen en låg skattesats och begränsade reserveringsmöjligheter. Ett viktigt led i begränsningen av reserveringsmöjligheterna var

ändringen av lagervärderingsreglerna. Det finns enligt min mening inte någon anledning att ompröva detta ställningstagande för de finansiella företagen. Jag är alltså inte beredd att föreslå några ändringar i de grundläggande lagervärderingsfrågorna.

Enligt min mening bör det inte heller komma i fråga att för de finansiella företagen införa en avsevärt längre avskattningsperiod än för övriga företag. Det kan däremot finnas skäl att ge de finansiella företagen samma möjligheter som övriga företag att kvitta förluster mot uppskovsbeloppet under hela återföringsperioden. En sådan ändring bör vara skattemässigt fördelaktig för finansiella företag som riskerar att redovisa förluster även vid 1993 - 1995 års taxeringar. De finansiella företagen bör därför vid i normalfallet 1992 års taxering få möjlighet att välja om de vill utnyttja denna metod i stället för reglerna i 6 § återföringslagen. Förslaget föranleder en konsekvensändring i 8 § andra stycket återföringslagen. Det samband som finns mellan redovisningen och beskattningen innebär t.ex. att rätt till avdrag enligt survlagen förutsätter att ett mot avdraget svarande belopp sätts av till skatteutjämningsreserv i räkenskaperna för beskattningsåret (jfr 1 § tredje stycket survlagen). Jag vill erinra om att ett motsvarande krav på avsättning till en obeskattad reserv i räkenskaperna inte finns i fråga om uppskov med beskattningen av uppskovsbeloppet enligt 4 och 5 §§ återföringslagen.

Enligt nu gällande regler för finansiella företag skall som sagt hela uppskovsbeloppet tas upp till beskattning vid 1992 års taxering. Av det skälet togs inte uppskovsbeloppet med som en komponent i kapitalbasen när kapitaltäckningsreglerna för banker och andra finansiella företag den 1 mars 1991 anpassades till skattereformen (prop. 1990/91:40, NU16). Emellertid har finansinspektionen enligt 2 § förordningen (1989:1096) om kapitalkravet i banker och andra kreditinstitut möjlighet att som primärt eller supplementärt kapital godkänna "andra kapitaltillskott och reserver" än som anges i lagreglerna. Jag utgår från att inspektionen kommer att utnyttja denna möjlighet till att godkänna sjuttio procent av icke återförda uppskovsbelopp som primärt kapital för de företag som väljer att använda den avskattningsmetod som jag nu föreslår.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. Lag om ombildning av stadshypoteksinstitutionen,
2. Lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa,
3. Lag om inkomstskatteregler med anledning av vissa omstruktureringar inom den finansiella sektorn, m.m.,
4. Lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
5. Lag om ändring i lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv,
6. Lag om ändring i lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver,

7. Lag om ändring i lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteksförening m.m.,
8. Lag om upphävande av lagen (1974:809) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteksinstitutionen, m.m.,
9. Lag om upphävande av förordningen (1969:744) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m.m.

6 Författningskommentar

6.1 Förslaget till lag om ombildning av stadshypoteksinstitutionen

I enlighet med vad *lagrådet* föreslagit har huvuddelen av övergångsbestämmelserna till det remitterade förslaget till lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa brutits ut till en särskild lag. I 2 och 3 §§ anges att ombildningen av Stadshypotek *skall* genomföras efter de riktlinjer som har angetts i den allmänna motiveringen.

Ombildningen är avsedd att ske per den 1 januari 1993. För att fusionen och ombildningen praktiskt skall kunna genomföras måste vissa beslut kunna fattas dessförinnan. Regeringen föreslås därför få bemyndigande att besluta i frågor om fusionen och ombildningen i övrigt.

Vidare bör kassan få möjlighet att under andra halvåret 1992 fatta förberedande beslut och vidta förberedande åtgärder inför omvandlingen utan att den gällande lagstiftningen lägger hinder i vägen.

6.2 Förslaget till lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa

Kassan får efter ombildningen en väsentligt ändrad roll. De regler från den gamla lagen som alltjämt bör gälla för kassans verksamhet har av praktiska skäl förts över till en ny lag.

I 1 § har bestämmelser om kassans ändamål tagits in. Paragrafen har utformats i enlighet med *lagrådets* förslag.

I kassans uppdrag att äga och förvalta aktierna enligt första punkten ingår också att avveckla aktieinnehavet. Möjligheten för kassan att låna upp medel för aktiebolagets räkning regleras i punkten två. Den möjligheten upphör i och med utgången av år 1994. Enligt punkten fyra läggs ett övergripande ansvar på kassan för att tillse att låntagarstämmor och ombudsstämma rent faktiskt förverkligas på avsett sätt.

I 2-4 §§ fördelas i allt väsentligt ansvaret för vissa särskilt angelägna associationsrättsliga frågor. Paragraferna har utformats i enlighet med *lagrådets* förslag.

Enligt 5 § bemyndigas regeringen att bestämma grundfondens storlek samt de villkor som skall gälla för grundfonden. De ändringar av grundfonden som en avveckling kommer att medföra behöver då inte underställas riksdagens prövning.

Bestämmelsen i 6 § motsvarar den begränsning av kassans upplåningsmöjlighet som finns enligt gällande rätt.

Enligt 7 § *tredje stycket* skall riksdagen besluta om användningen av den behållning som finns i kassan efter den slutliga likvidationen.

Bestämmelsen i 8 § har i propositionsförslaget utformats i enlighet med vad *lagrådet* föreslagit.

Kassan skall enligt 9 § stå under tillsyn av finansinspektionen. Den verksamhet som skall drivas i kassan efter ombildningen är inte av sådan art att den automatiskt skall stå under någon tillsyn. Med hänsyn till den nära anknytningen till den finansiella verksamheten i Stadshypotek AB samt till de stora värden det här är fråga om bör kassan emellertid även fortsättningsvis stå under tillsyn. Inspektionen har inte getts några speciella befogenheter vid utövandet av denna tillsyn. Det förutsätts att inspektionen anmäler eventuella missförhållanden till regeringen.

Lagen föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer. Ikraftträdandet är avhängigt av verkställigheten av de beslut regeringen fattar enligt ombildningslagen. Någon bestämd tidpunkt för ikraftträdandet bör därför inte anges i lagen.

6.3 Lagen om inkomstskatteregler med anledning av vissa omstruktureringar inom den finansiella sektorn, m.m.

1 §

Genom hänvisningarna i *första stycket* till 2 § 4 mom. SIL i erforderliga delar kommer fusionen mellan kassan och föreningarna att kunna genomföras utan skattekonsekvenser (jfr avsnitt 3.4).

Andra stycket utgör en motsvarighet till bestämmelsen i 8 § första stycket återföringslagen (SFS 1991:843, jfr prop. 1990/91:136). Bestämmelsen innebär att kassans reservfond och föreningarnas säkerhetsfonder kommer att kunna återföras till beskattning i Stadshypotek AB i stället för hos föreningarna och kassan. För Stadshypotek AB utgörs den skattepliktiga intäkten - som motsvarar återföringslagens uppskovsbelopp - av skillnaden mellan de övertagna obeskattade reserverna och bolagets survärsättning.

Bestämmelsen i *andra stycket* att de ifrågavarande företagen skall ses som en skattskyldig är begränsad till tillämpningen av den kommenterade lagen och återföringslagen. För de tillgångar Stadshypotek AB förvärvar från den "fusionerade" kassan kommer däremot inte enhetsprincipen utan vanliga regler att gälla. Det innebär bl.a. att inventarier och andra anläggningstillgångar i avskrivningshänseende får nya anskaffningsvärden och nya anskaffningstidpunkter.

2 §

Av *första stycket* framgår vilka avsättningar som skall återföras till beskattning. Det är endast kvarvarande avsättningar för vilka avdrag medgetts som skall återföras. Att återföringen endast gäller avsättningar

som gjorts i bokslut till ledning för 1986 och senare års taxeringar anges uttryckligen.

Enligt huvudregeln i *andra stycket* skall återföring ske vid 1994 års taxering. Föreskriften att återföring skall ske vid 1995 års taxering om företaget inte taxeras år 1994 tar sikte på Stadshypotek AB. Genom föreskriften i 1 § *andra stycket* öppnas en möjlighet att återföra föreningarnas och kassans obeskattade reserver i aktiebolaget (se kommentaren till den bestämmelsen). Bolaget, som avses bildas och även överta den "fusionerade" kassans tillgångar under första halvåret 1993 (jfr avsnitt 3.4), kommer inte att ha några obeskattade reserver vid sidan av de övertagna. Om ombildningen sker först under andra halvåret kan Stadshypotek AB som nystartat företag med tillämpning av 12 § *andra stycket* bokföringslagen (1976:125) förlänga räkenskapsåret till att omfatta högst 18 månader. Bolaget kommer då att taxeras första gången vid 1995 års taxering (jfr 2 § 1 mom. fjärde stycket SIL).

Bestämmelserna innebär att avskattningen skall ske i enlighet med de principer som gäller övriga finansiella företag som lyder under kapitaltäckningsregler. För dessa införs valrätt mellan successiv intäktsföring av uppskovsbeloppet och omedelbar intäktsföring med möjlighet att fördela skattebetalningarna under avskattningsperioden (avsnitt 4). Föreskrifterna i *andra stycket* innebär en motsvarande valrätt för den formellt tvååriga avskattningsperioden.

Det tillägg om 7,5 % på skillnaden mellan återförda reserver och survavsättningen (motsvarigheten till uppskovsbeloppet) om företaget inte taxeras vid 1994 års taxering korresponderar mot det tioprocentiga tillägget enligt 5 § tredje stycket återföringslagen.

Bestämmelserna i *tredje stycket* utgör en motsvarighet till punkt 4 av övergångsbestämmelserna till survlagen. Föreskriften om att 15 % av de avsättningar till reserv- och säkerhetsfond anses som skuld vid beräkning av kapitalunderlaget gäller endast avsättningar för vilka avdrag medgetts och som återförs till beskattning.

3 §

Här finns bestämmelser om att vissa inskränkningar skall gälla för Stadshypotek AB i fråga om underlagen för K-surv, *första stycket*, och Annellavdrag, *andra stycket*, (se avsnitt 3.4).

Ett exempel får illustrera.

Före ombildningen antas den "fusionerade" kassan ha tillgångar på 1000, obligationsskulder på 900 och eget kapital på 100, varav 60 är hänförligt till äldre avsättningar till reserv- och säkerhetsfond (gjorda i bokslut för år 1984 eller tidigare) och resterande 40 är hänförligt senare avsättningar eller till kaptialtäckningsfond.

I ett första fall antas i det nybildade kreditaktiebolaget de övertagna tillgångarna på 1000 motsvaras av reverser på 900 och ett aktiekapital och reservfond (reservfond enligt ABL) på sammanlagt 100. Survunderlaget blir i detta fall 85 ($1000 - 900 - 0,25 \cdot 100 \cdot 60 / 100$), dvs. som skuld betraktas utöver reverserna om 900 även 25 % av den andel

av aktiekapitalet och bolagets reservfond som är hänförligt till äldre avsättningar till reserv- och säkerhetsfond. På motsvarande sätt reduceras underlaget för Annell-avdrag också med 15 ($0,25 \cdot 100 \cdot 60 / 100$).

I ett andra fall antas kreditaktiebolaget ha en reversskuld på 930 och ett aktiekapital och reservfond (enligt ABL) på sammanlagt 70. Survunderlaget blir i detta fall 59,5 ($1000 - 930 - 0,25 \cdot 70 \cdot 60 / 100$). Underlaget för Annell-avdrag reduceras med 10,5 ($0,25 \cdot 70 \cdot 60 / 100$).

Föreskrifterna har utformats för att täcka såväl bolagsbildning i form av en apportbildning som en kontantemission med ett senare förvärv av stadshypotekskassans rörelse.

4 §

Bestämmelserna i *första stycket* säkerställer att de låntagare som deltar i den nyemission som avses riktas till dem inte beskattas omedelbart för förmånen att förvärva aktie till ett pris som understiger marknadsvärdet eller t.o.m. vederlagsfritt utan först då teckningsrätten eller aktien avyttras. Enligt allmänna regler innebär detta undantag från kontantprincipen att anskaffningsvärdet vid reavinstberäkningen vid en följande avyttring utgörs av vederlaget vid förvärvet. En uttrycklig bestämmelse om detta har ansetts obehövlig.

I *andra stycket*, som är nytt i förhållande till lagrådsremissen, behandlas de anställdas i Stadshypotek AB förvärv av aktier i bolaget. Reglerna gäller endast för förvärv i samband med den nyemission som avses riktas till främst låntagarna och omfattar förvärv såväl från kassan som från bolaget. Att anskaffningsvärdet vid reavinstberäkningen vid följande avyttring skall ökas med det beskattade förmånsvärdet, dvs. 80 % av skillnaden mellan marknadsvärdet och vederlaget vid förvärvet, följer av allmänna regler.

5 §

Bestämmelserna som gäller utlandsägda bankdotterbolags ombildning till filial har kommenterats i avsnitt 4.

6 §

Här ges föreskrifter om bolagisering av livförsäkringsföretag.

6.4 Lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt

2 § 4 mom

Den nuvarande föreskriften i *sjunde stycket* att reareglerna gäller vid fusion mellan stadshypoteksföreningar slopas (jfr kommentaren till 1 § andra stycket lagen om inkomstskatteregler med anledning av vissa omstruktureringar inom den finansiella sektorn, m.m.).

De nuvarande bestämmelserna i *åttonde stycket* om avdragsrätt för avsättning till resp. skatteplikt för upplösning av reservfond eller säkerhetsfond för stadshypotekskassan, stadshypoteksföreningarna och SBAB slopas (jfr avsnitt 3.4). Beskattningen regleras i stället i lagen om inkomstskatte-regler med anledning av vissa omstruktureringar inom den finansiella sektorn, m.m.

I *nionde stycket* görs en konsekvensändring.

6.5 Lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv

1 §

I *andra stycket* slopas en hänvisning till 2 § 8 mom. åttonde stycket som en följd av att SBAB:s beskattning inte längre regleras där (jfr kommentaren till den bestämmelsen). Att övriga företag som fortsättningsvis omfattas av 2 § 8 mom. åttonde stycket dvs. Sveriges allmänna hypoteksbank och landshypoteksföreningarna inte har möjlighet att göra survavsättning följer liksom tidigare av första stycket.

3 §

Genom ändringen i *andra stycket* kommer aktier eller andelar i ekonomiska föreningar som utgör lager aldrig att exkluderas från K-survunderlaget (se avsnitt 4).

6.6 Lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver

6 §

Ändringen har kommenterats i avsnitt 4.

8 §

I *andra stycket* görs en konsekvensändring.

6.7 Lagen om ändring i lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteksförening m.m.

Ändringen av rubriken är en anpassning till att endast en taxering numer förekommer för juridiska personer i allmänhet.

Fortsättningsvis gäller avdragsrätten och skatteplikten endast för bidrag från Sveriges allmänna hypoteksbank till landshypoteksförening. Avdragsrätten och skatteplikten för bidrag från stadshypotekskassan till föreningarna slopas men behålls övergångsvis t.o.m. 1994 års taxering. Övriga ändringar utgör en anpassning till skattereformen och till den redan tidigare slopade kommunaltaxeringen av juridiska personer.

6.8 Lagen (1974:809) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteksinstitutionen, m.m.

Lagen upphör att gälla den 1 juli 1992. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte eftersom någon fusion som omfattas av bestämmelserna inte är aktuell.

6.9 Förordningen (1979:744) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m.m.

Förordningen som är obsolet upphävs.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. Lag om ombildning av stadshypoteksinstitutionen,
2. Lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa,
3. Lag om inkomstskatteregler med anledning av vissa omstruktureringar inom den finansiella sektorn, m.m.,
4. Lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
5. Lag om ändring i lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv,
6. Lag om ändring i lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver,
7. Lag om ändring i lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteksförening m.m.,
8. Lag om upphävande av lagen (1974:809) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteksinstitutionen, m.m.,
9. Lag om upphävande av förordningen (1969:744) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m.m.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden lagt fram.

I Sverige finns tre hypoteksinstitutioner, nämligen Konungariket Sveriges stadshypotekskassa med stadshypoteksföreningarna, med en omslutning år 1988 om 217 miljarder kr., Sveriges allmänna hypoteksbank med landshypoteksföreningarna (23 miljarder kr.) samt Svenska skeppshypotekskassan (2,5 miljarder kr., inklusive garantiåtaganden).

Mitt uppdrag har innefattat en samlad översyn av hypoteksinstitutets organisation och verksamheter. Översynen skall enligt regeringens direktiv ske med utgångspunkt i de radikalt förändrade förutsättningar som nu råder på kreditmarknaden. Vidare bör enligt direktiven utredningsarbetet vara inriktat på att främja förutsättningarna för en effektiv konkurrens på denna marknad.

Utöver dessa utgångspunkter har det varit mitt mål att åstadkomma en moderniserad organisationsform för hypoteksinstitutet som gör det möjligt för dem att verka och utvecklas efter sina egna förutsättningar på en avreglerad kreditmarknad. Dagens omfattande särreglering av hypoteksinstitutet har historiska rötter. På en reglerad kreditmarknad med kreditransonering var det också rimligt att statens inflytande garanterades i institutioner som i mångt och mycket fungerade som statens instrument för fördelning av krediter på sektorer.

Den svenska anpassningen till de s.k. Cooke-reglerna för kapitaltäckning medför att hypoteksinstitutet kommer att behöva förstärka sina kapitalbaser. Om institutet i framtiden skall bibehålla eller flytta fram sina positioner på en expanderande kreditmarknad är det också av detta skäl nödvändigt att öppna möjligheter till förstärkning av kapitalbasen.

Hittills har staten dels i princip garanterat institutets upplåning, dels på olika sätt bidragit till institutets grundkapital och dels reglerat deras upplåningskapacitet. Sådan styrning från statens sida är oförenlig med utgångspunkten konkurrensneutralitet.

Tillskott av kapital från statens sida eller fortsatta statsgarantier måste, för att de sig rimliga, kunna grundas på något näringspolitiskt eller kreditpolitiskt motiv. Sådana motiv kan knappast anföras och återfinns inte heller i mina direktiv.

Min utgångspunkt är därför att de statliga garantierna bör avvecklas i takt med att utelöpande obligationslån förfaller till inlösen och att staten inte har anledning att genom olika former av tillskott eller garantier förstärka hypoteksinstitutets kapitalbaser eller reglera deras upplåningskapacitet.

För att kunna åstadkomma konkurrensneutralitet mellan olika kreditinstitut är det enligt min mening inte meningsfullt eller ens möjligt att bygga vidare på den organisationsform eller den reglering under vilken hypoteksinstitutet nu verkar. Regelsystemet är, i vart fall såvitt avser Stads- och Landshypotek, föråldrat och organisationsformen som sådan inte avpassad för verksamheter på en avreglerad kreditmarknad med de innovationer som där hela tiden avlöser varandra.

Den nuvarande detaljerade regleringen av hypoteksinstitutet innebär vidare - särskilt med de senaste årens snabba förändringar på kreditmarknaden - att statsmakterna med jämna mellanrum måste ta ställning till en rad frågor som närmast har karaktären av justeringar i bolagsordning. Detta är inte någon lämplig roll för statsmakterna, utan sådan typ av verksamhet hör lämpligen samman med den statliga tillsyn som bör utövas i generella former. Därtill kommer att systemet tidsmässigt medfört fördröjningar när det gäller hypoteksinstitutets möjligheter att delta i utvecklingen på kreditmarknaden.

Vid överväganden rörande hypoteksinstitutets framtida organisationsform måste också beaktas att de skatteregler som skall gälla för hypoteksinstitutet skall stå i överensstämmelse med dem som statsmakterna fastställer för liknande kreditinstitut. Den nuvarande särregleringen för hypoteksinstitutet öppnar för en ständigt pågående debatt huruvida dessa institut gynnas eller missgynnas i skattemässigt hänseende. Det bästa sättet att slutgiltigt åstadkomma neutralitet i beskattningshänseende är att för hypoteksinstitutet välja en organisationsform som innebär sammanfallande skatteregler.

Därför bör en organisationsform väljas som innebär att hypoteksinstitutet med automatik kontinuerligt underkastas de nya förutsättningar som beslutas. De modeller som härvid kan komma i fråga är ekonomisk förening eller aktiebolag.

Även om det till det yttre förefaller som om hypoteksorganisationerna, i vart fall Stadshypotek och Landshypotek, företer vissa likheter med en ekonomisk förening finns det väsentliga och grundläggande skillnader. För det första finns det inga andelar i en hypoteksförening och vidare kan inte någon ställa anspråk på del i föreningens vinst. Dessutom utgör varken de enskilda hypoteksföreningarna eller det centrala organet var för sig kompletta kreditföretag. Även den ingripande statliga regleringen skiljer hypoteksinstitutet från verksamhetsformen ekonomisk förening. Medlemsinflytandet är på olika sätt begränsat.

En eventuell ombildning till ekonomisk förening skulle innebära att möjligheterna för hypoteksinstitutet att vidga kapitalbasen i praktiken alltså förblir mycket begränsade. En förening måste i så fall, förutom egna vinster, erhålla nya insatser från medlemmarna. Detta måste emellertid i förevarande fall betraktas som en orealistisk lösning. Om däremot institutet ombildas till aktiebolag öppnas den riskkapitalmarknad som konkurrerande kreditinstitut redan nu har tillgång till.

De kreditinstitut som konkurrerar med hypoteksinstitutet är aktiebolag. Även sparbanks- och föreningsbanksrörelserna bedriver med hypoteksinstitutet direkt konkurrerande verksamhet i bolagsform, s.k. kreditaktiebolag.

Ett ytterligare skäl för aktiebolagsbildning är den tilltagande internationaliseringen och behovet för de institut som verkar på den internationella marknaden att ha en etablerad och för alla välkänd företagsform.

Jag anser därför att det finns tungt vägande skäl att ombilda hypoteksinstitutet till aktiebolag och inordna dem i den lagstiftning som

reglerar övriga likartade kreditinstitut. Detta är i själva verket enligt min mening en förutsättning för att hypoteksinstitutionen skall kunna utvecklas i framtiden.

Inför en ombildning till aktiebolag måste ställning tas till frågan om hypoteksinstitutionens nuvarande rättsliga status samt frågan huruvida någon intressent - närmast låntagare eller staten - kan tänkas ha någon grund för anspråk på institutens förmögenhetsmassa. I detta avseende föreligger olikheter mellan de tre hypoteksorganisationerna.

Vad gäller stadshypoteksorganisationen måste anses gälla att såväl stadshypotekskassan som föreningarna är att betrakta som självägande juridiska personer sui generis, närmast av stiftelsekaraktär, med starkt offentligt rättsligt inslag. Något anspråk på Stadshypoteks samlade kapital kan inte - vare sig på rättslig grund eller skälighetsgrund - resas från medlemmarnas eller föreningarnas sida. Inte heller staten kan, vare sig på rättslig grund eller skälighetsgrund, resa direkta anspråk på del i Stadshypoteks förmögenhetsmassa. Det måste emellertid ankomma på statsmakterna att besluta om hur det samlade kapitalet i Stadshypotek i framtiden skall förvaltas. Detta bör dock inte kunna ske genom att statsmakterna ensidigt förklarar kapitalet vara statsegendom eller överlåter kapitalet till kassans låntagare.

När det gäller Landshypotek föreligger en väsentlig skillnad gentemot Stadshypotek såtillvida att landshypotekslagen innehåller direkta bestämmelser om ägandet i Landshypotek. Det utsägs direkt i lagen att hypoteksbankens delägare utgörs av landshypoteksföreningar och att låntagare i förening är delägare i föreningen. Det går därför inte att komma till någon annan slutsats än att det är fråga om verkligt delägarskap i Landshypotek och att föreningarnas ägande i banken står i proportion till storleken på deras lån. Låntagarna genom föreningarna har således i egenskap av delägare ett rättsligt grundat anspråk på del i förmögenhetsmassan i Landshypotek och på de aktier som uppstår ur en ombildning av landshypoteksorganisationen till aktiebolag.

Vad gäller Skeppshypotek är staten ensam ägare. Vid en ombildning av Skeppshypotek till aktiebolag tillfaller aktierna således staten.

Den närmare ombildningen till aktiebolag bör för Stadshypoteks del i huvuddrag gå till så att kassan och föreningarna fusioneras, varvid kassan övertar föreningarnas tillgångar och skulder och föreningarna upplöses utan likvidation. Därefter överlåts kassans rörelse med undantag för obligationsskulden och eventuellt vissa övriga kassans skulder till ett för ändamålet bildat aktiebolag mot att kassan erhåller aktierna i bolaget. Kassan ges formell ställning av en stiftelse, stiftelsen Stadshypotekskassan.

Den statliga garantin i form av grundfond får kvarligga hos stiftelsen Stadshypotekskassan och avtrappas i takt med att utelöpande obligationslån förfaller. Med hänsyn till att garantin skall finnas endast under en övergångstid för att avse redan ingångna och garanterade förbindelser anser jag att den bör utgå på oförändrade grunder. Nya lån får utges av Stadshypotek AB på bolagets egna meriter.

När det gäller behandlingen av Stadshypoteks reserver vid övergången till ny företagsform anser jag att avsättningarna t.o.m. år 1984 bör kunna bibehålla sin ställning av beskattade medel. Det viktiga är enligt min mening att de olika instituten behandlas lika i framtiden.

Från konkurrensneutralitetssynpunkt och för att uppnå effektivitet på kreditmarknaden är det nödvändigt att lönsamhets- och avkastningskrav ställs på kapitalet i Stadshypotek.

På en relativt liten kapitalmarknad som den svenska, där antalet aktörer med nödvändighet blir begränsat, är det angeläget att främja konkurrensen mellan kreditinstituten. Stadshypotek har under lång tid verkat på bostadskreditmarknaden och vitaliserat denna del av kreditmarknaden med nya instrument. Historiskt sett kan Stadshypotek sägas ha verkat som en garant för prispressande konkurrens när det gäller bostadskreditgivningen. Det är därför väsentligt att Stadshypotek kan bibehållas som en stark och självständig aktör på bostadskreditmarknaden. Ägandet bör därför konstrueras så att Stadshypotek kan ges långsiktiga och stabila förutsättningar för sin verksamhet. De aktier som uppstår ur ombildningen av Stadshypotek till aktiebolag bör därför fortvarigt ägas av stiftelsen Stadshypotekskassan. Denna stiftelse bör ha som en uppgift att genom ett bibehållande av sitt aktieinnehav säkra Stadshypoteks framtida självständighet.

Stiftelsen Stadshypotekskassan kommer - åtminstone inledningsvis - inte att ha några andra tillgångar än aktierna i Stadshypotek AB samt en reversfordran på detta bolag. Detta innebär att stiftelsen knappast har resurser att delta i de nyemissioner som blir nödvändiga för att Stadshypotek AB skall kunna leva upp till ställda kapitaltäckningskrav och kunna expandera. Nyemitterade aktier måste alltså tecknas av andra intressenter.

I den nuvarande stadshypoteksorganisationen utgör förankringen hos låntagarna och låntagarinflytandet en styrka. Den nyemission i Stadshypotek AB som inledningsvis blir nödvändig bör därför riktas till låntagarna. En del av aktieägandet i Stadshypotek AB blir därmed redan från början spritt på ett stort antal händer.

De genom nyemission tillkomna aktieägarna kommer att resa krav på avkastning på sitt insatta kapital. Även huvudaktieägaren, stiftelsen Stadshypotekskassan, måste resa krav på avkastning på sitt aktieäggande i Stadshypotek AB. Det är knappast sannolikt att externa investerare är villiga att teckna aktier om huvudaktieägaren inte uppfattas som långsiktigt intresserad av lönsamhet och avkastning på sina aktier. För att stiftelsen skall te sig som en trovärdig långsiktig ägare med avkastningskrav måste den därför konstrueras så att den får ett verkligt intresse av avkastningen på sitt kapital.

Stiftelsens ändamål kan mot denna bakgrund inte inskränkas till att bestå enbart i själva ägandet av aktier i Stadshypotek AB och i att eventuellt återinvestera uppburna utdelningar i samma bolag. Detta skulle i så fall i praktiken innebära att stadshypoteksorganisationen skulle bli självägande utan ett trovärdigt system för att sätta långsiktiga lönsamhetskrav. Det skulle vidare, när den statliga upplåningsregleringen upphör

och hypoteksinstitutet ges möjlighet till företagsförvärv, öppna möjligheten för en expansion genom förvärv av andra företag som på sikt skulle kunna verka menligt på konkurrensen. En sådan ordning skulle varken främja låntagarnas intressen eller effektiviteten på kreditmarknaden. Stiftelsen måste därför ges ett ändamål och en konstruktion som innebär att den har ett intresse av avkastningen på sitt kapital.

Detta ändamål måste sökas inom ramen för vad som kan sägas vara ett samhällsnyttigt ändamål. Statsmakterna har i olika sammanhang medverkat till att forskningsstödjande stiftelser uppstått. Ett exempel på detta utgör stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Ett annat exempel är de avsättningar ur affärsbankernas vinster som för någon tid sedan gjordes i syfte bl.a. att förstärka utrustningsresurserna vid universitet och högskolor. Avkastningen på stiftelsen Stadshypotekskassans innehav av aktier bör mot denna bakgrund gå till att ekonomiskt främja och understödja till Sverige anknuten vetenskaplig forskning.

När lagstiftningen om stadshypoteksorganisationen nu moderniseras kan självfallet inte ägandet läggas i ett organ vars juridiska status inte är klart fastlagd. Stiftelsen Stadshypotekskassan blir en stiftelse med allt vad därav följer. Denna stiftelse blir ägare till ett mycket omfattande kapital. Det bör inte heller komma i fråga att genom ny lagstiftning permanenta dagens svaga system för låntagarförankring i stadshypoteksorganisationen. Däremot finns det, enligt vad som uppgivits från företrädare för stadshypoteksföreningarna, goda möjligheter att bilda ideella föreningar på de nuvarande stadshypoteksföreningarnas grund. Ett på sådant sätt kanaliserat låntagarinflytande bör utgöra en tillgång för den framtida stadshypoteksorganisationen. Det kan emellertid inte, med den avsevärt ökade frihet som bolagsbildningen medför, komma i fråga att ge det på detta sätt kanaliserade inflytandet en majoritetsposition.

Stiftelsens styrelse bör sättas samman på ett sätt som speglar dess dubbla roll att dels långsiktigt förvalta sitt kapital och förankra ägandet i Stadshypotek AB, dels fördela forskningsbidrag. I den mån representativa ideella föreningar av låntagare bildas på de nuvarande stadshypoteksföreningarnas grund bör även den gamla traditionen av låntagarinflytande i Stadshypotek tillgodoses genom en viss representation för dessa föreningar i stiftelsens styrelse.

Stiftelsens helt dominerande tillgång blir aktiemajoriteten i Stadshypotek AB. Det blir därför ett naturligt mål för stiftelsens styrelse att åstadkomma att Stadshypotek AB utvecklas till en långsiktigt lönsam organisation. Av detta skäl kan det knappast komma ifråga att stiftelsen inledningsvis ställer alltför höga krav på utdelning på sitt ägande i Stadshypotek AB. Tvärtom torde det vara rimligt att anta att utdelningskraven under ett långt inledningsskede kommer att ställas ganska försiktigt.

Genom stiftelsens dominerande ägande i Stadshypotek AB ges bolaget en långsiktig stabilitet som tillförsäkrar bostadskreditmarknaden en kraftfull självständig aktör och gynnar konkurrensen på denna marknad.

Stadshypotek skall bibehålla sin ursprungliga huvudinriktning. Denna

framgår av bolagsordningen och ändringar i denna kräver regeringens tillstånd eller, enligt kreditmarknadskommitténs förslag, bankinspektionens. Stiftelsen Stadshypotekskassan skall också som ägare enligt sina stadgar utgöra en garanti för att denna huvudinriktning bibehålles.

Beträffande Landshypotek utgör föreningarnas ägande av hypoteksbanken och låntagarnas deläggande i landshypoteksföreningarna en begränsning för statsmakternas möjlighet att disponera över det kapital som uppstår vid en aktiebolagsbildning. Själva aktiebolagsbildningen av Landshypotek faller emellertid i och för sig under vad statsmakterna genom lagstiftningsåtgärder bör besluta om. Den fortsatta utvecklingen blir dock i första hand en fråga för ägarna.

Ombildningen av Landshypotek till aktiebolag bör i ett första steg ske genom att hypoteksbankens hela rörelse överförs till ett för ändamålet bildat aktiebolag mot att banken erhåller aktier i bolaget. Därefter likvideras hypoteksbanken och bankens ägare, föreningarna, tillskiftas bankens aktier i aktiebolaget i proportion till deras lån i banken. I ett nästa steg överlåter föreningarna sin rörelse till aktiebolaget mot betalning i aktier. Det sista steget i ombildningen är att föreningarna ombildas till associationsformen ekonomiska föreningar. För redan ingångna förbindelser ligger den statliga garantin kvar och avtrappas successivt.

Även för Skeppshypotek är det min mening att verksamheten i framtiden bör bedrivas i aktiebolagsform. Detta är en följd av strävandena att söka främja förutsättningarna för konkurrensneutralitet på kreditmarknaden. Staten blir ensam ägare till de aktier som uppstår ur ombildningen av Skeppshypotek till aktiebolag. Det ankommer sedan på staten att avgöra om den oförändrat skall ha kvar sitt engagemang eller om den skall överväga försäljning eller nya samägandeformer. En ombildning till aktiebolag öppnar också möjlighet för statsmakterna att ompröva den subvention av sjöfarten som ligger i dagens konstruktion av skeppshypotekskassan.

Ombildningen av Skeppshypotek bör tillgå så att skeppshypotekskassans hela rörelse överförs till ett för ändamålet särskilt bildat aktiebolag mot att kassan erhåller aktier i bolaget. Därefter likvideras kassan, varvid aktierna tillfaller staten.

Utvecklingen på kreditmarknaden går snabbt. Framför allt för Stadshypotek men även för Landshypotek och i någon mån för Skeppshypotek är det fråga om förvaltning av mycket stora förmögenhetsmassor. En förlängd situation av osäkerhet rörande vilka förutsättningar som skall gälla medför mycket stora nackdelar såväl för berörda institutioner som för kreditmarknaden i sin helhet.

Jag anser därför det vara nödvändigt att mina förslag genomförs med verkan från den 1 januari 1991. Hypoteksinstitutionerna själva och övriga aktörer på marknaden måste emellertid ha besked tidigare än så för att kunna genomföra de nödvändiga förändringsåtgärderna.

Konsekvenserna av mina förslag blir att effektiviteten på den svenska kreditmarknaden ökar. Genom att statens roll som garantigivare gradvis upphör och genom att övriga särbestämmelser för hypoteksinstitutionen

avskaffas, främjas förutsättningarna för konkurrensneutralitet på denna viktiga del av kreditmarknaden till gagn för effektiviteten och därmed för låntagarna.

Genom att den största aktören på bostadskreditmarknaden, stadshypotekskassan, ges möjlighet att effektivisera sin organisation och konkurrera på lika villkor nationellt och internationellt samt förses med en långsiktig ägarfunktion, säkerställs att en stark och självständig aktör kommer att finnas på marknaden och åstadkomma en effektiv konkurrens i bostadskreditgivningens olika led.

Landshypoteksorganisationen ges möjlighet att leva vidare i en situation med nya kapitaltäckningskrav på en avreglerad kreditmarknad. Det kooperativa draget bibehålls genom att hypoteksföreningarna i förvandlad form lever vidare och kan axla den ägarroll som är nödvändig för en institution av denna storlek och betydelse. Genom omvandlingen finns förutsättningar för konkurrensneutralitet gentemot övriga aktörer på marknaden. Det blir ett ansvar för ägarna att närmare definiera den roll de önskar att Landshypotek skall spela i framtiden.

Sammantaget innebär mina förslag avsevärt förbättrade konkurrensförutsättningar på en utomordentligt viktig del av kreditmarknaden, en effektivisering av tunga institutioner på marknaden och därmed fördelar för såväl placerare som låntagare.

Remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över betänkandet avgetts av bankinspektionen, riksskatteverket, hovrätten för Nedre Norrland, kammarrätten i Göteborg, fullmäktige i Sveriges Riksbank, försäkringsinspektionen, universitets- och högskoleämbetet, riksgäldskontoret, näringsfrihetsombudsmannen (NO), Svenska Bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges Föreningsbankers Förbund, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, stadshypoteksföreningarna, Svenska Bankmannaförbundets Centrala Företagsklubb hos Stadshypotek, Sveriges allmänna hypoteksbank, landshypoteksföreningarna, Svenska skeppshypotekskassan, Finansbolagens Förening, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag SBAB, Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR), Svenska Revisorsamfundet (SRS), bokföringsnämnden, boverket, HSB:s Riksförbund, Allmänna pensionsfonden, första-tredje fondstyrelsen, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO), Lantbrukarnas Riksförbund, Sveriges Redareförening, Riksbyggen och Sveriges Fastighetsägareförbund.

Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), bokföringsnämnden och Svenska Revisorsamfundet (SRS) har, var och en för sin del, förklarat att de avstår från att avge yttrande.

Bankinspektionen

Två tjänstemän vid bankinspektionen har såsom sakkunniga biträtt utredaren. De frågor som inspektionen har velat bevaka har på detta sätt kunnat beaktas under utredningsarbetet.

Bankinspektionen tillstyrker bifall till utredarens förslag.

Riksskatteverket

Utifrån de intressen som verket har att bevaka finns ingenting att erinra mot hypoteksutredningens förslag. Det kan anmärkas att förslaget innebär att hypoteksinstituten framöver skulle få samma skatteregler som gäller för liknande kreditinstitut. De skatteförslag som föreslås i lagrådsremissen den 25 januari 1990 om reformerad inkomst- och företagsbeskattning kommer att omfatta även hypoteksinstituten.

Hovrätten har - från de synpunkter (i första hand civil- och associationsrättsliga) hovrätten anser sig böra granska föreliggande remissärende - ingen erinran mot de framlagda författningsförslagen.

Det kan dock vid lagstiftningsärendets vidare behandling finnas anledning att ytterligare analysera de nu gällande likvidationsbestämmelserna i stadshypotekslagen (jfr betänkandet bl a s 124, 127 och 206).

Kammarrätten i Göteborg

Kammarrätten har inte något att erinra mot betänkandet. Förslagen i betänkandet synes vara en elegant lösning av frågan att välja och genomföra en ny organisationsform för hypoteksinstituten.

Fullmäktige i Sveriges Riksbank

Fullmäktige i riksbanken vill inledningsvis understryka de särdrag som hittills gällt för hypoteksinstituten. De har tillkommit med stöd av staten och staten har även ställt garantier för den upplåning som instituten företagit på obligationsmarknaden.

Till de karakteristiska dragen hör vidare den långt drivna specialiseringen. Hypotekslagstiftningen har angett förhållandevis snäva verksamhetsområden för vart och ett av instituten och höga krav har ställts på kreditgivningens bakomliggande säkerheter. Huvuduppgiften har varit att tillhandahålla långfristiga krediter och att fungera som komplement till bankerna. Inte minst Stadshypotek grundlade en mycket stark position som bostadsinstitut på marknaden under de regleringsperioder då bankerna var beroende av Stadshypotek för att kunna lyfta av betydande delar av sina byggnadskrediter.

I flera avseenden har de senaste årens avregleringar ändrat de ursprungliga förutsättningarna för hypoteksinstitutens rörelser. Den tidigare rollfördelningen gentemot bankerna har brutits upp. De huvudsakliga konkurrenterna till hypoteksinstituten återfinns i dag som dotterbolag (kreditaktiebolag) inom större bankkoncerner. Dessa har bl a tillgång till bankernas förhållandevis breda organisationer och kontorsnät. För hypoteksinstituten har konkurrensen från de bankanknutna kreditaktiebolagen resulterat i vikande andelar på marknaden och begynnande lönsamhetsproblem. Detta har inträffat samtidigt som instituten ställts inför väsentligt skärpta kapitaltäckningskrav.

I rådande marknadsläge anser fullmäktige, liksom utredningen, att hypoteksinstitutens verksamhetsformer i flera avseenden framstår som föråldrade. Fullmäktige delar också utredningens syn på behovet av en mer genomgripande ombildning. Statsmakterna har inte längre behov av att administrativt styra kreditgivningen till vissa sektorer eller ändamål med stöd av särskild lagstiftning. Starka skäl talar för att hypo

teksinstituterna bör ombildas till aktiebolag och inordnas under de mer flexibla spelregler som gäller för andra jämförbara kreditgivare.

Som ett viktigt led i ombildningen till aktiebolag ingår att ägarförhållandena klarläggs. Därmed klarläggs också vem som bär det direkta ansvaret för fortsatt verksamhetsutveckling och för den strategiskt viktiga kapitalanskaffningen. Hypoteksinstitutens starka beroende av staten tonas ned, åtminstone vad gäller Stadshypotek och Landshypotek. Fullmäktige delar uppfattningen att det inte längre finns några näringspolitiska eller kreditpolitiska motiv för att bibehålla dagens särställning härvidlag.

Fullmäktige vill emellertid understryka att de föreslagna ombildningarna till aktiebolag inte ensamma löser hypoteksinstitutens problem. Även efter det formella skiftet av associationsform och frigörelsen från de statliga detaljregleringarna kvarstår betydande ekonomiska skillnader mellan de tre institutionerna. Det är fråga om skillnader i storlek och konkurrensförmåga som i hög grad påverkar livskraften på längre sikt. Enligt fullmäktiges uppfattning måste därför någon form av verksamhetsvidgningar övervägas tillsammans med övriga förslag.

Detta gäller särskilt för Landshypoteks och Skeppshypoteks del. De uppträder som utpräglade specialister på krympande avsnitt av marknaden och står därför inför särskilda svårigheter när det gäller att attrahera riskkapital och marknadsmässigt förränta detta kapital. För Stadshypoteks vidkommande är de marknadsmässiga förutsättningarna annorlunda och i allt väsentligt mera gynnsamma. Marknaden för fastighetskrediter är mycket expansiv. Samtidigt sker en koncentration till ett fåtal stora aktörer.

Utredningen framhåller betydelsen av att hypoteksinstitutionerna efter ombildningarna kan behålla och utveckla sina ursprungliga huvudinriktningar. Fullmäktige är i princip av samma uppfattning. Särskilt viktigt är att Stadshypotek kan fortsätta att spela sin centrala roll ur konkurrenssynpunkt på bostadskreditmarknaden. På denna punkt tolkar fullmäktige de framlagda förslagen så att inriktningen för respektive bolag inte rubbas genom ombildningarna. Samtidigt öppnas nya möjligheter för såväl Stadshypotek som Landshypotek att överväga någon form av verksamhetsvidgningar på koncernnivå.

Detta är ur struktursynpunkt en viktig reform, som fullmäktige ser positivt på. Några särbestämmelser jämfört med de bankanknutna konkurrenterna bör inte gälla beträffande organisationslösningarna. Nya finansiella verksamheter bör alltså kunna länkas till de ursprungliga, förutsatt att detta sker via sidoordnade bolag efter holdingmodell. I den fortsatta beredningen av utredningens förslag bör förutsättningarna för sådana verksamhetsvidgningar på koncernnivå närmare preciseras.

En stor del av betänkandet ägnas de författningsmässiga skillnader som föreligger mellan de tre organisationerna, dvs frågan om hypoteksinstitutens rättsliga status. På denna punkt har utredningen genomfört en analys av det rådande utgångsläget, bl a när det gäller statens möjliga ägaranspråk. Denna analys ligger i allt väsentligt till grund för fullmäktiges ställningstaganden nedan. När det gäller konstruktionen för Stadshypotek föreslår dock fullmäktige vissa modifieringar.

En viktig del av ombildningen av Stadshypotek är att nuvarande kassan ges formell ställning som stiftelse och ägare. Detta faller tillbaka på utredningens analys av kassans och föreningarnas juridiska status i utgångsläget. Här konstateras bl a att låntagarförankringen i stadshypoteksorganisationen är förhållandevis svag. Vidare finner utredningen att staten inte har grund för anspråk på den upparbetade förmögenheten, trots en lång tradition av statliga stödinsatser och olika reglerande ingrepp. Knytningen till staten har givit kassan ett drag av offentlig institution men anses inte ha ändrat dess självständighet och stiftelsekaraktär enligt utredningen.

Fullmäktige delar uppfattningen att stiftelseformen nära anknyter till den tradition av självständighet och oberoende som kassan och föreningarna utvecklat. Den konstruktion som utredningen föreslår bör också ses mot bakgrund av att det faktiskt saknas uttryckliga bestämmelser som reglerar ägarförhållandena i stadshypoteksorganisationen. En annan viktig utgångspunkt för fullmäktiges ställningstagande är Stadshypoteks nuvarande roll som stor kreditgivare på bostadsfinansieringsmarknaden - den enda icke bankägda aktören i marknadsledande position. Fastighetslånemarknaden fortsätter av allt att döma att vara expansiv. Den är vidare på väg att internationaliseras, åtminstone vad gäller aktörernas kapitalanskaffning (funding). Koncentrationstendenserna har blivit allt tydligare. En marknadsledande position försvaras bara av den som kan hantera växande volymer inom ramen för en kostnadseffektiv och lönsam organisation.

Ombildningen innebär att Stadshypotek formellt förses med en ägare i stiftelsens form. Hur denna stiftelse regleras blir därmed av avgörande betydelse. Av utredningens förslag till stadgar för stiftelsen framgår bl a att stiftelsen skall förvalta det aktiekapital som erhållits vid ombildningen av Stadshypoteks rörelse "i syfte att befrämja en effektiv konkurrens på bostadskreditmarknaden".

Fullmäktige kan tillstyrka utredningens förslag i detta avseende. Ägarfrågan får en lösning som nära anknyter till de förhållanden som hittills gällt för Stadshypotek. Fullmäktige fäster därutöver särskild vikt vid att huvudinriktningen för förvaltningen tydligt läggs fast och att denna tar sikte på just konkurrensmomentet på bostadskreditmarknaden.

Som tidigare framgått är det utredningens juridiska analys som ligger till grund för fullmäktiges ställningstagande till ombildningen av Stadshypotek och ägarfrågans lösning. Ett förstatligande av Stadshypoteks rörelse framstår t ex inte som ett realistiskt alternativ i sammanhanget mot bakgrund av den analys som presenterats. Staten kan inte ta aktiekapitalet i det ombildade Stadshypotek i anspråk utan ersättning. Regeringsformen (RF 2 kap 18 §) tillförsäkrar inte bara enskilda medborgare ersättning i de fall egendom förstatligas. Skyddet får även anses gälla en självständig, under statens omedelbara vård ställd låneanstalt" som Stadshypotek. Statsmakterna bör primärt ta ansvar för i vilka former den framtida förvaltningen får bedrivas men avstå från att direkt förfoga över det kapital som återfinns i rörelsen.

Däremot har fullmäktige invändningar mot utredningens förslag när det gäller stiftelsens styrelse. Eftersom fullmäktige anser att staten har ett huvudansvar när det gäller att förse Stadshypotek med en långsiktig stabil ägarfunktion bör detta ansvar återspeglas i en klar majoritetsposition när det gäller sammansättningen av stiftelsens styrelse. Vidare anser fullmäktige att det föreslagna antalet ledamöter är för stort. Antalet bör begränsas från tolv till åtta ledamöter. Av dessa åtta ledamöter bör fyra, däribland ordföranden, utses av regeringen. Därutöver föreslår fullmäktige att två ledamöter utses av berörda vetenskapliga forskningsakademiker och två ledamöter utses av föreningar som representerar låntagarintresset inom Stadshypotek.

Fullmäktige anser således att de av regeringen utsedda ledamöterna bör utgöra styrelsens majoritet (i kraft av ordförandes utslagsröst). För flertalet av dessa ledamöter bör ställas höga krav på sakkunskap och kompetens ifråga om kreditgivning och kapitalförvaltning.

Utredningen understryker betydelsen av långsiktiga lönsamhetskrav för en rörelse av Stadshypoteks slag. Man föreslår mot denna bakgrund att delar av verksamhetens avkastning delas ut till allmännyttiga ändamål för att "främja och understödja till Sverige anknuten vetenskaplig forskning". Fullmäktige ställer sig dock tveksamma till den föreslagna konstruktionen. Denna framstår som konstlad och fullmäktige ifrågasätter om den i praktiken kommer att tjäna sitt syfte. Enligt fullmäktiges uppfattning är det istället inträdet av nya aktieägare i de rörelsedrivande enheterna som i första hand kan bidra till önskad stabilitet och trovärdighet vad gäller Stadshypoteks effektivitet och avkastning. Det är således av avgörande betydelse att ett bredare ägande redan från början blir en del i omstruktureringen av Stadshypotek. Genom nyemissioner bör såväl medlemmar som externa intressenter beredas möjlighet att inträda och satsa riskvilligt kapital på marknadsmässiga villkor. Detta kan ske i betydande omfattning utan att stiftelsen behöver ge upp sin roll som huvudaktieägare i Stadshypotek. Det kan vidare ske i former som garanterar att Stadshypotek fortsätter att utvecklas som konkurrent till de större bankkoncernerna på marknaden.

Fullmäktige har inget att erinra mot de förslag som rör skattekonsekvenserna och behandlingen av de ombildade instituten ur kapitaltäckningssynpunkt. Detsamma gäller den tidpunkt som utredningen angivit för ikraftträdande av de olika förslagen. Den anpassning som rör hypoteksinstituten bör dock tidsmässigt sammanfalla med ställningstagandet till kreditmarknadskommitténs förslag om reformerad lagstiftning för kreditaktiebolagen.

Försäkringsinspektionen

Till en början vill inspektionen instämma i vad utredaren anfört om nödvändigheten av att utan dröjsmål genomföra en modernisering av Landshypoteks och Stadshypoteks organisation för att skapa möjlighet för de båda institutionerna att utvecklas och framgångsrikt verka på den framtida avreglerade kreditmarknaden.

De båda hypoteksinstitutionerna är nu organiserade efter likartade linjer. På en punkt har utredaren ansett sig kunna finna en principiell skillnad av betydelse i det att det inom landshypotek skulle föreligga ett delägarskap från låntagarnas sida i föreningarna och från dessas sida i banken, vilket delägarskap i ekonomiskt hänseende skulle betyda något helt annat och mera långtgående än vad som följer av medlemskapsreglerna i stadshypoteksförfattningarna. Detta har lett utredaren fram till helt olika lösningar för de båda institutionerna. Inspektionen anser att utredaren i hög grad överdriver betydelsen av de smärre formella och sakliga skillnader som finns mellan de båda regelsystemen. Enligt inspektionens uppfattning bör - med hänsyn till att de båda institutionernas uppbyggnad och verksamhetsorganisation i allt väsentligt är densamma - en given utgångspunkt vara att den ombildningsmodell som väljs bör tillämpas på båda institutionerna. För detta talar också att de båda institutens verksamhet kan antas bli i viss utsträckning överlappande.

Till grund för en reformering av organisationsformen bör läggas främst följande principer.

- Den *låntagarkooperativa karaktären* behålls. Av detta följer bl.a. att det även i fortsättningen bör finnas en stark förankring hos låntagarna på regional nivå. Mot bakgrund av den kooperativa karaktären är det inte nödvändigt att på det sätt som utredaren gjort i fråga om Stadshypotek betona ett från början starkt avkastningskrav. (Här kan en jämförelse göras med sparbanker, föreningsbanker och ömsesidiga försäkringsbolag.)

- *Organisationsformen* för rörelsen bör vara sådan att den ger möjlighet till *nödvändig utveckling* och även skapar en grund för *konkurrens* med andra institut *på lika villkor*. För rörelsen bör därför användas aktiebolagsformen.

- Kopplingen mellan *ägarfunktion* och lånerörelsen måste vara sådan att förutsättning skapas för att föra ihop Landshypoteks och Stadshypoteks olika delar till slagkraftiga koncerner. Det är helt nödvändigt, om instituten skall ha möjlighet att hävda sig i framtidens konkurrens, att en samordning och effektivisering sker inom resp. koncern för att fullt ut ta till vara fördelarna i en stordrift.

Mot bakgrund av dessa utgångspunkter anser inspektionen att den lösning som utredaren föreslår för Stadshypotek - bl.a. med en stiftelse som ägare av Stadshypotek AB - inte är acceptabel. Inspektionen avstyrker därför det förslag som utredaren framlagt beträffande Stadshypotek.

Det är emellertid svårt att peka på en enkel ombildningsmodell som helt uppfyller de villkor som enligt ovan måste ställas på en reform och som dessutom i stor omfattning kan vinna gehör hos personal och förtroendemän i institutionerna. Mycket talar därför för att det första steget bör bygga på - förutom på att själva rörelsen drivs i ett aktiebolag - att ägarfunktionerna kopplas till en organisation som så nära som möjligt bygger på den nuvarande. Den skulle då t.ex. kunna innebära att aktierna fördelas på banken/kassan resp. på föreningarna på

sådant sätt att banken/kassan i vart fall har majoritet i rösthänseende på aktiebolagets bolagsstämma, att föreningarna ombildas till ekonomiska föreningar - eller, om samtliga aktier läggs hos banken/kassan, valföreningar - med uppgift att utse ombud till kassans resp. bankens stämma och att i viss mån engageras i aktiebolagets organisation vad gäller låneverksamhet i regionen.

Lösningen bör alltså så långt som möjligt tillvarata de fördelar som finns i den regionala låntagarförankringen samtidigt som organisationen i väsentliga avseenden måste möjliggöra en nödvändig styrning av och kraftsamling i koncernens verksamhet.

Inspektionen föreslår att finansdepartementet i någon därför lämplig form tar upp överläggningar med företrädare för de båda institutionerna för att närmare klarlägga hur en ombildning utifrån vissa givna förutsättningar - enligt inspektionens mening de som angetts i det föregående - kan genomföras under bred förankring i institutionerna.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)

Betänkandet har av UHÄ remitterats till universiteten i Stockholm, Uppsala och Lund. Inkomna remissyttranden bifogas.

Sett utifrån de synpunkter, vilka UHÄ företrädesvis har att beakta finner ämbetet inget att erinra emot utredningens förslag i dess helhet. Enligt UHÄ:s mening hade det dock varit önskvärt om utredningen närmare hade redogjort för hur "till Sverige anknuten vetenskaplig forskning" skall få tillgodogöra sig avkastningen på stiftelsens Stadshypotekskassan innehav av aktier.

I övrigt vill UHÄ hänvisa till vad som har anförts från universitetens sida.

Stockholms universitet, juridiska fakultetsnämnden

Fakultetsnämnden ställer sig, med följande påpekanden, positiv till förslaget.

Beträffande Stadshypotekskassan och stadshypoteksföreningarna ("*Stadshypotek*") vill nämnden understryka den allmänna synpunkten att det är väsentligt att Stadshypotek, som hittills kan sägas ha fungerat som en garant för prispressande konkurrens inom bostadskreditgivningen, också i fortsättningen kan behålla sin roll som en stark och självständig aktör på bostadskreditmarknaden. Nämnden vill också framhålla, att det är angeläget att förslaget är så utformat att det kan uppfattas om positivt även från stadshypoteksföreningarnas sida.

Med nu gjorda påpekanden tillstyrker nämnden ett genomförande av betänkandets förslag.

Fakultetsstyrelsen finner inte anledning att gå in på kreditmarknadssituationen och frågor kopplade till denna utan begränsar sitt yttrande till att avse synpunkter på dels utredningens resultat i vad avser ägarförhållandena i dagens situationen vad gäller de tre hypoteksinstituten med de till dem kopplade föreningarna, dels utredningens förslag till nya organisationsformer, dels föreslagna stadgar och bolagsordningar.

Vad till att börja med gäller dagens ägarsituation har utredningen kommit till det resultatet, att såväl Stadshypotekskassan som de till denna kopplade stadshypoteksföreningarna är att betrakta som självägande juridiska personer sui generis, närmast av stiftelsekaraktär, med starkt offentligrättsligt inslag. Något anspråk på Stadshypoteks samlade kapital kan därför inte göras gällande från vare sig föreningarnas eller medlemmarnas sida. Inte heller staten kan enligt utredningen resa anspråk på Stadshypoteks förmögenhetsmassa. När det därefter gäller Landshypotek föreligger enligt utredningen den skillnaden, att hypoteksbankens delägare utgörs av landshypoteksföreningar och att låntagarna är delägare i föreningarna. Låntagarna genom föreningarna har därför, sägs det vidare, i egenskap av delägare ett rättsligt grundat anspråk på del i förmögenhetsmassan i Landshypotek och på de aktier som kan komma att uppstå vid en ombildning av Landshypoteksorganisationen till aktiebolag. Vad slutligen Skeppshypotek beträffar har utredningen kommit till det resultatet att staten ensam är ägare. Vad först stadshypoteksföreningarna beträffar kunde det som utredningen anfört tidigare möjligen sägas att de utgjorde en särform av ekonomiska föreningar, och även om låntagarna alltså kallas medlemmar kan det med visst fog ifrågasättas om de numera - sedan deras skyldighet att solidariskt svara för föreningarnas förbindelser 1970 upphörde - kan sägas träffa sådant avtal om samverkan för ett gemensamt ändamål som är en förutsättning för att en association och därmed en förening skall anses föreligga. Å andra sidan benämns som sagt låntagarna medlemmar, och som sådana har de vissa förvaltningsbefogenheter i föreningarna. Visst fog synes dock som sagt föreligga för standpunkten att det i detta fall närmast är fråga om en halvt offentligrättslig organisationsform med visst inflytande för dem som är låntagare. Fakultetsstyrelsen kan därför sammanfattningsvis acceptera det slutresultat till vilken utredningen kommit.

De tekniker som föreslås för omvandlingen av stadshypotek finns i det stora hela inte något att invända mot. Ett par detaljer skall dock beröras.

Vid Stadshypoteks ombildning till en aktieägande stiftelse uppkommer som utredningen konstaterat ett gäldenärsbyte. Utredningen är - säkert helt korrekt - av den uppfattningen att samtliga borgenärer inte kan nås för det samtycke som i princip krävs för gäldenärsbyten och föreslår i stället, att regeringen prövar tryggheten för Stadshypoteks fordringsägare men vidare, vilket är väl så centralt, att den av staten garanterade grundfonden inte avvecklas snabbare än de skulder som för närvarande föreligger. För att skydda Stadshypoteks nuvarande fordringsägare får dock den av staten garanterade grundfonden bara användas till skyddan-

det av dessa och inte dem som framdeles tillkommer som fordringsägare. Med hänsyn till de jämfört med dagens situation utökade risker, som fordringsägarna generellt sett kan komma att utsättas för genom Stadshypotek AB:s verksamhet, finner fakultetsstyrelsen det trots allt vara tveksamt om de nuvarande fordringsägarna erhåller ett erforderligt skydd genom den föreslagna modellen. - Till förslaget på s. 150 att Stiftelsen Stadshypotekskassan skall få en styrelse om tolv personer vill fakultetsstyrelsen göra det påpekandet; att all erfarenhet entydigt synes utvisa att stora styrelser inte fungerar effektivt. Fråga är om inte styrelsen för stiftelsen i likhet med t.ex. Nobelstiftelsens styrelse kunde bestå av sex ledamöter men med rätt för olika akademiska kollegier att med ensamrätt bestämma hur de medel som skall tillfalla forskningen enligt förslaget till stadgar § 2 (s. 231) skall fördelas.

Komplikationerna är delvis desamma och delvis andra vad gäller Landshypotek - enligt förslaget framdeles ett kreditmarknadsaktiebolag med ekonomiska föreningar som delägare. Man kan till en början ställa frågan i vilken mån det bör tillkomma statsmakterna att besluta att ett privaträttsligt organ skall omvandlas till ett aktiebolag (ss 155 och 197). Å andra sidan kan statsmakterna inom vida ramar göra sådana ändringar i gällande regler att fysiska och juridiska personer för att fortsätta viss typ av verksamhet tvingas in i nya verksamhetstyper. Fakultetsstyrelsen nöjer sig därför i detta sammanhang med detta påpekande. - Vad därefter skyddet för Hypoteksbankens fordringsägare beträffar är problematiskt detsamma som ovan berörts i vad gäller Stadshypotekets fordringsägare. Förslaget i betänkandet är i vad gäller Landshypotek identiskt med förslaget i vad gäller skyddet för Stadshypotekets fordringsägare. Fakultetsstyrelsen vill även i detta fall uttala sin tveksamhet inför frågan om fordringshavarna erhåller erforderligt skydd. - Påpekandet på s 158 m att föreningarnas verksamheter framdeles kommer att regleras av stadgar medan Landshypoteksrörelsen regleras av aktiebolagslagen, kreditaktiebolagslagen och bolagsordning måste kompletteras med påpekandet, att föreningarna även blir bundna av lagen om ekonomiska föreningar (om inte särreglering ges), vilket har viss praktisk betydelse. Lagen om ekonomiska föreningar är nämligen tillämplig på föreningar som genom ekonomisk verksamhet främjar sina medlemmars ekonomiska intressen. Vidare skall medlemmarna vara aktiva i föreningarna som konsumenter, leverantörer eller liknande - föreningarna skall med andra ord vara kooperativa. De framtida föreningarna skall väl ha till syfte att främja sina medlemmars ekonomiska intressen, men hur mycket av ekonomisk verksamhet blir kvar hos dem? Skall aktieägande anses konstituera ekonomisk verksamhet? Och kan man rimligen säga att medlemmarna som ju får sina lån beviljade av hypoteksaktiebolaget är låntagare hos föreningen? Däremot skulle väl rekvisitet ekonomisk verksamhet kunna komma att uppfyllas om föreningarna som ombud för kreditaktiebolaget har att bevilja medlemmarnas lån och då blir väl föreningarna även kooperativa. - En grundläggande princip i vad gäller aktiebolag och ekonomiska föreningar är att de inte får tömmas på eget bundet kapital genom utbetalning till föreningens medlemmar. I strid mot denna princip

innehåller förslaget att utan att ta hänsyn till de enskilda föreningarnas ekonomi föreskriva, att föreningarna själva skall erlægga insatserna för dagens medlemmar med rätt för samma medlemmar att efter viss tid lämna föreningarna och därvid lyfta samma insatser. Det må så vara att medlemmarna redan i dag är delägare i hypoteksföreningarna och att de, om föreningarna skulle likvideras, skulle kunna dela på likvidationsöverskottet - en annan sak är att föreslå en konstruktion som går stick i stäv med associationsrättens borgenärsskyddsregler vid fortsatt verksamhet. - Slutligen skall här pekas på den latent konfliktrisk som ligger däri, att lån avses komma att ges till vissa personer som genom sina föreningar är aktieägare i Landshypotek AB och att dessa låntagares intressen kan tänkas komma att gå stick i stäv med intressena hos de aktieägare, som tecknar eller köper aktier i bolaget utan att samtidigt vara låntagare. En grundläggande princip inom associationsrätten är att aktieägare skall behandlas lika.

Riksgäldskontoret

Riksgäldskontoret ansluter sig till utredningens förslag att de tre hypoteksorganisationerna ombildas till aktiebolag. Vidare anser kontoret i likhet med utredningen att det föreslagna Stadshypotek AB skall vara ett bankoberoende institut, som alltfört kan värna om konkurrensen på svensk kreditmarknad.

Kontoret finner det dock tveksamt att låta en stiftelse äga Stadshypotek AB. Denna tveksamhet grundas på att den föreslagna stiftelseformen kan leda till ett oklart ägarintresse. I den mån stiftelseformen väljs bör dock ett privat deläggande i Stadshypotek AB åstadkommas genom en aktieemission till allmänheten. Vidare anser kontoret att, om stiftelseformen väljs, stiftelsens avkastning inte bör specialdestineras till forskning. Enligt kontorets principiella uppfattning vore en sådan specialdestinering olycklig. Behovet av medel till forskning har självfallet inte något samband med hur avkastningen utvecklas i det föreslagna nya bolaget. Ifrågavarande behov bör, om ett samhällsintresse bedöms föreligga, i stället tillgodoses genom medel som anslås av riksdagen.

Enligt utredningens förslag skall grundfonden för stadshypotekskassan och hypoteksbanken respektive garantifonden för skeppshypotekskassan avvecklas i takt med inlösningen av institutens redan ingångna förbindelser enligt hittills gällande ordning. Denna successiva minskning av grundfondernas respektive garantifondens omfattning bör emellertid enligt riksgäldskontorets uppfattning på ett tydligare sätt än i utredningens förslag komma till uttryck i övergångsbestämmelserna till upphävandet av lagarna om respektive institut.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO)

Hypoteksutredningen har redan enligt sina direktiv haft att inrikta arbetet på att främja förutsättningarna för en effektiv konkurrens på kredit-

marknaden. Utredarens mål har varit att åstadkomma en moderniserad organisationsform för hypoteksinstitutet som gör det möjligt för dessa att verka och utvecklas på en avreglerad kreditmarknad. Utredaren har också i ett flertal avseenden klart uttalat att en utgångspunkt för förslagen är att åstadkomma konkurrensneutralitet mellan hypoteksinstitutet och andra kreditinstitut, såväl svenska som utländska. Dessa utgångspunkter för utredningen ligger väl i linje med de intressen som konkurrenslagstiftningen vill främja.

NO anser i allt väsentligt att utredaren på ett förtjänstfullt sätt genom inriktningen av sina förslag tillgodoser och främjar en effektiv konkurrens på så långt möjligt lika villkor mellan olika aktörer på kreditmarknaden. Det gäller bl.a. förslagen att ombilda hypoteksinstitutet till aktiebolag och inordna dem i den lagstiftning som reglerar liknande kreditinstitut, att avveckla de statliga garantierna, att införa incitament för att ställa marknadsmässiga lönsamhets- och avkastningskrav på kapitalet i dessa institut samt att även i övrigt avskaffa särbestämmelserna för hypoteksinstitutet.

NO har mot denna bakgrund inte funnit skäl att mera detaljerat kommentera förslagen. I anslutning till några punkter som tas upp i särskilt yttrande av experterna Johan Engström, Torbjörn Kihlstedt och Sören Rung vill NO emellertid framföra följande.

I punkt 6 tas frågan upp vilket avkastningskrav som skall ställas på Stadshypotek AB. NO vill framhålla att det inte föreligger någon motsättning mellan ett försiktigt avkastningskrav i början och en långsiktigt marknadsmässig avkastning. Det krav som bör ställas är att avkastningen är attraktiv för en tänkt investerare. En sådan kan mycket väl tänka sig en lägre avkastning i början eller kanske inledningsvis ingen avkastning alls under förutsättning att den lägre avkastningen kompenseras av en förhållandevis hög avkastning i ett senare skede. Tolkat på detta vis stöder NO målet att Stadshypotek utvecklas till en långsiktigt lönsam organisation.

I punkt 7 tas frågan upp vad som skall gälla i kapitaltäckningshänseende beträffande Stadshypoteks fonder. NO kan, mot bakgrund av vad utredaren anfört i denna fråga, ansluta sig till de bedömningar som denne gör. Det synes svårt att exakt väga och kvantifiera de för- respektive nackdelar som Stadshypotek historiskt sett har haft av gällande lagstiftning. Då också kreditmarknadskommittén synes ha kommit fram till att en reduktion av fonderna i kapitaltäckningshänseende inte skulle få någon större praktisk effekt och med hänsyn till den osäkerhet som fortfarande råder beträffande vilka fördelar som Stadshypotek har haft av särbehandlingen av fondavsättningarna instämmer NO i att det väsentliga är en likabehandling i framtiden mellan de kreditinstitut som konkurrerar med varandra.

I punkt 8 tas upp vilken garantiavgift som Stadshypotek bör betala för grundfonden. NO anser att Stadshypotek bör betala en marknadsmässig avgift. Enligt vad som framgår av yttrandet synes denna avgift ligga på en väsentligt högre nivå än den av utredaren föreslagna oförändrade avgiften på 0,33 procent.

NO kan i övrigt tillstyrka förslagen och vill ansluta sig till bedömningen att det, bl.a. av konkurrensneutralitetsskäl, är angeläget att förslagen genomförs skyndsamt.

Prop. 1991/92:119
Bilaga 2

Svenska Bankföreningen

1. Allmänna synpunkter

Bankföreningen ansluter sig till betänkandets särskilda yttrande av experterna Johan Engström, Torbjörn Kyhlstedt och Sören Rung.

Bankföreningen vill framhålla följande synpunkter avseende Stadshypoteks framtid.

2. Modell för en ny organisationsform (Kapitel 5.2)

Utredningens utgångspunkt är att de åtgärder som föreslås skall medföra konkurrensmässig neutralitet mellan Stadshypotek och övriga bostadsinstitut. För att uppnå bl a neutralitet från beskattningssynpunkt föreslår utredningen att Stadshypotek ombildas till aktiebolag (sid 113).

Bankföreningen delar utredningens uppfattning att det är viktigt att det nya bolaget Stadshypotek AB kommer att konkurrera på lika villkor med övriga bostadsinstitut. Om Stadshypoteks rörelsedrivande verksamhet läggs i kreditaktiebolaget Stadshypotek AB, uppnår man den fördelen att detta institut framöver får samma skatteregler som övriga bostadsinstitut. Det innebär vidare att de skatteförslag, som URF (SOU 1989:34) föreslagit för finansiella företag, kommer att omfatta både Stadshypotek AB och övriga bostadsinstitut. URF avstod från att framlägga särskilda skatteförslag för hypoteksinsitutten, med hänvisning till den pågående hypoteksutredningen.

3. Bolagsbildning (Kapitel 5.4.1.2)

Utredningen föreslår att det statliga grundfonden avvecklas i takt med att utelöpande obligationer och andra förbindelser inlöses.

Bankföreningen vill framhålla att det är synnerligen viktigt för konkurrensneutraliteten mellan Stadshypotek och övriga bostadsinstitut att detta förslag genomförs.

Utredningen avstår å ena sidan från att föreslå någon förändring av avgiften på 0,33 % för grundfonden. Å andra sidan framhålls att avgiftens storlek "kunde i och för sig sättas till en marknadsmässig nivå" (sid 137).

Bankföreningen vill påpeka att de två ståndpunkterna i föregående stycke är oförenliga. Utredaren borde ha föreslagit en konkret höjning av garantiavgiften till marknadsmässig nivå. Vissa andra bostadsinstitut betalar för sina garantiförbindelser en avgift på 1,0 - 1,5 %. Boendekostnadsutredningen (SOU 1989:71) har beträffande sitt system med statliga garantier föreslagit en avgift i intervallet 0,5 - 1,0 %. Bankföreningen anser därför att en höjning av Stadshypoteks garantiavgift till

4. Stadshypoteks fonder (Kapitel 5.4.1.3)

Utredningen föreslår att i kapitalbasen för Stadshypotek AB skall inkluderas med fullt belopp de obeskattade reserveringar som gjorts t o m år 1984 (sid 140).

Bankföreningen anser att detta förslag i högsta grad strider mot principen om konkurrensneutralitet. Till följd av nuvarande skatteregler har Stadshypotek under många år överfört obeskattade vinstmedel till eget kapital (reservfond respektive säkerhetsfond). Övriga bostadsinstitut har däremot varit tvungna att under en lång följd av år successivt ta fram vinstmedel till beskattning för att överföra medel till eget kapital. Vidare har Stadshypotek, till skillnad från övriga bostadsinstitut, inte haft skyldighet att betala vinstdelningsskatt. Vid beräkning av underlag för denna skatt återförs avsättning till värderegleringskonto. Detta innebär att för övriga bostadsinstitut även avsättningar till värderegleringskonto delvis är beskattade. En grundläggande princip för de framtida reglerna måste vara att Stadshypotek i sin kapitalbas inte får medräkna större belopp än vad som hade blivit fallet om Stadshypotek under gångna år haft samma skatteregler som övriga bostadsinstitut. En matematisk beräkning härav kan naturligtvis endast göras approximativt; utgångspunkten härvid skulle kunna vara en schablonmässig effektiv skattebelastning på 15 - 20 %, vilket torde vara generöst för Stadshypotek.

Bankföreningen föreslår att konkurrensneutralitet åstadkommes genom följande "neutralisering": De "övernärden", som finns i Stadshypotek till följd av de förmånliga skattereglerna, överförs till särskilt värderegleringskonto - t e x benämnt "Värderegleringskonto 1" - som inte alls får inräknas i kapitalbasen. I "Värderegleringskonto 2" ingår medel som har samma skattebelastning som övriga bostadsinstituts värderegleringskonton; dessa värderegleringskonton behandlas på sinsemellan likartat sätt i kapitalbashänseende.

Bankföreningen vill starkt understryka - för att undvika missuppfattningar - att dess förslag inte innebär någon "avskattning" eller "retroaktiv beskattning" för Stadshypotek. Alla ackumulerade vinstmedel bibehålls i institutet, men en del av fondavsättningarna t o m år 1984 får inte medräknas i kapitalbasen.

Utredningens argument mot en neutralisering är bl a att bostadsinstituten "under lång tid konkurrerat på marknaden under kända betingelser och villkor" och att det därför inte finns anledning att "i efterhand försöka tillskapa ett ... jämbördigt utgångsläge". Bankföreningen vill gentemot detta framhålla att effekten av under lång tid kända icke-neutrala konkurrensvillkor givetvis inte bör föras vidare in ett nytt system, som syftar till konkurrensneutralitet. I så fall bygger man in en konkurrensolikhet även i det nya systemet. Detta skulle bli fallet om de här diskuterade reserverna i Stadshypotek till fullo får inräknas i kapitalbasen. Bankföreningen vill vidare erinra om att Kreditmarknadskommittén vid sin diskussion om en eventuell neutralisering av viss del av

Stadshypoteks reserver ansåg att den av KMK föreslagna hypoteksutredningen borde "vara oförhindrad att i detta vidare sammanhang beakta dessa fondavsättningarnas förutsättningar vid regleringen av institutens kapitalbas enligt en ny lagstiftning". Föreningen anser inte att utredaren har fullföljt uppdraget i detta hänseende.

Utredningen anser att "vissa verksamheter som faller utanför det av KMK beskrivna finansieringsverksamhetsbegreppet" bör kunna bedrivas i ett till Stadshypotek AB sidoordnat bolag, varför det kan finnas anledning att tillskapa ett holdingbolag kan behöva tillskapas mellan Stadshypotek AB och stiftelsen (sid 144).

Bankföreningens mening är att stadshypoteks verksamhet bör begränsas till finansiering av bostads-, affärs- och kontorsfastigheter, på samma sätt som för övriga bostadsinstitut. Vidare bör samtliga dessa institut ha rätt att ge krediter till jordbruksfastigheter. Om ett holdingbolag tillskapas mellan Stadshypotek AB och stiftelsen, kommer koncernens verksamhet sannolikt att breddas till andra områden än fastighetsfinansiering - i strid mot utredningens direktiv. Bankförening anser därför att ett holdingbolag mellan Stadshypotek AB och stiftelsen inte bör tillåtas. Detta skall inte tolkas som ett försök till konkurrensbegränsning för Stadshypotek i förhållande till övriga bostadsinstitut. Det står självfallet Stadshypotek AB fritt att bilda dotterbolag för olika verksamheter inom fastighetsfinansieringsområdet.

5. Ägarrollen (Kapitel 5.4.1.4)

Utredningen föreslår att aktierna i Stadshypotek AB skall tillfalla en stiftelse med "samhällsnyttigt ändamål" (sid 147). Denna - Stiftelsen Stadshypotekskassan - skall, åtminstone inledningsvis, inte ha andra tillgångar än dessa aktier och en reversfordran på Stadshypotek AB. Inom överskådlig framtid bör ägaransvaret för Stadshypotek AB förbli hos stiftelsen, även om denna inte bör vara bunden att delta i nyemissioner i Stadshypotek AB.

Bankföreningen anser att det klart bör uttalas i propositionen att Stiftelsen Stadshypotekskassan inte skall vara bunden att behålla aktiemajoriteten i Stadshypotek AB. För att tillgodose stiftelsens syfte - understöd till vetenskaplig forskning - bör stiftelsen vara oförhindrad att optimera avkastningen på kapitalet genom alternativa placeringsmöjligheter.

Utredningen anser "från konkurrensneutralitetssynpunkt och för att uppnå effektivitet på kreditmarknaden är det nödvändigt att lönsamhets- och avkastningskrav ställs på kapitalet i Stadshypotek" (sid 124). Huvudaktieägaren, dvs stiftelsen, måste resa krav på avkastning på sina aktier i Stadshypotek AB. Vidare kommer genom nyemissioner nytilkomna aktieägare i Stadshypotek AB att resa avkastningskrav, som "kommer att vara relaterat till de för ögonblicket rådande marknadsförutsättningarna" (sid 146). Samtidigt sägs i betänkandet att med hänsyn till att Stadshypotek AB skall utvecklas till "en långsiktigt lönsam organisation kan det knappast komma i fråga att stiftelsen inledningsvis ställer så

höga utdelningskrav att utvecklingen för Stadshypotek AB försvåras. Tvärtom torde det vara rimligt att anta att utdelningskraven under de inledande åren kommer att ställas ganska försiktigt" (sid 148).

Bankföreningen anser det synnerligen viktigt att det uttalas i propositionen att stiftelsen redan från början och till fullo skall ställa marknadsmässiga avkastningskrav på Stadshypotek AB:s verksamhet och dess kapital. Sådana krav skall givetvis gälla även det kapital som - i enlighet med bankföreningens förslag i avsnitt 4. ovan - hänförs till Värde-regleringskonto 1. Bolagets utdelningspolitik skall beslutas av bolagsstämman i sedvanlig ordning. Skälen till att marknadsmässiga avkastningskrav redan från början skall ställas är följande:

- Det första skälet är konkurrensneutraliteten gentemot övriga bostadsinstitut. Dessas verksamhet har sedan begynnelsen varit baserad på aktiekapital som kräver marknadsmässig förräntning; detta är avgörande för institutens möjligheter att få tillskott av riskkapital genom nyemission. Nuvarande Stadshypotek har däremot bedrivit sin verksamhet utan marknadsmässiga förräntningskrav på kapitalet. Om det inte redan från början ställs marknadsmässiga avkastningskrav på stadshypotek AB, bibehålls tills vidare denna stora konkurrensfördel för Stadshypotek AB.
- Det andra skälet är behovet för Stadshypotek AB att öka sin kapitalbas genom nyemission av aktier till andra intressenter än Stiftelsen Stadshypotekskassan. Möjligheten härtill skulle försvåras, om det inte redan från början ställs marknadsmässiga avkastningskrav på Stadshypotek AB.
- Det tredje skälet är intresset hos Stiftelsen Stadshypotekskassan att som bas för den forskningsstödjande verksamheten få marknadsmässig avkastning på sitt kapital.
- Det fjärde skälet är det ökade internationella beroendet för all finansieringsverksamhet. Om Stadshypotek AB i ökad omfattning skall låna upp medel utomlands, är det nödvändigt att marknadsmässiga avkastningskrav ställs på verksamheten.

Till ovannämnda synpunkter rörande avkastningskravet kan läggas det faktum att de skärpta kapitalkraven redan fått konsekvenser på marknaden. Under 1989 reducerades antalet självständiga bostadsinstitut med 25 % (från 8 till 6). Denna utveckling kommer troligen att ytterligare påskyndas om avkastningskravet på Stadshypotek AB är lägre än konkurrenternas. Det är just i inledningsskedet som konkurrenssituationen är känsligast. Olikheter i avkastningskrav och i kapitalisering i inledningsskedet kan snabbt leda till att antalet fristående institut ytterligare reduceras. Bankföreningen vill framhålla att stiftelsens avkastningskrav på aktieinnehavet i Stadshypotek AB inte bör påverkas av den skattebefrielse som kan bli följderna av stiftelsens "samhällsnyttiga ändamål". För det första kommer ju en eventuell skattebefrielse för stiftelsen att gälla även alternativa placeringar; för att vara konkurrenskraftiga i förhållande till dessa måste därför aktierna i Stadshypotek AB ge marknadsmässig avkastning trots en eventuell skattebefrielse för stiftelsen. För det andra kan inte stiftelsen ställa lägre avkastningskrav än

de övriga av Stadshypotek AB:s ägare, vilka inte har skattebefrielse och vilka kräver marknadsmässig avkastning.

Prop. 1991/92:119
Bilaga 2

6. Tidsperspektiv (Kapitel 5.5)

Utredningen understryker att en förlängd situation av osäkerhet rörande vilka förutsättningar som skall gälla för hypoteksinstitutet medför mycket stora nackdelar såväl för dem själva som för kreditmarknaden i dess helhet (sid 177).

Bankföreningen vill betona att det av konkurrensneutralitetsskäl gentemot övriga bostadsinstitut är viktigt att reformen av Stadshypotek träder i kraft snarast möjligt.

7. Konsekvenser av utredarens överväganden och förslag (Kapitel 6)

Bankföreningen betonar att när det gäller Stadshypoteks kapitalanskaffning bör, på samma sätt som hittills, en klar skiljelinje upprätthållas gentemot bankernas inlåningsverksamhet. Stadshypotek AB bör - liksom övriga bostadsinstitut - endast få anskaffa medel genom försäljning av "masspapper" såsom obligationer och certifikat.

Svenska sparbanksföreningen

Svenska sparbanksföreningen noterar utredarens bedömning att hypoteksinstitutets nuvarande organisationsform inte är ändamålsenlig och anpassad till förhållandena på dagens avreglerade kreditmarknad. Det skulle i och för sig kunna göras gällande att hypoteksinstitutet som en följd av deras nuvarande organisationsform gynnats ekonomiskt av staten och varit föremål för en alltför långtgående statlig styrning.

Emellertid är frågan om organisationsform en angelägenhet för i första hand hypoteksinstitutet själva. Om dessa finner det nödvändigt att förändra sin organisationsstruktur och får gehör från statsmakternas sida, motsätter sig inte Sparbanksföreningen en sådan förändring.

Sparbanksföreningen har inga invändningar mot det framlagda ombildningsförslaget som sådant. Principmodellen, som för Stadshypotek innebär överlåtelse av stadshypotekskassans rörelse till ett särskilt bildat bolag mot att kassan får aktier i detta bolag samt får ställning av stiftelse, är enligt Sparbanksföreningens mening invändningsfri. Modellen företer stora likheter med motsvarande lagstiftning utomlands, bl a den danska lagstiftningen om ombildning av sparbank till bankaktiebolag och den lagstiftning som man valt i Finland för att göra det möjligt för en enskild sparbank, Finlands Arbetarsparbank, att ombildas till affärsbank. Sparbanksföreningen konstaterar även en stor överensstämmelse med den ombildningsmodell som Sparbanksföreningen tagit fram och nyligen presenterat i syfte att omvandla svenska sparbanker till koncernen Sparbanksgruppen och särskilda stiftelser.

Sparbanksföreningen har heller inget att invända mot att den föreslagna ombildningen av hypoteksinstitutet föreslås få ske i princip utan

skattekonsekvenser. Enligt Sparbanksföreningens mening är det inte rimligt att en omstrukturering, som inte syftar till att uppnå skattemässiga fördelar utan är motiverad av organisatoriska och konkurrensmässiga skäl, skall leda till någon form av extra beskattning.

Stiftelsen Stadshypotekskassan skall enligt förslaget bl a förvalta sitt aktieinnehav i Stadshypotek AB samt därutöver ha till uppgift att understödja vetenskaplig forskning. Sparbanksföreningen tar inte ställning till lämpligheten av att införa den nyordningen att hypoteksinstitutet på detta sätt ges ett allmännyttigt syfte.

Även om Sparbanksföreningen således inte har något att invända mot stora delar av det framlagda förslaget, finns enskildheter i detsamma som föreningen inte kan godta. Sparbanksföreningen ansluter sig därvid i nedan berörda hänseende till det särskilda yttrande som avgivits av experterna Johan Engström, Torbjörn Kyhlstedt och Sören Rung.

Enligt förslaget skall den statliga garantin i form av grundfond avvecklas i takt med att utelöpande obligationslån förfaller. Eftersom garantin enligt förslaget endast kommer att finnas kvar under en övergångstid och omfatta enbart ingångna förbindelser, föreslås att den skall utgå på oförändrade villkor.

Sparbanksföreningen anser inte detta acceptabelt. Villkoren för grundfonden har under många år varit mycket förmånliga. Den nuvarande avgiften för den statliga garantin, 0,33 %, har låg nivå. Sparbanksföreningen anser att utredaren, trots intentionerna att på sikt avveckla grundfonden, borde ha föreslagit en höjning av avgiften för den statliga garantin till en mera marknadsmässig nivå. Den av experterna Johan Engström m fl föreslagna nivån 1 % ter sig rimlig.

Genom de nya kapitaltäckningsreglerna som gäller fr o m den 1 februari 1990 har hypoteksinstitutens upplåningsrättsregler avskaffats och i stället har införts kapitaltäckningskrav för dessa institut. Utredaren föreslår att i kapitalbasen i det nya systemet får för Stadshypoteks ABs vidkommande inräknas de skattefria reserveringar som gjorts t o m år 1984.

Sparbanksföreningen har givetvis inget att invända mot att Stadshypotek behåller sina ackumulerade vinstmedel i en ny organisationsform. Däremot motsätter sig föreningen att dessa medel får inräknas fullt ut i kapitalbasen såsom föreslås i utredningen. Ett sådant förslag är klart stridande mot principen om konkurrensneutralitet. Som påpekas av experterna Johan Engström m fl har Stadshypotek under många år överfört obeskattade vinstmedel till eget kapital medan övriga bostadsinstitut varit hänvisade till att ta fram sina vinster till beskattning för att kunna använda dessa till att öka det egna kapitalet. De konkurrensfördelar som Stadshypotek sålunda haft i det förflutna måste elimineras i framtiden. Sparbanksföreningen delar den uppfattningen som Johan Engström m fl har rörande den princip som bör vara grundläggande för de framtida reglerna, nämligen att Stadshypotek inte bör få räkna in i kapitalbasen mera än vad som varit möjligt om Stadshypotek varit underkastad samma skatteregler som övriga bostadsinstitut. Sparbanksföreningen ansluter sig till det förslag som Johan Engström m fl

lägger fram i sitt särskilda yttrande angående beräkning av hur de skattefria avsättningarna t o m år 1984 skall få inräknas i kapitalbasen.

Sparbanksföreningen vill avslutningsvis framhålla vikten av att den förslagna ombildningslagstiftningen av konkurrensneutralitetsskäl förverkligas snarast möjligt. Riktpunkten bör därvid vara den 1 januari 1991.

Sveriges Föreningsbankers Förbund

SFFs övergripande synpunkter

Mot bakgrund av bl a utredarens ställningstagande för aktiebolagsformen som associationsform framför ekonomisk förening har SFF inledningsvis vissa övergripande synpunkter vad avser frågan om associationsform för hypoteksinstituten.

Bankverksamhet kan bedrivas i tre olika associationsformer (aktiebolag, ekonomisk förening, stiftelse). Vardera associationsformen kan ha reaktiva fördelar framför de andra.

Bankaktiebolagen har i lagstiftningen vissa relativa fördelar vars effekter i konkurrensen med sparbankerna och föreningsbankerna delvis kompenseras av särbestämmelser till förmån för de senare.

Det är t ex uppenbart lättare för aktiebolag än för ekonomiska föreningar att anskaffa riskkapital. För kreditinstitut är kapitalanskaffning en nyckelfråga, särskilt nu när kapitaltäckningsreglerna skärpts som ett led i den internationella harmoniseringen.

Exempel på särbestämmelser för de federativt organiserade bankerna är momsbefrielse för datatjänster som förenings- och sparbanker köper av företag som är fristående juridiska personer samt föreningsbankernas avdragsrätt för insatsutdelning. Syftet med dessa särbestämmelser är att skapa mer konkurrensneutrala verksamhetsförutsättningar för banker med olika associationsform. Härigenom uppnås det ur allmän synpunkt sett väsentliga syftet att till förmån för bankkunderna skapa en bredare konkurrens mellan institut av skilda slag än vad som kan antas uppnås mellan institut av samma associationsform.

SFF menar bestämt att samma grundsyn skall prägla de formella förutsättningarna för möjligheterna att bedriva hypoteksverksamhet.

Det gäller därför att skapa en lagstiftning som - trots att skilda associationsformer i sig skapar olika verksamhetsförutsättningar - ändå innebär att en rimlig grad av konkurrensneutralitet uppstår då effekterna av skilda lagars betydelse sammanvägs.

Vad beträffar associationsformerna konstaterar SFF att utredaren - i SFFs tycke mycket lättvindigt - avfärdar möjligheten att organisera hypoteksinstituten i form av ekonomiska föreningar. Utredaren förordar i stället aktiebolagsformen såsom effektivare och mer ändamålsenlig än andra associationsformer. Någon seriös prövning av alternativet att ombilda i vart fall landshypoteksorganisationen till rörelsedrivande ekonomiska föreningar har inte gjorts. Istället förekommer på ett antal ställen i förslaget negativa eller skeptiska synpunkter på ekonomiska

föreningar såsom lämplig associationsform för kreditinstitut.

Enligt SFFs mening borde hypoteksutredningen noga övervägt möjligheten att utforma ett regelsystem för hypoteksinstitutet med utgångspunkt i att hypoteksinstitutet närmast är att jämställa med ekonomiska föreningar. Därvid hade utredningen fått ta ställning till i vilka hänseenden särbestämmelser i förhållande till kreditaktiebolagen som skulle erfordras. Med ett sådant angreppssätt hade hypoteksorganisationerna haft en reell valmöjlighet när det gäller den framtida associationsformen.

Övriga allmänna synpunkter

SFF kan på många punkter ansluta sig till de överväganden och förslag som redovisas.

SFF ansluter sig helt till förslaget om att staten inte längre bör engagera sig i hypoteksinstitutet (d v s stads- och landshypotek) och att den statliga grundfonden därför bör avvecklas, i takt med att utestående obligationslån successivt förfaller till inlösen.

Frågan om ägandet av stads- och landshypoteksorganisationerna har central betydelse för möjligheterna att genom lagstiftning förändra hypoteksinstitutets organisation, inriktning m m. SFF delar helt uppfattningen att stadshypoteksinstitutionen kan karaktäriseras som självägande juridiska personer och att låntagarna inte kan betraktas som delägare. De kan inte anses ha rätt att få del i det kapital som byggs upp i stadshypotek under årens lopp. SFF instämmer även i utredarens uppfattning att ägarförhållandet i landshypoteksinstitutionen är annorlunda. Det kan inte råda någon tvekan om att låntagarna är att anse som delägare i landshypoteksföreningarna och att dessa i sin tur äger Hypoteksbanken.

När det gäller den organisatoriska ombildningen och val av associationsform för Stadshypotek kan SFF konstatera att stadshypoteksorganisationen själv uppenbarligen stödjer en övergång till aktiebolagsform. Eftersom SFF anser att varje organisation själv skall ha det avgörande ordet i sådana frågor har SFF ingen erinran mot förslaget om att stadshypotek ombildas till aktiebolag.

Mot bakgrund av utredarens ovan nämnda slutsats angående ägandet anser SFF att förslaget om att ägandet av aktierna i Stadshypotek AB skall ligga i en särskild nyskapad stiftelse är riktigt. SFF tillstyrker detta förslag.

Övriga synpunkter

SFF anser att det är oerhört väsentligt att reformeringen av hypotekslagstiftningen sker på ett sådant sätt att konkurrensneutralitet i möjligaste mån iaktas gentemot de institut som verkar på samma marknad som hypoteksinstitutet. SFF ansluter sig därför helt till det särskilda yttrande som experterna Johan Engström, Torbjörn Kyhlstedt och Sören Rung fogat till utredningen och vari bland annat anför:

- * att vissa fördelar uppnås om Stadshypoteks rörelsedrivande verksamhet läggs i kreditaktiebolaget Stadshypotek AB
- * att effekterna av Stadshypoteks tidigare skatteregler bör "neutraliseras" vid beräkningen av kapitalbasen för Stadshypotek AB
- * att det är viktigt att reformen av Stadshypotek träder i kraft så fort som möjligt
- * att det är synnerligen viktigt att aktieägarna i Stadshypotek AB redan från början och till fullo skall ställa marknadsmässiga avkastningskrav på bolagets verksamhet
- * att vissa "övertvärden" som finns i Stadshypotek till följd av de förmånliga skattereglerna inte alls får räknas in i kapitalbasen
- * att utredaren borde ha föreslagit en konkret höjning av garantiavgiften för grundfonden, nämligen minst 1 %
- * att det klart bör framgå att stiftelsen Stadshypotekskassan inte skall vara bunden att behålla aktiemajoriteten i Stadshypotek AB
- * att ett holdingbolag mellan Stadshypotek AB och stiftelsen inte bör tillåtas
- * att Stadshypotek AB bör få anskaffa medel genom försäljning av masspapper såsom obligationer och certifikat.

Konungariket Sveriges stadshypotekskassa

De första stadshypoteksföreningarna tillkom i mitten av 1860-talet. Successivt har sedan de olika stadshypoteksföreningarna vuxit fram med sinsemellan reglerade verksamhetsområden. Föreningarna har i en del fall fusionerats med andra föreningar. Sålunda gick t ex landets dåvarande bostadskreditföreningar den 1 januari 1969 upp i stadshypoteksföreningarna.

Den moderna stadshypoteksinstitutionen kom till 1909 då Stadshypotekskassan bildades. I huvudsak består fortfarande samma grunder för Stadshypotek, som Stadshypotekskassan och stadshypoteksföreningarna nu kallas med ett gemensamt begrepp. Det är här viktigt att framhålla det låntagarkooperativa inflytandet, som utgjort basen för Stadshypoteks verksamhet.

Kassastyrelsen anser det vara väsentligt att ha denna historiska bakgrund klar för sig, när man skall ta ställning till de förslag som läggs fram av hypoteksutredningen. Lika väsentligt är att beakta den betydelse som Stadshypotek haft och har för bostadsfinansieringen i landet. Genom sin oberoende ställning i förhållande till andra aktörer på kredit- och kapitalmarknaderna har Stadshypotek haft möjlighet att framgångsrikt konkurrera på alla delar av bostadsfinansieringsområdet till gagn för fastighetsägare och bostadskonsumenter. Kassastyrelsen vill hävda att den samhälleliga betydelse som Stadshypotek ostridigt haft för bostadsbyggnandet också i fortsättningen är av utomordentlig vikt. Kassastyrelsen anser det självklart att Stadshypotek skall bestå som ett starkt, fritt och oberoende institut, specialiserat på bostadsfinansiering.

Det kan behöva understrykas att Stadshypotek vid utgången av 1989 hade en balansomslutning på cirka 250 miljarder kronor. Utlåningen

uppgick till cirka 240 miljarder kronor. Antalet belåningsobjekt var 468 000, motsvarande ungefär lika många medlemmar i stadshypoteksföreningarna. De egna fonderna uppgick sammantaget till 10,5 miljarder kronor. Dessa fonder har uteslutande genererats inom rörelsen utan externt tillskott.

Kassastyrelsen vill också erinra om den centrala roll som Stadshypotek spelar som en av bankerna oberoende stor aktör på den svenska kreditmarknaden. Stadshypotek har genom sin obundna ställning kunnat vara föregångare och pådrivare av utvecklingen på kreditmarknaden under 1980-talets avreglering. Stadshypotek är i dag ett specialiserat kreditinstitut inriktat på låga kostnader, smala marginaler, utveckling av nya distributionsformer och nya upplåningsformer.

Med det här anförda vill kassastyrelsen framföra som sin mening att förändringar i stadshypoteks rättsliga status av det slag som föreslås i betänkandet måste ske utifrån de sex grundprinciper som kassastyrelsen slog fast i skrivelse till hypoteksutredningen i maj 1989. Kassastyrelsen vill här upprepa dessa grundprinciper.

1. Stadshypotek skall förbli ett självständigt oberoende kreditinstitut.
2. Konkurrensneutralitet. Det betyder att Stadshypotek ges samma skatte- och kapitaltäckningsregler som de bankkoncerner med vilka Stadshypotek konkurrerar. Det betyder att vi också måste få samma rörelsefrihet som kreditmarknadsbolag.
3. Stadshypotek skall ha kvar en stark regional låntagarförankring.
4. Företaget skall ha en effektiv organisation som främjar affärsmässighet och konkurrensförmåga.
5. Stadshypotek måste få tillgång till den riskvilliga kapitalmarknaden.
6. Stadshypoteks ackumulerade kapital bevaras. Varken kapitalet eller dess avkastning skall ges bort. Till denna grundprincip fogades dels ståndpunkten att den kvarstående Stadshypotekskassan som aktieägare efter en ombildning inte borde vara skattebefriad, dels att den del av utdelningsinkomsterna som inte återplöjdes till Stadshypotek AB skulle kunna användas för allmännyttiga ändamål som har anknytning till Stadshypoteks verksamhetsområde.

Den modell som föreslås av hypoteksutredningen tillgodoser inte dessa grundprinciper. Den innebär en överföring av ägandet till en allmännyttig stiftelse vari staten tillsätter majoriteten av styrelsen och utdelningarna går till ändamål utan anknytning till Stadshypoteks verksamhet. Kassastyrelsen kan därför inte ansluta sig till en sådan lösning utan anser att Stadshypotekskassan skall vara kvar och dess verksamhet regleras i särskild författning.

Om dessa allmänna principer råder enighet inom Stadshypotek. Däremot föreligger på en central punkt olika uppfattningar. Enligt den ena linjen, i fortsättningen bedämnad modell A, skall alla föreningar fusioneras in i Stadshypotekskassan. Allt fondkapital samlas i Stadshypotekskassan som initialt blir 100-procentig ägare av aktiekapitalet i Stadshypotek AB. Denna modell motsvarar det förslag som kassastyrelsen i den tidigare nämnda skrivelsen överlämnat till hypoteksutredningen.

Enligt den andra alternativa modellen - modell B - sker ingen fusion. Varje förening tillskjuter liksom Kassan sina tillgångar till Stadshypotek AB i utbyte mot aktier i bolaget. Föreningarna får därigenom aktiemajoriteten i Stadsypotek AB eftersom föreningarna förfogar över ca 5/9 av fondkapitalet. Föreningarna blir kvar som förvaltare av ett aktiekapital. Deras förvaltning av detta kapital regleras i lagen. Kassan blir kvar med ombudsstämma på ungefär samma sätt som gäller i dag.

En reform enligt principerna för modell B förordas av samtliga stadshypoteksföreningar utom Uppsala läns stadshypoteksförening. De 19 föreningarna har avgivit ett gemensamt yttrande i frågan. Detta yttrande samt Uppsala läns stadshypoteksförenings yttrande bifogas. Kassastyrelsen ansluter sig till modell A.

Modell A

Kassastyrelsen redovisade på begäran av hypoteksutredningen i maj 1989 sin syn på hur ett framtida Stadshypotek bör vara utformat. Konverteringsmodell A överensstämmer med den modellsom angavs i skrivelsen till hypoteksutredningen. Modell A kan sammanfattas sålunda.

Ombildning till aktiebolag

Av skäl som även hypoteksutredningen redovisat anser Stadshypotek det nödvändigt att verksamheten omvandlas till aktiebolag, under förutsättning att ett antal krav kan tillgodoses. En bolagsbildning innebär möjlighet att förstärka kapitalbasen genom externt kapitaltillskott. Vidare ger bolagsformen flexiblare utvecklingsmöjligheter för framtiden.

Som kassastyrelsen bl a utvecklat i remissvaret på kreditmarknadskommitténs (KMK) betänkande finns det starka skäl för att Stadshypotek måste kunna få driva verksamhet som ligger utanför de ändamålsområden som KMK föreslagit. Dit hör t ex möjligheten att vara delägare i fondkommissionär som handlar med obligationer, fastighetsrentingbolag etc. Sådan typ av verksamhet bör läggas i ett till Stadshypotek AB sidoordnat bolag. Det finns därför anledning att skapa ett holdingbolag som äger Stadshypotek AB och som kan vara ägare av sidoordnade bolag.

Det är i huvudsak dessa skäl som nu också föranleder ombildning i Danmark och Norge av hypoteksinstitut i föreningsform till aktiebolag. De modeller som tillämpas i dessa länder för ombildningar, se framför allt den danska realkreditloven av den 20 december 1989, kan tjäna som förebild för den lagstiftning som nu fordras i Sverige.

Ett av de stora danska realkreditinstituten, Nykredit, har beslutat att omvandla sig till aktiebolag. Nykredit är en förening uppbyggd på låntagarkooperativ grund. Nykredits omvandling till aktiebolag överensstämmer mycket nära med den som föreslås i modell A. Den nuvarande föreningen kvarstår i princip oförändrad som aktieägare. Ett centralt representantskap är det översta beslutande organet. Representantskapet väljs av valkretsar. All avkastning på aktiekapital återplöjs i Nykredit.

Omvandlingen i Nykredit har dock underlättats av att Nykredit redan från början var endast ett företag. Någon fusion av föreningar med ett centralt organ har därför inte behövts.

Enligt modell A sker ombildningen i två steg även om de sker vid samma tidpunkt. Först fusioneras alla föreningar in i Stadshypotekskassan och därefter flyttas utlåningen över till ett av Kassan ägt aktiebolag, Stadshypotek AB. Obligationsskulden ligger kvar i Kassan. Stadshypotek AB utfärdar reverser till Kassan som exakt motsvarar de utelöpande obligationerna per ombildningsdagen.

Alla fonder samlas i den fusionerade Stadshypotekskassan. Dessa fonder motsvarar aktiekapitalet i Stadshypotek AB (eller Stadshypotek Holding AB). Därmed blir Kassan 100-procentig ägare av aktiekapitalet.

Ett viktigt inslag i modell A är att Stadshypotekskassan förutsätts besluta om nyemission till externa aktieägare, eventuellt med företrädesrätt för låntagare i Stadshypotek. Därmed kommer det uppstå en extern marknad i stadshypotek AB:s aktier. Målet är på sikt att börsnotera bolaget. Därigenom kommer aktiemarknaden att tvinga fram ett räntabilitetskrav på Stadshypotek i nivå med vad som krävs av andra börsnoterade aktiebolag med motsvarande riskprofil. Det krävs därför inte att någon ny extern kapitalintressent kommer in i Stadshypotekskassans styrelse för att tillgodose ett rimligt avkastningskrav på Stadshypoteks kapital.

Ägarroll

Kassastyrelsen förutsätts utöva ägarfunktionen i Stadshypotek Holding AB. Till kassastyrelsens uppgifter hör bl a att genom bolagsstämman tillsätta koncernstyrelse, ta ställning till frågor om nyemissioner och utdelningspolitik, etc. Utdelningen på aktierna måste vara marknadsmässig. Utdelade vinster beskattas i Kassan. Utdelningsinkomsterna skall återplöjas i bolaget. När erforderliga konsolideringsmål uppnåtts bör dock Kassan kunna använda vinster till att stödja allmännyttiga ändamål, t ex inom områden med anknytning till stadsbyggandet. En parallell kan här dras med sparbankerna och den aktiebolagsbildning som dessa förbereder.

Låntagarinflytandet

Genom fusion av föreningarna och Kassan upphör stadshypoteksföreningarna. Dessa ersätts med nya låntagarföreningar vars uppgifter är att utse ombud till Stadshypotekskassans ombudsstämma samt föreslå kandidater till styrelserna inom Stadshypotek AB:s regionala organisation.

Ombudsstämman föreslås liksom i dag utse majoriteten av styrelseledamöterna i kassastyrelsen medan regeringen utser ordförande och ytterligare en eller två ledamöter.

Det är kassastyrelsens uppfattning att den här skisserade ordningen skulle komma att fungera. De nödvändiga bestämmelserna om Kassan och låntagarföreningarna skulle kvarstå i en enkel stadshypotekslag.

Prop. 1991/92:119
Bilaga 2

Övriga allmänna synpunkter

Skattefrågor vid ombildningen

En fusion Kassan-föreningarna och en överföring av fonderna till stadshypotek Holding AB och vidare till Stadshypotek AB kan komma att utlösa beskattning av de obeskattade reserver som ackumulerats inom Stadshypotek efter 1984. Det är viktigt att Stadshypotek i övergångsbestämmelser erhåller medgivande att göra denna överföring utan avskattning. Principiellt är det fråga om samma slags medgivande som lämnats vid andra företagsfusioner och -omvandlingar. Från kassans synpunkt är det angeläget att skattebefrielse erhålles för ombildningen såvitt gäller stämpelskatt på emissionerna och lagfartsstämpel vid fastighetsöverföringar.

Grundfonden

Kassastyrelsen tillstyrker utredningens förslag om avveckling med vissa övergångsbestämmelser av den grundfond som staten ställt till Kassans förfogande allt sedan 1909.

I takt med att obligationsskulden amorteras bör grundfonden och i motsvarande mån garantiavgiften reduceras. Fördelen med grundfonden upphör när nya obligationer måste emitteras utan statlig grundfond. Dessutom gäller att för hela Stadshypoteks prioriterade upplåning har grundfonden inte betytt någonting för räntesättningen på obligationerna. Staten bestämde också för denna utlåning den tillåtna marginalen utan hänsyn till någon grundfondsavgift.

Övergångsfrågor

En ombildning av Stadshypotek och överföring av rörelsen till aktiebolagsform aktualiserar en rad olika övergångsfrågor av teknisk natur. Inge minst viktigt är det att ha en realistisk tidtabell för processen, eftersom många viktiga beslut måste kunna fattas med framförhållning. Innan det är möjligt att i närmare detalj gå in på dessa mer konkreta frågor är det dock nödvändigt att få klarhet i vilken principmodell som skall gälla för ombildningen. Detta influerar bl a frågan om var det avgörande ansvaret under övergångstiden ligger för de många beslut som måste fattas innan det nya aktiebolaget de facto övertar verksamheten.

Kassastyrelsen tar inte nu upp dessa tekniska frågor, utan förutsätter att det kommer att ges möjlighet att återkomma till dessa. Redan nu vill styrelsen emellertid uttrycka stor tveksamhet till möjligheterna att genomföra en övergång till aktiebolag per 1 januari 1991 enligt hypo-

teksutredningens förslag. Det bör prövas om inte den bästa lösningen är att förlänga verksamhetsåret och genoföra ombildningen t ex per den 30 april 1991. Detta skulle ge några månader extra i tid för förberedelser efter ett riksdagsbeslut under hösten 1990.

Kassastyrelsen vill avslutningsvis betona att det är synnerligen angeläget att ett första besked om statsmakternas ståndpunkt i principfrågorna kan komma så snart som möjligt, eftersom osäkerheten om hur Stadshypotek kommer att se ut är mycket besvärande i en rad sammanhang.

Stadshypoteksföreningarna

Vi godtar de allmänna motiv (kap 5.1) utredningsförslagen vilar på; de som har att göra med behoven av modernisering, konkurrensneutralitet, oberoende av omvärldsförändringar etc. Att lånerörelsen överförs till bolagsform finner vi därför naturligt och riktigt.

En direkt följd av utredningsmannens ställningstagande till förmån för bolagsformen har emellertid blivit att han sett sig tvungen att också på in på "frågan om hypoteksinstitutens rättsliga status". Lösningen har för stadshypotek blivit den radikala omstöpning som han förordar.

Argumentationen i denna del går ut ifrån vem som enligt nuvarande ordning är rättsinnehavare i avseende på Kassan, föreningarna och organisationens samlade tillgångar. Det är inte övertygande. Vad särskilt gäller föreningarna konstruerar utredningsmannen en konstlad motsättning mellan delägare och medlem. Detta begreppsjuridiska resonemang bedömer han för övrigt inte heller själv som tillräckligt hållbart, utan försöker bygga under det med ett lösligt skälighetsresonemang.

Utredningsmannen föreslår vidare vitt skilda lösningar för Stadshypotek och Landshypotek, trots att uppbyggnaden av de båda rörelserna är så gott som identiskt lika. Utgångspunkten härvidlag har varit ordalydelsen i de båda institutionernas författningar med ursprungsår 1909 och cirka 1860. Att i landshypoteksinstitutionens författning används begreppet delägare både i fråga om föreningarnas relation till hypoteksbanken och medlemmarnas relation till föreningarna kan inte gärna utgöra skäl för att anta att det föreligger någon reell skillnad mellan de båda organisationerna beträffande rätten till deras kapitaltillgångar.

För vår del anser vi att rättsläget i fråga om stadshypoteksföreningarna och deras låntagare riktigtast beskrivs så, att vid varje tidpunkt förefintliga låntagare har vissa odefinierade rättigheter - inte nödvändigtvis äganderätt - med avseende på föreningens tillgångar.

Som skäl för sin mening att det bör "ankomma på statsmakterna att besluta om hur det samlade kapitalet i Stadshypotek i framtiden skall förvaltas" (sid 124) åberopar utredningsmannen att det enligt förorganisationen gällande likvidationsbestämmelser är regeringen som beslutar, inte bara om likvidation och förfarandet därvid, utan också om hur nettotillgångarna skall användas. Vår verksamhet befinner sig emellertid inte i någon sådan situation som likvidationsregler är tänkta för. Någon kris föreligger inte, och det är inte fråga om att avveckla

rörelsen som sådan. Att regeringsingripande kan användas som säkerhetsventil motiverar alltså inte i vårt fall något slags analogitolkning av likvidationsreglerna. Vill vi f ö framhålla att den bestämmelse för likvidation av Kassan som nu gäller, dvs att föreningarna ska höras innan regeringen beslutar om nettotillgångarnas användning, infördes 1935 med bl a den motiveringen att det inte ansågs vara med billighet överensstämmande att behållningen efter likvidation ovillkorligen skulle tillfalla staten. Därvid hänvisades särskilt till att ett förslag genomförts angående en starkare reservfunds bildning hos Kassan. Ändringen 1935 innebar alltså att kapitalets statliga anknytning försvagades med hänsyn till det ökade kravet på Kassan och dess låntagare att förstärka kassans reserver. Kravet är ungefär detsamma för närvarande.

Vad utredningsmannen anfört rörande likvidationsreglerna är alltså inte något särskilt starkt argument för hans förslag om rätten att disponera över Stadshypoteks tillgångar.

Vi kan sålunda inte betrakta den tilltänkta förändringen av kapitalinflytandet som något annat än ett konfiskatoriskt ingrepp i rättssfären kring ett hittills självständigt rättssubjekt. Utredningsmannen betecknar f ö på ett ställe i betänkandet (s 121) föreningarna som "självägande juridiska personen sui generis".

Den närmare innebörden av de berörda rättigheterna vore i och för sig förtjänta av en betydligt noggrannare analys än vad utredningsmannen presenterat. En sådan genomlysning torde emellertid kunna undvaras och lagligheten av omdispositionen inte behöva ställas på sin spets om våra förslag enligt nedan godtas. Den av oss godtagna bolagsbildningen nödvändiggör ingalunda - som utredningsmannen tycks mena - en total rasering av nuvarande organisation. Inte minst de skäl som motiverar, att landshypoteks föreningarna blir ägare till Landshypotek AB talar för att ungefär motsvarande konstruktion används även för Stadshypotek AB.

De ändamål, som enligt utredningsmannen skall tillgodoses med den av honom föreslagna stiftelsen, är dessutom alltför avlägsna från Stadshypoteks affärsidé och inriktning för att kunna godtas. Vi tycker det är självklart att det inom Stadshypotek ansamlade kapitalets avkastning även fortsättningsvis skall komma låntagarna tillgodo. utredningsmannen framhåller själv som någonting värt att bevara att Stadshypotek historiskt sett kan "sägas ha verkat som en garant för prispressande konkurrens när det gäller bostadskreditgivningen". En sådan uppgift låter sig inte väl förenas med att någon del av avkastningen skulle anslås åt för lånerörelsen helt främmande ändamål.

På grund av vad här anförts motsätter vi oss bestämt den av utredningsmannen föreslagna modellen för Stadshypoteks ombildning och avstyrker alltså förslaget i angivna delar. I stället vill vi framlägga förslag om en alternativ lösning enligt nedan. Förslaget är att betrakta som ett principförslag. Vi kan sålunda tänka oss justeringar i vissa detaljer, men grundläggande anser vi vara att den nya organisationen vilar på decentralisering och regional låntagarförankring. Frågan om stöd

till forskning kan också diskuteras. Måhända kan det vara rimligt att Kassen använder vinster för sådant ändamål, t ex inom områden med anknytning till stadsbyggandet.

Vårt förslag

Vid stöder som förut sagts utredningsmannens förslag att ombilda Stadshypotek till aktiebolag. I den organisatoriska toppen måste då finnas ett holdingbolag som moderbolag till ett eller flera möjliga dotterbolag, varav ett är Stadshypotek AB, som driver rörelse av i princip samma slag som nuvarande Stadshypotek.

Holdingbolaget får enligt vårt förslag i utgångsläget som ägare Kassen och de 20 föreningarna i proportion till deras egna kapital, dvs Kassen till cirka 45 % och föreningarna till cirka 55 % av aktiekapitalet. Någon reell förändring av Kassans eller föreningarnas status äger inte rum, men deras enda funktion blir att äga och förvalta aktierna.

För att undvika gäldenårsbyte kvarstår Kassen som gäldenär gentemot nuvarande innehavare av obligationer och certifikat, som då är säkerställda av Kassans fordringar på Statshypotek AB, vilka i sin tur säkerställts av låntagarnas hypotek samt av den statliga garantin. Nya krediter lämnas av Stadshypotek AB. Någon statlig garanti erfordras icke för dessa nya krediter.

Vid utformningen av vårt förslag har vi - i likhet med utredningsmannen - utgått från att ombildningen kan göras utan beskattning. Vår bestämda uppfattning är också att den kan och skall genomföras på frivillig väg. Detta åstadkommes genom avtal mellan berörda parter.

Kännetecknande för svensk hypoteksrörelse har sedan tillkomsten varit ett reellt låntagarinflytande. Detta är en tillgång och en styrka. Inflytandet utövas såväl regionalt i föreningsstyrelserna som centralt i Kassastyrelsen. Detta inflytande reduceras i utredningsmannens förslag till att avse tre av tolv ledamöter i stiftelsens styrelse. Detta rimmar illa med de principer och historiska traditioner, som präglat uppbyggnaden av Kassen och föreningarna, och upplevs som ett oskäligt ingrepp i vår företagskultur, samtidigt som det innebär en försvagning av låntagarinflytandet, som är helt oacceptabel.

Vi får därför på grund av vad här anförts hemställa att vårt förslag i huvudsak lägges till grund för den kommande ombildningen av Stadshypotek, och att departementet föranstaltar om erforderlig lagstiftning.

Uppsala läns stadshypoteksförening

Vi har haft tillgång till Konungariket Sveriges stadshypotekskassas yttrande, liksom till det yttrande som gemensamt avgivits av de övriga 19 stadshypoteksföreningarna. Vi instämmer i de allmänna grundprinciper som anges i båda yttrandena. När det gäller Stadshypotek AB, är det viktigt att åstadkomma en stark och slagkraftig framtida organisation. Vi anser att detta bäst tillgodoses genom att alla föreningar fusioneras in i

Stadshypotekskassan, som initialt blir 100-procentig ägare av aktiekapitalet i Stadshypotek AB (modell A i Stadshypotekskassans yttrande).

Prop. 1991/92:119
Bilaga 2

Vi förutsätter att låntagarinflytandet bevaras, genom att stadshypoteksföreningarna ersätts med nya låntagarföreningar, vars uppgifter är att utse ombud till Stadshypotekskassans ombudsstämma samt föreslå kandidater till styrelserna inom Stadshypotek AB:s regionala organisation.

Svenska Bankmannaförbundets centrala företagsklubb hos stadshypotek

De generella riktlinjerna (kap 5.1) som dras upp i promemorian och som bl a innebär en förändring av hypoteksinstitutens organisationsform, dvs att Stadshypotek kommer att ombildas till aktiebolag ställer vi oss bakom. Företagsklubben anser vidare att aktiebolagsformen bidrar till att skapa konkurrensneutralitet och kommer att ge Stadshypotek möjlighet att agera under samma lagar och på lika villkor som övriga aktörer på kapitalmarknaden. Detta betyder att Stadshypotek även på sikt förblir ett starkt, oberoende och marknadsledande institut på bostadsfinansieringsområdet till gagn för den kommande bostadsägargenerationen.

Från de anställdas synpunkt är sysselsättningsaspekten självklart av central betydelse. Sysselsättningen måste garanteras för de anställda i företaget och det kan endast ske under förutsättning att Stadshypotek även i framtiden får bedriva sin verksamhet som ett självständigt bostadsfinansieringsinstitut. Någon form av garanti för att Stadshypoteksgruppen inte säljs till banker eller motsvarande institut måste därför ges.

Beträffande själva ägarrollen är det, sett ur personalens synvinkel, givetvis av största betydelse att de kommande ägarna har intresse av att driva rörelsen vidare. Däremot anser vi inte att det ligger inom ramen för vårt uppdrag att ta ställning till ägarbildens sammansättning.

Klubben ställer sig, när det gäller att skapa utdelningskrav på Stadshypotek, inte främmande till att släppa in externa ägare. Detta kommer automatiskt att medföra att kravet på avkastning och kontroll på rörelsen uppfylls.

Vidare är det viktigt att hålla kvar det ursprungliga ändamålet och syftet med Stadshypotek, dvs fastighetsägare skall ges möjlighet att kunna få billiga lån. Traditionsmässigt innebär detta ett låntagarinflytande som även fortsättningsvis bör bibehållas. Hur ett låntagarinflytande exakt skall vara utformat vill vi inte ta ställning till nu mer än på den punkten att det delvis bör ligga på lokal nivå.

Slutligen kan företagsklubben för sin del inte tillstyrka det av utredningsmannen givna förslaget att den tänkta stiftelsen skall dela ut pengar till olika forskningsändamål och som definitivt inte har någon anknytning till den för Stadshypotek intressanta bostadssektorn. Förslaget kan inte heller sett från personalens synpunkt betraktas som ett seriöst förslag. Stadshypotek måste även i fortsättningen få klara syften och mål.

Finansbolagens Förening

Föreningen tillstyrker huvuddragen i den föreslagna reformen, som bör genomföras så fort som möjligt. I vissa detaljer har föreningen dock en annan uppfattning än utredningen. Sålunda är föreningen kritisk till förslagen om att fondavsättningar gjorda före 1985 skall anses som beskattade medel och ograverade få ingå i kapitalbasen, att beträffande Stadshypotek ett holdingbolag inskjuts mellan stiftelsen och det rörelse-drivande Stadshypotek AB med möjlighet att bedriva annan verksamhet än bostadsfinansiering samt att kapitalavkastningskraven under en obestämd tid ställs lägre än vad som i övrigt gäller på marknaden för institut med motsvarande inriktning.

Att *reserveringar* gjorda före år 1985 med fullt belopp skall ingå i kapitalbasen som primärt kapital strider mot principen om konkurrensneutralitet. Gällande skatteregler har medgivit att Stadshypotek länge överfört obeskattade vinstmedel till eget kapital, vilket inte varit möjligt för andra kreditinstitut. Stadshypotek har inte heller behövt betala vinstdelningsskatt. En grundläggande princip för framtiden bör vara att hypoteksbolagen i sin kapitalbas inte får medräkna större belopp än vad som hade blivit fallet om de under gångna år haft samma regler som övriga bostadsinstitut. När det gäller den tekniska lösningen av problemet hänvisar förening till det särskilda yttrandet av experterna Engström m fl.

När det gäller möjligheten för Stadshypotek att bedriva andra verksamheter än bostadsfinansiering under ett särskilt *holdingbolag* är det föreningens uppfattning att detta är acceptabelt endast under förutsättning att reglerna om kapitalförsörjning och kapitalbas samt Stadshypoteks allmänna verksamhetsbetingelser i stort sett är jämställda med de förhållanden som gäller för övriga institut på samma marknad. Så länge skillnader föreligger, t ex i fråga om de äldre reserveringarnas karaktär eller om kostnaden för garantiförbindelser (endast 0,33% enligt kommitténs förslag) föreligger inte tillräcklig konkurrenslikhet för att Stadshypotek utan vidare skall få etablera sig utanför bostadssektorn.

Såvitt gäller övergången till ett "marknadsmässigt" *kapitalavkastningskrav* för Stadshypoteks del, anser föreningen att kravet bör gälla senast tre år efter det att lagstiftningen träder i kraft, i viss mån analogt med vad som gäller för de kreditinstitut som fått ändrade kapitalkravsregler fr o m den 1 februari 1990. Övergångstiden går här ut den 31 december 1992.

Landsorganisationen i Sverige (LO)

Utredningens förslag rymmer två huvudlinjer.

Den ena är att fördyra kapitalkostnaden för hypoteksinstituten, dels genom höjning av kapitaltäckningskraven och dels att vid bolagsbildning införa externt kapitalavkastningskrav.

Den andra huvudlinjen är att bl a ur skattesynpunkt jämställa hypoteksinstituten med andra kreditinstitutioner.

LO instämmer i den senare huvudlinjen men avstyrker bestämt den förstnämnda.

Hypoteksinstituten bedriver sin nuvarande verksamhet utan externt krav på avkastning. Det innebär att de har samma karaktär som t ex sparbanker och konsumentkooperation. LO anser det vara av stort värde att denna typ av verksamhetsform bevaras och utvecklas.

Ur konkurrens- och konsumentsynpunkt är poängen med dessa verksamhetsformer att de har möjligheter att arbeta med lägre kapitalkostnader än t ex aktiebolag där ett externt avkastningskrav är en förutsättning för själva verksamhetsformen. I vissa fall verkar dock den kooperativa verksamhetsformen medföra andra nackdelar, som t ex högre driftskostnader.

LOs bedömning är dock att hypotekskassorna hittills kunnat utnyttja sina låga kapitalkostnader till konsumenternas bästa och att de därigenom varit prispressande på marknaden.

Prispressen får givetvis inte åstadkommas genom att hypoteksinstituten har t ex skattemässiga konkurrensfördelar i förhållande till andra kreditinstitutioner. Det finns således all anledning att i beskattningshänseende införa samma regler för hypoteksinstituten som gäller för aktiebolag. Konkurrensneutralitet bör också råda när det gäller upplåningskostnaderna.

Det finns däremot inget egenvärde i att genom att införa externa avkastningskrav höja institutens kostnader. Vidare är en höjning av kapitaltäckningskraven onödigt och till förfång för en effektiv priskonkurrens. Införandet av sådana krav innebär givetvis att konsumenternas kostnader för krediterna blir högre. Det är en utveckling som LO allmänt sett ogillar.

I den utsträckning de visar sig vara effektiva ligger det däremot ett egenvärde i att det finns olika typer av kreditinstitutioner som konkurrerar på marknaden. På en avreglerad kreditmarknad är det viktigt att inte öar av kvarstående onödiga regler hindrar prispressande konkurrens.

Vissa verksamhetsformer, som kooperationen, sparbanker, osv, bedrivs emellertid utan vinstkrav. Det är mycket viktigt att detta inte börjar betraktas som någon form av otillbörlig konkurrens. I den utsträckning denna typ av institutioner, under konkurrensneutrala former i övrigt, vinner framgång på marknaden är det bara ett uttryck för att de arbetar med lägre kostnader, t ex kapitalkostnader.

LO har visserligen tidigare, bl a i yttrandet över Reformering och internationell anpassning av kapitaltäckningskravet i svenska kreditinstitut (Fi Ds 1988:70), i princip accepterat att kapitaltäckningskraven bör fastställas i en nivå som motsvarar internationell standard. Samtidigt uttrycktes dock vissa farhågor om huruvida kapitaltäckningskravens nivå enligt Cooke-reglerna är den rätta.

LO kan inte se något egentligt skäl att via lagstiftning tvinga hypoteksinstituten att uppfylla Cooke-kommitténs kapitaltäckningskrav. Vilka

krav på kapitaltäckning instituten ska ha är de själva bäst skickade att avgöra. Den fråga som LO numera ställer sig är om det överhuvudtaget finns något skäl för staten att reglera kapitaltäckningen på den svenska kreditmarknaden. Under alla förhållanden anser LO att det vore olyckligt om hypoteksinstitutens kapitaltäckningskrav höjdes från 2 till 4 resp 8 procent.

Syftet med kapitaltäckning är att skydda allmänhetens inlåning till kreditinstitut med oktroj. LO anser att ett sådant skydd kan åstadkommas på annat sätt, förslagsvis genom att bankinspektionen åläggs att offentligt varna allmänheten om banker eller andra bolag tenderar att missköta sin kreditgivning. Den risk det innebär att bli föremål för en sådan offentlig varning är med största sannolikhet ytterst självsanerande.

Sammanfattningsvis anser LO att hypoteksinstituten inte skall ombildas till aktiebolag. Den konkurrensneutralitet som är nödvändig för en effektiv, konkurrerande och avreglerad kreditmarknad måste åstadkommas på annat sätt än att i en välfungerande verksamhet utan vinstkrav genom bolagsbildning införa externa avkastningskrav. Hypoteksinstitutens kapitaltäckningskrav bör inte höjas. Inte minst mot bakgrund av att de historiska kreditförlusterna för t ex Stadshypotek legat på 0,005 procent verkar redan 2 procent vara en överdriven säkerhetsnivå. Allmänhetens inlåning kan dessutom skyddas på annat sätt, t ex genom bankinspektionen.

Tjänstemännens Centralorganisation

TCO tillstyrker förslagen om att ombilda de nuvarande tre hypoteksinstituten, Stadshypotek, Landshypotek och Skeppshypotek till aktiebolag. TCO kan också tillstyrka de föreslagna sätten att utse styrelserna i de nya bolagen. TCO vill understryka vikten av att de fackliga organisationerna garanteras representation inte bara i de kommande bolagens styrelser utan också i styrelsen för ett eventuellt gemensamt holdingbolag med rättigheter att arbeta koncernfackligt.

Det är väsentligt att de ombildade instituten får en så likartad konkurrenssituation som möjligt med övriga institut på samma marknad. De nya instituten bör enligt TCOs mening dock ges en centraliserad upplåningsfunktion och en utlåningsfunktion som är decentraliserad för att maximera kunskapen om marknaden.

Beträffande avkastningskravet i det nya Stadshypotek AB så finns det ingen självklar anledning att sätta detta lågt i ett inledningsskede eftersom institutet sedan länge har en upparbetad kundkrets och en etablerad ställning på marknaden. TCO är av den uppfattningen att externa ägare vid sidan av den föreslagna stiftelsen kommer att medföra att avkastningskravet hålls uppe.

TCO förutsätter att omvandlingen av instituten till nya arbetsformer i det praktiska arbetet kommer att ske i nära kontakt med de lokala fackliga organisationerna.

Yttrandet begränsas till frågor som gäller konkurrensneutraliteten på bostadskreditmarknaden och den ägarroll som Stiftelsen Stadshypotekskassan skall utöva.

Konkurrensneutralitet på bostadskreditmarknaden

I yttrandet över kreditmarknadskommitténs slutbetänkande och förslag från kapitaltäckningsgruppen för ett år sedan tog SBAB upp vissa frågor om konkurrensneutraliteten på bostadskreditmarknaden.

SBAB anförde bl a att "Det är främst vid tillämpning av de nya föreslagna kapitaltäckningsreglerna som hypoteksinstitutionernas historiska, skattemässigt sett mycket fördelaktiga fondavsättningar rubbar förutsättningarna för konkurrensneutralitet på bostadskreditmarknaden i Sverige"... "SBAB utgår från att den särskilda utredare för översyn av lagstiftningen om hypoteksinstitut som regeringen tillkallat, ägnar dessa frågor och deras samband med kapitaltäckningsreglerna stor uppmärksamhet".

Utredaren anser att Stadshypoteks fondavsättningar t o m år 1984 bör kunna bibehålla sin ställning av beskattade medel trots att de i praktiken har byggts upp med obeskattade medel. Det viktiga är enligt utredarens mening att de olika instituten behandlas lika i framtiden.

Alla bankrepresentanter i utredningen har invändningar mot att de obeskattade fondavsättningar som gjorts t o m 1984 skall få beaktas fullt ut vid beräkning av kapitalbasen enligt de nya kapitaltäckningsreglerna. I ett gemensamt särskilt yttrande föreslår bankrepresentanterna att de "övervärden" som finns i Stadshypotek till följd av de tidigare förmånliga skattereglerna inte skall få inräknas i kapitalbasen.

SBAB ställer sig bakom detta förslag.

Stiftelsen Stadshypotekskassans ägarroll

Av stor betydelse för konkurrensneutraliteten är också att det ställs marknadsmässiga krav på lönsamhet och avkastning på kapitalet i Stadshypotek AB.

Också utredaren framhåller detta. Utredaren anser emellertid att "det knappast kan komma ifråga att Stiftelsen Stadshypotekskassan inledningsvis ställer så höga utdelningskrav att utvecklingen för Stadshypotek AB försvåras. Tvärtom torde det vara rimligt att anta att utdelningskraven under de inledande åren kommer att ställas ganska försiktigt".

Utredaren anser vidare att ägaransvaret för Stadshypotek "inom överskådlig framtid" bör förbli hos Stiftelsen, även om denna inte bör vara bunden att delta i nyemissioner i Stadshypotek AB.

SBAB anser det vara närmast självklart att den föreslagna Stiftelsen skall ha marknadsmässig avkastning. Ett lämpligt sätt att tillgodose detta

är att Stiftelsen inte ska vara tvungen att behålla aktiemajoriteten i Stadshypotek AB. Stiftelsen bör således kunna avyttra sina aktier om den finner alternativa placeringmöjligheter mer lönsamma.

Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR

FAR avstår från att ta ställning till betänkandet i vad det avser kreditpolitiska förslag och inskränker sig till följande synpunkter.

I betänkandet föreslås inte att Stiftelsen Stadshypotekskassan skall vara underkastad revision på annat sätt än att "styrelsen svarar för att intern revision sker" (sid 234). Med tanke på stiftelsens stora förmögenhet, knapphändiga placeringsreglemente och ställning som stor bidragsgivare till forskningen finner FAR att minst en auktoriserad revisor bör förordnas som externrevisor.

FAR ifrågasätter också om det är rimligt att tänka sig att stiftelsens bokslut skall kunna överlämnas till regeringen så tidigt som 15 februari.

Boverket

Boverket begränsar sitt yttrande till de delar av förslaget som påverkar förutsättningarna för bostadsfinansieringen, dvs. förslagen rörande Stadshypotekskassan.

Från bostadsförsörjningssynpunkt är det väsentligt att den del av kapitalmarknaden, som berör bostadsfinansieringen, fungerar effektivt och till lägsta möjliga kostnad för låntagarna. Stadshypotekskassan har under lång tid spelat en avgörande roll inom svensk bostadsfinansiering. Det är enligt Boverkets mening angeläget att Stadshypotek i framtiden ges förutsättningar att finnas kvar i en så slagkraftig form som möjligt, så att konkurrensen och mångfalden på kreditmarknaden främjas. Något som långsiktigt bidrar till att hålla räntorna nere.

Enligt Boverkets mening kan detta syfte främjas av att Stadshypotek förblir en självständig och från staten oberoende part på kreditmarknaden som konkurrerar på denna marknad på lika villkor med övriga kreditinstitut. Härigenom uppstår också en tydlig skillnad mot SBAB, som är helägt av staten. Boverket anser att det skulle vara olämpligt om omorganisationen av Stadshypotek skulle få en sådan konstruktion att det för någon av parterna Stadshypotek eller SBAB skulle kunna innebära att deras särart förändrades.

Med denna utgångspunkt tillstyrker Boverket utredarens uppfattning att hypoteksinstituten bör omvandlas till aktiebolag och finner konstruktionen med en stiftelse som får ägarskapet till aktiekapitalet i det nybildade aktiebolaget Stadshypotek som den mest tilltalande. Boverket vill dock ifrågasätta huruvida den föreslagna konstruktionen för stiftelsen och rollen för denna långsiktigt är den bästa.

Ett alternativ, som enligt Boverkets mening kunde övervägas, är att begränsa den tid under vilken stiftelsen måste äga aktiekapitalet till en övergångsperiod på exempelvis tio år. Efter denna tid skulle stiftelsen få rätt att avyttra aktierna, om det då finns ekonomiska eller marknadsmäs-

siga skäl till detta. Därmed skapas förutsättningar för att kunna tillgodose eventuellt uppkommande behov av framtida omstrukturering av institutionerna på kreditmarknaden. En ovillkorlig bindning av aktierna till stiftelsen för all framtid skulle försvåra en sådan förändring.

Utredningsmannen har vidare föreslagit att stiftelsen skall ha till syfte att stödja vetenskaplig forskning, och att det ska finnas ett krav på årlig utdelning till detta ändamål. Enligt Boverkets mening kan det, om den av verket föreslagna övergångsperioden införs, övervägas att under denna period inte ställa krav på utdelning.

Boverket anser slutligen att avkastningen från stiftelsen, från den tidpunkt denna kan utdelas till vetenskapligt ändamål, i första hand bör gå till byggnads- och bostadsforskning. Det är ju medel från denna sektor som ursprungligen genererat den kapitalbildning som genom förslaget överförs till stiftelsen.

HSB:s Riksförbund

Allmänna synpunkter

En förändring av hypoteksinstitutet är nödvändig p g a de väsentligt ändrade förutsättningar som nu efter avregleringarna och en utveckling i marknadsmässig riktning föreligger på den svenska kreditmarknaden.

HSB delar utredningens uppfattning att en särreglering och ett statligt dominerande inflytande över hypoteksinstitutet inte längre kan motiveras då staten inte längre garanterar institutets upplåning eller bör av konkurrensskäl ställa garantier och/eller statligt kapital till förfogande.

Vidare delar HSB utredningens uppfattning om att hypoteksinstitutet bör ges möjligheter att förstärka sina kapitalbaser för att klara den nya lagstiftningens krav om högre kapitaltäckning.

HSB anser, i likhet med utredningen, att den största aktören på den svenska bostadskreditmarknaden, Stadshypotek, bör finnas kvar som en stark och självständig aktör och som en garant för prispressande konkurrens. Stadshypotek bör ges möjligheter att effektivisera sin organisation och konkurrera på lika villkor nationellt och internationellt. Det är för HSB-rörelsen som stor låntagare viktigt med en självständig och från bankerna oberoende aktör för att åstadkomma effektiv konkurrens, inte minst mot bakgrund av den nu fortgående koncentrationen.

Utredningens överväganden och förslag vad gäller Stadshypotekskassan och stadshypoteksföreningarna

HSB instämmer i utredningens förslag:

- att Stadshypotek bör omvandlas till aktiebolag och därmed inordnas i en lagstiftning som reglerar övriga likartade kreditinstitut,
- att ombildningen bör gå till så att kassan och föreningarna fusioneras. Kassan övertar föreningarnas tillgångar och skulder och föreningarna upplöses utan likvidation. Därefter överlåtes kassans rörelse med undantag för obligationsskulden till ett för ändamålet bildat aktiebolag

mot att kassan erhåller aktierna i bolaget. Kassan ges ställning av en stiftelse vars uppgift är att bibehålla aktieinnehavet för att säkra stadshypoteks självständighet,

- att den statliga garantin/grundfonden kvarliggjer hos stiftelsen och avtrappas i takt med att utelöpande obligationslån förfaller. Nya lån utges av aktiebolaget,
- att Stadshypotek AB bör kunna nyemittera aktier till andra intressenter än stiftelsen, bl a i syfte att kunna leva upp till ställda kapitaltäckningskrav.

HSB är kritisk till och avvisar utredningens förslag:

- att avkastningen på stiftelsens aktier i Stadshypotek AB inte bör användas för återinvesteringar i stadshypotek utan istället användas för att främja och understödja till Sverige anknuten forskning.
- att stiftelsens styrelse bör sättas samman på ett sätt som speglar dess dubbla roll att dels långsiktigt förvalta sitt kapital och förankra ägandet i Stadshypotek AB, dels fördela forskningsbidrag.

Motiv till HSB:s inställning

Kravet om marknadsmässiga avkastningskrav uppfylles av Stadshypotek AB:s behov av att nyemittera aktier. Utan marknadsmässig avkastning uppstår betydande problem att få avsättning för dessa aktier. Det finns inga historiska eller sakliga skäl till att forskningen skall få del av dessa medel. Utredningen hävdar att vare sig staten, medlemmarna eller stadshypoteksföreningarna kan resa anspråk på kapitalet. Att därifrån dra konklusionen att forskningen skall få del av kapitalavkastningen och inflytande över aktiekapitalet i Stadshypotek AB synes inte rimlig. Det kan hävdas att låntagarna till icke ringa grad bidragit till uppbyggnaden av det egna kapitalet i stadshypoteksrörelsen. Det är därför rimligt att låntagarna ges inflytande över avkastningens användning.

Om stiftelsen finner att medlen bör återinvesteras i stadshypotek för att ge möjlighet till ökad lånevolym för bostadsförsörjning och öka räntekonkurrensen torde det vara ur såväl låntagarnas eget intresse som för en god bostadsförsörjning.

Utredningens förslag till styrelse för stiftelsen bör avvisas utom i den del som berör möjligheterna att tillskapa lokala ideella föreningar av låntagare som ges viss representation i stiftelsens styrelse.

Då såväl staten som låntagarna kan anses ha bidragit till att bygga upp Stadshypoteks egna kapital, bör såväl staten som lokala låntagarsammanslutningar och de centrala organisationer som organiserar huvudparten av stadshypotekslåntagarna ges representation i stiftelsens styrelse.

På detta sätt skapas garantier för att stadshypotek behåller sin ställning som ett starkt oberoende institut på bostadskreditmarknaden.

Utredningen menar att någon form av decentraliserad utlåningsverksamhet bör finnas kvar även efter ombildningen. Utredningen pekar på två alternativ; regionala dotterbolag och regionala kontor under Stadshypotek AB. Utredningen tar ej ställning till alternativen utan anser att detta är en fråga för Stadshypotek AB.

HSB delar denna uppfattning. Som en av Stadshypoteks större låntagare är det väsentliga för oss en effektiv och marknadsmässig kreditförmedlare utan inbyggda trögheter.

Prop. 1991/92:119
Bilaga 2

Allmänna Pensionsfonden

Ombildningarna av hypoteksinstitutionerna förutsätter att dessa kan behålla och utveckla sina ursprungliga huvudinriktningar. För fondstyrelserna framstår det som särskilt angeläget att Stadshypotekskassan kan fortsätta att spela sin centrala roll från konkurrenssynpunkt på bostadskreditmarknaden.

Det är för styrelserna angeläget att pröva det nya läget för Stadshypotekskassans förpliktelser, eftersom detta berör AP-fondens verksamhet. Av fondstyrelsernas tillgångar ultimo 1989 utgjorde kassans obligationer inte mindre än 20 procent. Av kassans obligationssskuld låg inte mindre än 34 procent i AP-fonderna. AP-fonderna berörs alltså i högsta grad av de förändringar i kassans kontraktsförhållanden som föreslås.

Utredningen har utgått ifrån att de statliga garantierna för kassans utelöpande obligationer avvecklas endast i takt med att obligationslånen förfaller till inlösen. Detta framstår för styrelserna som ett självskrivet och absolut oundgängligt villkor för den förestående ombildningen. AP-fondens köp av kassaobligationer har haft den statliga garantin som given förutsättning. Genom garantin har kassaobligationerna ur säkerhetssynpunkt ansetts som jämställda med statsobligationer. Kommittén har i sin skrivning valt det olyckliga uttrycket att ingångna och garanterade förbindelser, "*bör utgå på oförändrade grunder*" (sid 15). Detta villkor är emellertid inte förhandlingsbart. Ordet "bör" skall därför utbytas mot "*måste*" eller "*kommer att*".

Skrivningen i betänkandet förutsätter att långivarnas rättigheter inte skall komma att påverkas av övergången till ny kassaorganisation. Övergången innebär utbyte av en gäldenär mot en annan och utbytet äger rum utan borgenärernas samtycke. Kommitténs förslag innebär att regering och riksdag prövar ombildningen av Stadshypotek och att därvid även borgenärernas intressen kommer att bevakas. "Regeringen bör således pröva att det formella bytet av gäldenär inte försämrar borgenärernas ställning. Avgörande vid en sådan prövning blir självfallet vilken säkerhet som efter ombildningen finns för borgenärernas fordran". (sid 135)

Styrelsen anser sig visserligen kunna förutsätta att säkerheten kommer att vara densamma efter ombildningen som före och att bytet av lånefordringar på föreningarna och kassans egna fonder mot aktier i och reversfordringar på Stadshypotek AB *inte kommer att försämra borgenärernas ställning*.

Styrelsen finner det inte desto mindre oacceptabelt att denna prövning förutsättes kunna ske utan borgenärernas medverkan och godkännande. Utredningsmannen är inte helt främmande för denna synpunkt, när han föreslår att omvandlingen av Stadshypotek bör kungöras för att ge

borgenärernas tillfälle att lämna synpunkter på ombildningen (sid 137). Han stannar dock på halva vägen genom att inte kräva något samtycke från borgenärernas sida utan nöjer sig med hänvisning till regeringens prövning.

Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag, SABO

SABO delar i stort utredningens bedömningar beträffande stadshypoteks framtida rättsliga associationsformer och verksamhet. En ombildning av stadshypotek bör genomföras enligt den modell som utredningen föreslår. Lånerörelsen bör bedrivas i aktiebolagsform (Stadshypotek AB) och ägandet av aktierna i Stadshypotek AB bör läggas i en stiftelse (Stiftelsen Stadshypotek).

SABO finner inte att utredningen redovisat tillräckliga och övertygande motiv till grund för de förslag som ges beträffande den ägande stiftelsens ändamål och därmed avkastningen på stiftelsens kapital samt för hur ägarinflytandet bör fördelas (styrelserepresentation).

SABO avvisar utredningens förslag beträffande stiftelsens ändamål vad avser att även ekonomiskt stödja vetenskaplig forskning.

SABO anser, i motsats till utredningen, att stiftelsen i första hand bör ägna sig åt aktiv ekonomisk ägarförvaltning. Avkastning på stiftelsens kapital bör användas i första hand för återinvesteringar i Stadshypotek AB och inte till att främja allmän vetenskaplig forskning. I den mån utrymme därefter finns bör dock stiftelsen vara oförhindrad att stödja forskning och utveckling inom hypoteksorganisationens och dess låntagares verksamhetsområde.

SABO anser att ägarinflytandet bör fördelas genom att stiftelsens styrelse ges en stark låntagarrepresentation genom representativa låntagarkollektiv.

SABO instämmer i utredningens förslag beträffande hantering av nuvarande grundfond och statliga garantier. SABO instämmer i utredningens förslag att Stadshypotek AB bör kunna nyemittera aktier till andra intressenter än stiftelsen. Nyemission bör dock i första hand riktas till stiftelsen och till låntagarna. Stiftelsen skall långsiktigt behålla ägaransvaret och svara för en röstmajoritet.

SABO anser, liksom utredningen, att frågan om hur stadshypoteks regionala utlåningsrörelse skall organiseras efter ombildningen är en intern fråga för Stadshypotek AB, som i sista hand måste avgöras av aktieägarna. All upplåning bör, som nu, ske centralt.

SABO förutsätter, liksom utredningen, att ombildningen sker utan beskattning.

Allmänna synpunkter

Stadshypotek har under lång tid verkat på bostadskreditmarknaden och vitaliserat denna med nya instrument. Stadshypotek har verkat som en garant för prispressande konkurrens. Mycket av framgången har sin grund i den styrka som låntagarinflytandet har inneburit genom en

traditionellt god regional förankring hos låntagarna.

Staten har tillsammans med låntagarna svarat för uppbyggnaden av Stadshypotek. Historiskt sett kan det hävdas att Stadshypotek av samhällsintresse givits och spelat en särskild roll för att säkerställa långsiktiga krediter för att tillgodose behovet av bostäder i en snabb urbaniseringsprocess. Statens förpliktelser mot och engagemang i Stadshypotek avtar dock successivt. I dag råder radikalt förändrade förutsättningar på en avreglerad kreditmarknad med marknadsmässig inriktning och med neutral och effektiv konkurrens som utgångspunkt. En statlig styrning och ett dominerande statligt inflytande kan inte längre motiveras.

Stadshypotek måste, för att främja förutsättningarna för en effektiv prispressande konkurrens inom bostadsfinansieringen, utvecklas som en stark och självständig aktör. Stadshypotek måste ges möjligheter till en modern och effektiv organisation, som kan verka och utvecklas efter sin egna förutsättningar och som kan konkurrera på lika villkor. Det är för SABO-företagen som stora låntagare särskilt viktigt med en självständig aktör, inte minst mot bakgrund av den nu pågående bankkoncentrationen.

Motiv

SABO är kritisk till och avvisar utredningens förslag på i huvudsak två punkter, ägarfrågan och låntagarinflytandet. Vi menar bestämt, att Stadshypoteks ackumulerande kapital skall bevaras. Utredningen hävdar, att vare sig staten, medlemmarna att stadshypoteksföreningarna kan resa anspråk på del i Stadshypoteks förmögenhet. I den föreslagna ägarkonstruktionen, med en ägande stiftelse, vilket vi tillstyrker, blir varken nuvarande föreningsmedlemmar eller staten aktieägare som följd av själva ombildningen. Därefter följande nyemissioner kan naturligtvis föra in nya direktägare vid sidan av stiftelsen.

För att främja låntagarnas intressen och effektiviteten på kreditmarknaden, samt för trovärdigheten hos genom nyemission tillkommande aktieägare, måste stiftelsen självklart ges ett ändamål och en konstruktion som innebär att den har ett intresse av en marknadsmässig avkastning på sitt kapital. Enligt utredningens mening tillgodoses detta ändamål bäst om avkastningen går till att ekonomiskt främja och understödja vetenskaplig forskning.

SABO delar inte denna uppfattning. Avkastningen får inte ges bort till vetenskaplig forskning med allmän inriktning fjärran från Stadshypoteks verksamhetsområde. Trovärdigheten för långsiktig lönsamhet skulle enligt vår mening knappast öka för att representanter för vetenskapliga och kulturella institutioner kontrollerar och utövar ägarinflytande över kapitalet. Kravet på marknadsmässig avkastning reses helt naturligt av behovet av att kunna avsätta nyemitterade aktier. Utan marknadsmässig avkastning uppstår betydande problem att få avsättning av dessa aktier. Konkurrenskraften och effektiviteten bör vidare stärkas om stiftelsen istället för att ge bort avkastningen aktivt återinvesterar denna i Stadshypotek för att öka lånevolym och räntekonkurrens. Detta torde

ligga såväl i låntagarnas som statens intresse för en god bostadsförsörjning.

SABOs uppfattning är också att Stadshypotek skall ha kvar en stark regional låntagarförankring. Då låntagarna kan anses ha bidragit till att bygga upp Stadshypotek, bör lokala låntagarsammanslutningar och de centrala organisationer som organiserar huvudparten av stadshypotekslåntagarna ges ett betydande inflytande. Inflytandet i Stadshypotek bör bevaras i väsentligen samma balans som idag. SABO avvisar därför utredningens förslag till styrelsen för stiftelsen.

Kännetecknande för stadshypotek är och har varit låntagarinflytandet både centralt och regionalt. Låntagargrunden är ett särdrag och en tillgång för en oberoende kapitalmarknadsaktör och bör bevaras som en viktig del av Stadshypoteks företagskultur och förutsättningar.

Det regionala inflytandet kan tillgodoses på sätt som berörs i utredningen, genom att på de nuvarande stadshypoteksföreningarnas grund bilda ideella föreningar. Dessa kan väl utgöra valkooperationer för ombudsstämma för val av styrelserepresentation. Med hänsyn till den ökade frihet som bolagsbildningen medför, kan dock inte dessa ideella regionala låntagarföreningar tillsammans få ett majoritetsinflytande.

Frågan om hur stadshypoteks regionala utlåningsrörelse skall organiseras efter ombildningen är en för Stadshypotek AB intern fråga, som i sista hand måste avgöras av aktieägarna. All upplåning bör, som nu, ske centralt.

Den decentraliserade utlåningsrörelsen är en stor styrka, som bör bevaras, varvid olika alternativ kan komma ifråga. Regionala dotterbolag, vars aktiekapital tecknas av Stadshypotek AB, som också svarar för röstmajoriteten, är ett alternativ. Ett annat alternativ är att utlåningsrörelsen drivs av regionala bankkontor, som inte är självständiga juridiska personer. Dessa bör då genom delegering ges en stor och bolagsliknande självständighet. I praktiken kommer styrningen i båda alternativen att utövas av Stadshypotek ABs styrelse och bli formellt sett lika omfattande.

Avgörande för val av regional organisationsform måste vara vikten av ett fortsatt regionalt låntagarinflytande samt krav på en effektiv och konkurrenskraftig organisation. Effekten av nya kapitaltäckningsregler bör analyseras. Ett effektivt utnyttjande av kapitalet måste utgöra en viktig grund vid valet av ny regional organisation.

Sammanfattningsvis delar SABO utredarens uppfattning om vikten av en väl definierad ägare, med krav på avkastning och konkurrenskraft. SABO-företagen, som tillsammans utgör Stadshypoteks största låntagare, vill se Stadshypotek som en effektiv och oberoende kreditförmedlare, och som en garant för god konkurrens.

Lantbrukarnas Riksförbund

LRF får sammanfattningsvis anföra följande:

- LRF instämmer i utredningens slutsats att de nya kapitaltäckningsreglerna för hypoteksinstitutet innebär stora krav på organisationens kapitalbas.

- LRF anser att utredningens förslag till bildande av ett aktiebolag för den samlade lånerörelsen kan vara en lämplig lösning på bl a kapitalproblemen. Utredningen brister emellertid i det avseendet, att alternativa lösningar, t ex att pröva en kooperativ organisationsform, inte blivit tillräckligt analyserade.

- LRF anser att utredningens förslag till ombildning av landshypoteks-föreningarna till ekonomiska föreningar, med huvudsaklig uppgift att inneha och förvalta aktier i ett gemensamt ägt aktiebolag, kan ifrågasättas. De föreslagna föreningarna kommer inte att bedriva verksamhet i lagens mening och kan därför sannolikt inte registreras som ekonomiska föreningar.

- LRF anser att utredningens förslag, att den i lag bestämda garanti som staten mot avgift ställer för hypoteksinstitutens förbindelser, skall slopas successivt, kommer att medföra en onödigt fördröjning av upplåningen och därmed högre räntekostnader för lantbruket. Hållbara motiv för att slopa denna garanti har inte presenterats och förslaget avstyrks.

- LRF anser att det blivande bolagets namn bör vara Hypoteksbanken AB. Motivet är att ge banken förutsättningar att konkurrera med utländska bankinstitut.

- LRF protesterar mot att man i ännu en utredning åsidosätter den kooperativa företagsformen som ett alternativ till aktiebolaget.

Riksbyggen

Allmänna utgångspunkter

1. Den betydelse som stadshypotek har haft och fortfarande, trots en begränsande lagstiftning, har för bostadsfinansieringen i landet, kan inte nog understrykas. De beslut som fattas om ett framtida stadshypotek måste därför skapa de förutsättningar som är nödvändiga för att stadshypotek kan bestå som ett starkt, fritt och oberoende institut på samma villkor som konkurrenterna.
2. I stadshypoteks verksamhet finns i dag ett avsevärt låntagarinflytande såväl centralt som regionalt. Det är väsentligt att detta inflytande garanteras även i fortsättningen samt att lånevolym och -frekvens återspeglas i inflytandet.
3. Stadshypoteks samlade kapital och avkastning måste kunna disponeras på ett sätt som stärker verksamheten. Beslut om framtida stadshypotek får ej genom ex oönskade skatteeffekter leda till att kapitalet initialt minskar. Beslut i framtida stadshypotek får heller ej leda till att avkastning används på ett sätt som ej är förenligt med verksamhetens inriktning. Om överskott uppstår som ej erfordras för verksamhetens konsolidering bör dessa återgå till låntagarna.

Yttrande över utredningens förslag

1. I princip anser vi att verksamhet skall kunna bedrivas i andra

associationsformer än aktiebolag utan att kravet på konkurrensneutralitet åsidosättes.

De skäl som hypoteksutredningen redovisat talar emellertid starkt för en omvandling till aktiebolag och en inordning under den lagstiftning som reglerar övriga institut. Vi instämmer därför i utredningens förslag på den punkten.

2. Beträffande utredningens förslag innebärande fusion av kassan och föreningarna följt av en upplösning av föreningarna, anser vi detta vara en alltför långtgående omdaning såvida den inte kan genomföras med föreningarnas stöd. Finns inte denna förutsättning förordar vi i stället en lösning där kassan och föreningarna får aktier i det nya stadshypoteksbolaget i förhållande till respektive juridisk persons tillskjutna behållna förmögenhet.
3. Beträffande förslaget om styrelsens sammansättning anser vi att låntagarinflytandet ej tillgodosetts på ett sätt som återspeglar stadshypotekets traditioner. Vi kan därför inte biträda detta förslag.
4. Vi kan heller ej biträda förslaget att avkastning skall destineras till att främja forskning. Utgångspunkten måste istället vara att avkastningen återinvesteras i verksamheten.

Avslutningsvis delar vi utredningens uppfattning att överlåta åt framtida Stadshypotek AB att åstadkomma en effektiv, slagkraftig organisation för att möta marknadens krav.

Sveriges Fastighetsägareförbund

I betänkandet görs en översyn av hypoteksinstitutens organisation och framtida ställning i den fria kreditmarknad som vuxit fram under senare år. Utredningsmannen föreslår att den speciella lagstiftning som gäller för de skilda hypoteksinstituterna skall upphävas och att den ifrågasvarande låneverksamheten skall bedrivas i aktiebolagsform med i princip samma regler som för övriga finansinstitut. Sveriges Fastighetsägareförbund tillstyrker dessa förändringar.

En viktig fråga gäller hypoteksinstitutens rättsliga status och vem som ska handha förvaltningen av verksamheten. Efter att ha redogjort för de olika institutens förhistoria drar utredningen den slutsatsen att de juridiska personer som ingår i Stadshypotek skall anses som självvägande, närmast av stiftelsekaraktär, medan låntagarna skall betraktas som delägare till Landshypotek.

I enlighet härmed föreslås att låntagarna skall ha ett ägarinflytande över Landshypotek och att de också skall tillerkännas den huvudsakliga förvaltarrollen över dessa institut.

Beträffande Stadshypotek föreslås däremot att aktierna i det föreslagna Stadshypotek AB skall ägas av en stiftelse som skall ha till ändamål att främja vetenskaplig forskning. Låntagarnas inflytande över Stadshypotek skall begränsas till viss styrelserepresentation i de ideella föreningar som föreslås ingå i den nya organisationen. Eventuellt skall låntagarna medges företrädesrätt att teckna nyemitterade aktier i Stadshypotek AB.

Fastighetsägareförbundet anser att den analys, som utredningen gjort

i fråga om Stadshypoteks rättsliga ställning, är klart bristfällig och därför bör omprövas.

Utredningen har enligt förbundets uppfattning fäst alltför stor vikt vid dessa uttalanden som gjorts vid 1909 års lagstiftning om Stadshypotekskassan i stället för att se hur låneverksamheten faktiskt bedrivs. Enligt det ursprungliga kommittéförslaget skulle bestämmelserna för Stadshypotekskassan i allt väsentligt överensstämma med de som gäller för hypoteksbanken. En reservant i kommittén pekade dock på att detta kunde få vissa negativa effekter på den dåvarande utländska lånemarknaden, varför man valde en något annorlunda lösning för Stadshypotekskassan.

Enligt förbundets uppfattning förelåg inte någon saklig grund för att behandla Stadshypotek och dess låntagare på annat sätt än Landshypoteksinstitutionen. I ändamålsbestämmelserna för stadshypoteksföreningarna betecknades också låntagarna som delägare. Stadshypotek bör därför anses ha samma rättsliga status som Landshypotek och till följd härav Stadshypoteks låntagare betraktas som ägare till det kapital som byggts upp med lånemedel inom denna institution.

Oavsett hur det förhåller sig med Stadshypoteks rättsliga status så gäller det att bevara hypotekets särart vad gäller bostadskreditgivningen. Det torde vara oomtvistat att Stadshypotek utövar en viktig prispressande funktion i denna viktiga kreditgivning, vilket kommer både fastighetsägare och hyresgäster till godo. Enligt förbundets mening skulle förslaget att låta en anonym stiftelse handha förvaltningen inverka negativt på Stadshypoteks framtida möjligheter att spela en aktiv roll. Förbundet anser därför att låntagarna under alla omständigheter bör tillerkännas ett betydligt mer långtgående inflytande över Stadshypoteks verksamhet än vad utredningen föreslagit.

Stadshypoteks omorganisation

(Förslag av lagmannen Anders Nordström på särskilt uppdrag av regeringen)

Prop. 1991/92:119

Bilaga 3

Kontakter

Under mitt uppdrag har jag haft två sammanträden. Ett har hållits tillsammans med Erik Åqvist (ordf i Stadshypotekskassan) och Lars Wohlin (VD i Stadshypotekskassan) i Jönköping. Det andra har hållits i Stockholm med följande personer: Per Lindblad (ordf i Stadshypotek Skåne), Ragnar Forss (ordf Stadshypotek NorraSmåland-Gotland), Bo Nilsson (ordf Stadshypotek Jämtland), Eskil Ferm (ordf Stadshypotek Blekinge), Sune Johansson (ordf Stadshypotek Värmland) och Lars Collin (VD Stadshypotek Stockholm).

Utöver dessa sammanträden har jag haft ett flertal telefonsamtal med företrädare för Stadshypotek, därutöver har fackliga representanter uppvaktat med skrivelse.

Allmänt

Av Stadshypotekskassans och flertalet av Stadshypoteksföreningarnas remissyttrande över betänkandet Hypoteksinstituten i framtiden (SOU 1989:103) framgår att kassan och föreningarna har en gemensam grundsyn om hur en stark och slagkraftig framtida organisation skall skapas. Emmellertid framgår också att kassans och föreningarnas syn skiljer sig åt i några väsentliga avseenden. Diskussioner med företrädare för kassan och föreningarna har haft sin utgångspunkt i dessa yttranden (kassans modell A och föreningarnas modell B).

Kassan och föreningarna avvisar den av utredningsmannen Petri föreslagna modellen för ombildning. Enighet råder dock om att övergå till aktiebolagsformen som en etablerad ägarform. Enighet råder också om att bl a följande förutsättningar skall var uppfyllda för en övergång till ny ägar- och organisationsform.

- * Stadshypotek skall alltså vara ett ifrån bankerna fristående institut
- * Konkurrensneutralitet. Stadshypotek skall drivas under samma legala förutsättningar som andra kreditaktiebolag
- * Goda möjligheter skall finnas att klara såväl en nationell som internationell konkurrens
- * Möjlighet skall ges att klara kapitaltäckning och extern kapitalanskaffning
- * Samtidigt som den nya formen skall vara internationellt gångbar skall man i denna kunna värna den lokala förankringen och låntagarinflytandet.

Stadshypoteksorganisationen skulle kunna se ut på följande sätt efter ombildningen till aktiebolag.

Prop. 1991/92:119
Bilaga 3

ÄGARE

STADSHYPOTEK HOLDING AB

STADSHYPOTEK AB MED
SYSTERBOLAG

Oenigheterna mellan kassan och föreningarna består i

1. Vem skall vara ägare till holdingbolaget?
2. Hur skall Stadshypotek AB:s verksamhet organiseras?

Hur Stadshypotek AB:s verksamhet skall organiseras i en framtid blir emellertid en fråga för styrelsen i holdingbolaget att besluta om.

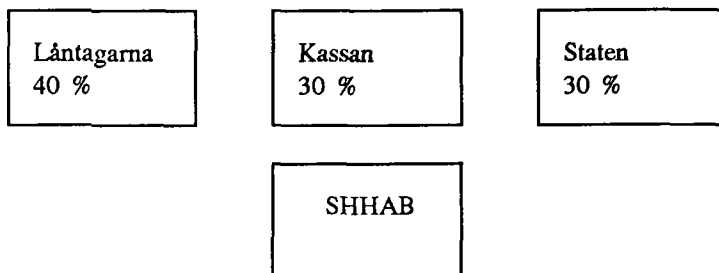
Kassans linje

Modell A

1. Alla föreningar fusioneras in i Kassan. Alla fonder samlas i Kassan.
2. Föreningarna upphör.
3. Utlåningen flyttas från Kassan till Stadshypotek AB (SHAB).
4. Obligationsskulden ligger kvar i Kassan.
5. Alla fonder som samlats i Kassan motsvarar aktiekapitalet i Stadshypotek AB. Kassan är initialt 100%-ig ägare.
6. I samband med övergången beslutas om nyemission för att få externa ägare.
7. Ideella föreningar (regionala låntagarföreningar) bildas med uppgift att utse ombud till ombudsstämman.
8. Styrelser
 - a) Kassan/stiftelsen: 7-9 ledamöter
6-7 utses av
ombudsstämman
Ordf + ev 1 ledamot
utses av staten
 - b) Stadshypotek Holding AB (SHHAB): liten och affärsinriktad
 - c) SHHAB: liten och affärsinriktad

Kassan visdhåller i stort sitt förslag enligt modell A. Kassan kan emellertid tänka sig ett visst statligt ägande. För att klara kapitaltäckningskravet vid utgången av år 1992 och för att behålla Stadshypoteks rating krävs en relativt stor nyemission i samband med ombildningen. Nyemissionen bör rikta sig till Stadshypoteks låntagare. För att få in detta kapital måste nyemissionen ske på förmånliga villkor.

Ägarbilden skulle därmed kunna få t ex följande utseende

Ägarna skall ställa ett marknadsmässigt avkastningskrav på SHHAB. Avkastningen på kassans aktiekapital fonderas i kassan att användas vid andra nyemissioner. Kassans aktiekapital låses in. Efter 5-10 år avvecklas kassan, då den nuvarande obligationsstocken inte längre finns kvar p g a inlösen eller olika skuldskötselåtgärder.

Kassans sammanfattning och slutliga ställningstagande

Det är viktigt att Stadshypotek kan göra en stor nyemission när statens garantifond för nyemitterade obligationer försvinner. Låntagarna i Stadshypotek bör få företräde att teckna knappt 50% av aktierna på förmånliga villkor. Stiftelsen "Kassan" skall finnas kvar under t ex en femårsperiod och under denna tid äga återstoden av aktiekapitalet. Kassan skyddar därmed Stadshypotek mot uppköp under omvandlings- och uppbyggnadsprocessen. Efter denna övergångsperiod är Stadshypotek väletablerat på börsen och har anpassat organisationen till vad som krävs för ett börsnoterat aktiebolag.

Staten skall efter 5 år kunna besluta om likvidering av Kassan och då besluta om att kapitalet skall tillfalla staten eller någon annat ändamål.

Föreningarnas linje

Modell B

Skillnader i förhållande till modell A:

1. Någon fusion mellan Kassan och föreningarna skall inte ägar rum.
2. Varje förening tillskjuter liksom Kassan sina tillgångar till SHAB i utbyte mot aktier i bolaget.

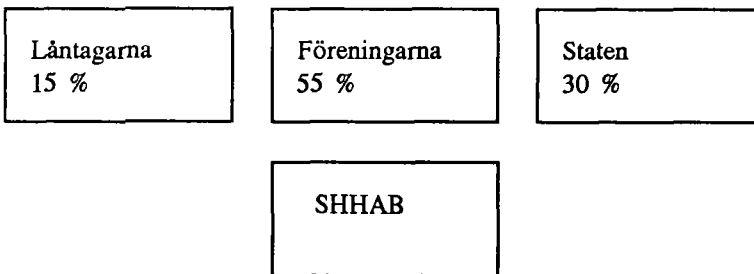
3. Eftersom föreningarna förfogar över ca 5/9 av fondkapitalet kommer föreningarna att äga ca 55 % av SHHAB och Kassan 45 %.
4. Föreningarna blir kvar som förvaltare av aktiekapitalet liksom Kassan, som också behåller ombudsstämma på samma sätt som idag.

Diskussionslösningar

Även om staten enligt föreningarna inte har någon äganderätt till Stadshypotek har staten "hållit Stashypotek under armarna". En samförstånds lösning bör därför vara att staten kan gå in som delägare till SHHAB.

Föreningarna delar även tanken på en riktad nyemission till låntagarna. Denna emission, som bör ske på "mjuka" villkor, bör dock inte vara så stor som Kassan förordar.

Föreningarna har då tänkt sig en ägarbild ungefärligen enligt följande:

Föreningarna har understrukt vikten av den lokala förankringen och ett bestående långtagarinflytande. Härigenom skapas känslspröt ut på lokal nivå. Lokalt kommer man att känna entusiasm och ansvar för verksamheten vilket inte minst i kristider är mycket väsentligt.

Förslag till lösning

Som Hypoteksutredningen slagit fast bör den största aktören på en svenska bostadskreditmarknaden, Stadshypotek, finnas kvar som en stark och självständig aktör och som en garant för prispressande konkurrens. Stadshypoteks verksamhet bör drivas i aktiebolagets form samt utan särregler eller under andra förutsättningar än andra liknande institut på marknaden. Ett marknadsmässigt avkastningskrav bör ställas på aktierna. Självständigheten och därmed en oberoende ställning i förhållande till bankerna är särskilt viktig för att åstadkomma en effektiv konkurrens på en alltmer koncentrerad inhemsk marknad. Under de väsentligt ändrade förutsättningar som efter avregleringarna nu råder på den svenska marknaden bör alltså Stadshypotek ges möjlighet att effektivisera sin organisation och konkurrera på lika villkor med andra nationella och internationella institut.

Under dessa förhållanden är det betydelsefullt att Stadshypotek vid en övergång till aktiebolagsformen ges en stabil och tydlig ägarstruktur.

Denna bör också bestämmas så att Stadshypoteks självständiga ställning värnas. Den skärpta kapitalkrävande verksamheten förutsätter dessutom att möjlighet måste skapas till en effektiv riskkapitalanskaffning. I ägarstrukturen bör inte byggas in några motsättningar så att t ex nödvändiga förändringar förhindras.

Vem kan då anses vara rättmätig ägare till det kapital som under lång tid arbetats upp inom Stadshypotek? Efter att ha studerat olika förarbeten mm finner jag att något entydigt svar på denna fråga inte kan ges. Klart är emellertid att såväl låntagarna som staten bidragit till att bygga upp Stadshypoteks egna kapital.

Med detta konstaterande finner jag det mer angeläget att söka skapa en ägarstruktur som bäst värnar Stadshypoteks framtida roll på kreditmarknaden. Som jag nämnde har låntagarna till icke ringa grad bidragit till uppbyggnaden av kapitalet. Föreningarna som låntagarnas företrädare skulle därmed kunna anses vara rättmätiga ägare. Fråga är emellertid om den kooperativa plattform som stadshypotekslagstiftningen bygger på skall permanentas. Med hänsyn till att det kooperativa inslaget i föreningarna - likt hypoteksutredningen påpekat - efter hand har tunnats ut så att det numera i det närmaste är obefintligt anser jag att stadshypoteksföreningarna bör upphöra. Låntagarna bör istället direkt bli ägare till Stadshypotek. Detta sker på sätt som både kassan och föreningarna förordat genom en nyemission till låntagarna. Genom en företrädesrätt att teckna cirka 40 % av aktier till en kraftig substansutspädning ger möjlighet för Stadshypotek att få in ett inte oväsentligt belopp samtidigt som låntagarna därmed kan sägas ha fått större delen av föreningarnas kapital. Genom denna nyemission förstärks kapitalbasen och uppnås även en mycket god spridning av aktiekapitalet; betydelsefulla effekter för bl a Stadshypoteks rating och för Stadshypoteks framtida oberoende ställning. Jag ser denna till låntagarna riktade nyemission som ett i flera avseende betydelsefullt moment i ombildningsprocessen. Som ett ytterligare argument mot ett föreningsinflytande får här tilläggas att det i vissa avseenden kan råda ett motsatsförhållande mellan detta inflytande och det direkta låntagarinflytandet.

Vid sidan av låntagarna bör även staten bli andelägare till förslagsvis 30 % av aktiekapitalet.

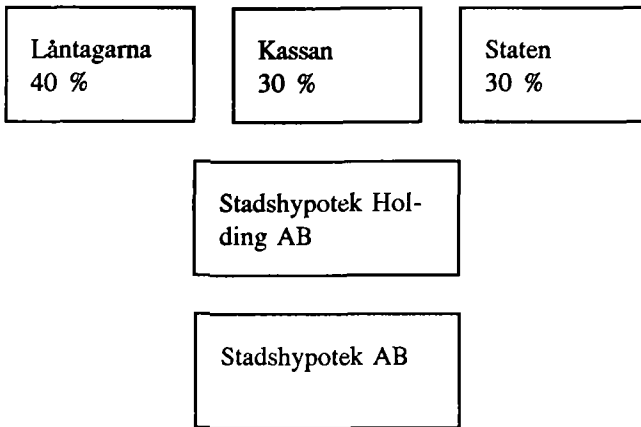
Stadshypotek står inför en genomgripande omdaning med en ny associations- och organisationsform, ändrade verksamhetsförutsättningar, ett börsinträde m.m. Denna process förväntas ta ett antal år. Under detta övergångsskede anser jag att återstoden (30 %) av aktiekapitalet bör "läsas in" och företrädas av stadshypoteksorganisationen. Syftet med detta är att ge bättre garantier mot uppköp och förutsättningar för att konsolidera och stabilisera Stadshypotek till vad som krävs för ett börsnoterat aktiebolag.

Fråga är i vilken juridisk form detta ägande skall ligga. Eftersom problem föreligger med såväl förenings- som stiftelseformen ligger det närmast till hands att låta Kassan äga detta kapital. Den nuvarande

lagstiftningen om att äga och förvalta kapitalet. Den gamla obligationsstocken kan därmed ligga kvar i Kassen och något gäldenärsbyte behöver inte ske.

Efter en tid av förslagsvis fem år - då den gamla obligationsstocken har "värkt ut" - bör Kassen upphöra. Staten skall kunna fatta detta beslut och samtidigt besluta att kapitalet skall tillfalla staten eller något annat ändamål.

Ägarstrukturen skulle därmed få följande utseende och ombildningen ske enligt följande:

1. Alla föreningar fusioneras in i Kassen
2. Föreningarna upphör.
3. Kassans rörelse med undantag för obligationskulden läggs över till ett för ändamålet bildat aktiebolag.
4. Efter nyemission i aktiebolaget fördelas aktiekapitalet enligt ovan.
5. Kassen ges en uppgift att enbart äga och förvalta tilldelat aktiekapital.
6. Den statliga garantin ligger kvar i Kassen och trappas av i takt med att utelöpande obligationslån förfaller.
7. Nya obligationslån emitteras av aktiebolaget.
8. Föreningarna som upphör bör dock ersättas med valkretsar som utser ombud till Kassans ombudsstämma.
9. På aktiekapitalet skall ställas ett marknadsmässigt avkastningskrav. Kassen bör efter avskattning kunna använda avkastningen till att delta i nyemissionen i bolaget.
10. Efter en övergångstid på fem år upphör Kassen och därmed de delar av stadshypotekslagstiftningen som bl a avreglerat Kassans verksamhet.

11. Staten beslutar om fördelningen av Kassans kapital.

Nämnda förslag utgör endast en grov skiss till hur ombildningsprocessen skulle kunna ske. Flera ytterligare ställningstagande måste naturligtvis göras, bl a vad avser olika skattefrågor vid ombildningen.

En ombildningsprocess som denna skapar helt naturligt en oro hos de anställda i organisationen. Motsättningar och organisationsdiskussioner inom Stadshypotek är självklart också negativa för verksamheten.

Med hänsyn till Stadshypoteks centrala roll på kreditmarknaden anser jag det vara betydelsefullt att ombildningen går så snabbt och så smärtfritt som möjligt. Förutsättningarna för ombildningen i form av ändrad lagstiftning bör helst vara klar vid halvårsskiftet 1991. Under andra hälften av 1991 bör verksamheten drivas vidare enligt nu gällande lagstiftning samtidigt som förberedelser görs för bolagsbildning och nyemission. Vid årsskiftet 1991/92 bör övergången till aktiebolag ske och den ägarstruktur som ovan nämnts vara gällande.

Under andra halvåret 1991 krävs ett antal beslut om organisation och nyemission i det nybildade aktiebolaget. Som interimsstyrelse i detta bolag förordnas den styrelse som utgör Kassans styrelse.

Remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över promemorian avgetts av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, stadshypoteksföreningarna, fullmäktige i Sveriges Riksbank, bankinspektionen och företagsklubbarna - ombuden - personalen vid stadshypoteksföreningarna.

Konungariket Sveriges stadshypotekskassa

Bakgrund

Frågan om Stadshypoteks framtid har tidigare utretts av Gunnar Petri. Dennes betänkande sändes på en bred remissomgång. Kassastyrelsens yttrande över detta betänkande kan till sina huvuddrag sammanfattas i följande fem punkter.

1. Stadshypotek omvandlas till aktiebolag med ett holdingbolag i toppen.

2. Kassan och föreningarna fusioneras.

3. Aktierna skall ägas av Kassan som ges status av en stiftelse. Denna stiftelses ändamål är att förvalta aktierna i Stadshypotek och hantera avvecklingen av den statliga garantifonden för den redan utelöpande obligationsstocken.

4. Läntagarna får del av kapitalet genom möjlighet att nyteckna aktier till en förmånlig kurs.

5. Kassastyrelsen tillsätts till 2/3 av en ombudsstämma som representerar läntagarna och till 1/3 av staten. Härigenom skulle det framgent finnas en återkoppling till ett historiskt kooperativt inslag i Stadshypotek.

Anders Nordströms förslag överensstämmer i väsentliga avseenden med kassastyrelsens tidigare angivna uppfattningar. Det finns samtidigt också viktiga skillnader. Det är framför allt i två avseenden som Nordströms förslag skiljer sig från den modell som kassastyrelsen förordat.

För det första föreslår Nordström att såväl staten som långagarna skall få ett direkt ägande. Statens ägarandel föreslås bli 30 % och långaranas ägande 40 % efter nyemission.

För det andra skall "stiftelsen" Kassan inte vara en permanent lösning utan upphöra efter en övergångsperiod på fem år. Därmed skulle det låntagarkooperativa inflytandet över aktiebolaget upphöra. Bolaget skall efter fem på bli ett renodlat aktiemarknadsbolag.

Kassastyrelsen slog i sitt tidigare yttrande fast att varken staten eller de nuvarande långagarna kunde göra något rättsligt grundat anspråk på det kapital som genom åren ackumulerats i Stadshypotek. Därför föreslog kassastyrelsen att kapitalet skulle läggas in i "stiftelsen" Kassan med ett bevarat inflytande för läntagarna. Nordström har inte accepterat tanken på tillskapandet av en permanent stiftelse utan annat ändamål än att förvalta majoriteten av aktierna i Stadshypotek AB. Därför har han löst

ägarfrågan genom att ge en väsentlig del av kapitalet direkt till såväl staten som låntagarna.

Prop. 1991/92:119
Bilaga 4

Givet att staten inte vill tillskapa stiftelser utan bestämda ändamål och att man har förkastat Petris tanke att ge stiftelsen ett bestämt ändamål återstår, som kassastyrelsen ser det, inte heller någon annan lösning än efter den modell som Nordström förordar. På vissa punkter vill dock kassastyrelsen modifiera och komplettera Nordströms förslag.

Ägarfördelningen

En central utgångspunkt för kassastyrelsens överväganden är att Stadshypotek skall kunna bibehålla en oförändrat stark oberoende ställning på kreditmarknaden även efter ombildningen. Eftersom det framtida Stadshypotek AB skall driva sin upplåning utan stöd av den statliga grundfonden måste det då kunna uppvisa en starkare egen kapitalbas. Enligt de bedömningar som kunnat göras, bl a med hjälp av investmentbanken J P Morgan, krävs en ökning med åtminstone ca 30 % för att Stadshypotek AB skall komma upp i en kapitalstyrka i nivå med företag som internationellt bedöms tillhöra den mest kreditvärdiga kategorin.

Kassastyrelsen delar alltså Nordströms uppfattning att en nyemission är ett avgörande led i Stadshypoteks ombildning. Det befintliga justerade egenkapitalet (JEK) i Kassan och föreningarna kan beräknas uppgå till drygt 12 miljarder kronor vid utgången av 1991. En nyemission skulle alltså behöva tillföra minst ca 3,6 miljarder kronor. Men om låntagarna skall ställa upp med belopp i denna storleksordning som ett villkor för att komma i åtnjutande av "sin" del i det historiska kapitalet är det enligt styrelsens mening nödvändigt att tänka sig en viss justering av ägarandelarna i förhållande till den fördelning som skisserats i Nordströms promemoria.

Konkret vill kassastyrelsen föreslå att statens 30-procentiga andel skall beräknas på det befintliga kapitalet före en nyemission till låntagarna. Låntagarna bör i utgångsläget anses ha rätt till en lika stor andel, medan 40 % alltså skall ligga kvar i Kassan. Därefter genomförs en nyemission i vilken låntagarna tecknar aktier motsvarande 30 % ökning av JEK. Genom detta skulle ägarfördelningen påverkas enligt följande.

	Före nyemission	Efter nyemission
Staten	30 %	23,1 %
Kassan	40 %	30,8 %
Låntagarna	30 %	46,1 %
Summa	100 %	100,0 %

En nyemission till låntagarna kan inte som Nordström föreslår ske i omedelbar anslutning till konverteringen 1 januari 1992. En nyemission av den storleksordning som krävs måste förberedas mycket väl och torde tidigast kunna ske hösten 1992 eller kanske hellre under 1993 när första bokslutet för stadshypotek i aktiebolagsform föreligger. Det är den nya bolagsstyrelsen som måste ta ansvar för det emissionsprospekt som krävs, där bl a bolagets affärsinriktning och utdelningspolicy skall preciseras.

Låntagarna skall inte först få sina "gratisaktier" och därefter erbjudas delta i en nyemission, utan aktierna skall i sin helhet erhållas först genom deltagande i emissionen. Tekniskt kan kassastyrelsen se två olika modeller för detta. Enligt den modellen skulle Kassan i utgångsläget tilldelas även de 30 % av aktiekapitalet som är avsedda för låntagarna. Vid den följande emissionen skulle sedan låntagarna få ett erbjudande av Kassan om en gratisaktie för varje ny aktie som de tecknar i Stadshypotek AB. Prissättningen av själva kontantemissionen skulle inte därutöver innebära någon substansrabatt. Vid full teckning från låntagarnas sida skulle därigenom just den fördelning uppkomma som ovan angivits.

En fördel med den nu angivna uppläggningsen är att den mycket tydligt visar just hur låntagarna får del i det existerande kapitalet. Det kan möjligen samtidigt vara ett problem, nämligen om arrangemanget med en gratisaktie skulle komma att bedömas isolerat som en skattepliktig gåva från Kassan till låntagarna. Det kan då vara att föredra att i stället ta fasta på Anders Nordströms formulering om en emission som innebär en kraftig substansutspädning. Det skulle betyda att den ursprungliga apportemissionen från Kassans sida genomförs med kraftig överkurs, så att en väsentlig del av bolagets kapital kommer att ligga i reservfonden och inte i aktiekapitalet. Aktiekapitalet skulle i utgångsläget fördelas mellan Kassan och staten i de proportioner om 4:3 som är avsedda, dvs 57,1 % till Kassan och 42,9 % till staten. Nyemissionen till låntagarna skulle sedan genomföras med en sådan substansrabatt att efter emissionen den ägarfördelning uppstår som ovan angivits. Med nyemission om 3,6 miljarder kronor till pari innebär det att aktiekapitalet före emissionen skulle behöva bestämmas till 4,2 miljarder kronor, medan resten av det föreliggande beskattade kapitalet alltså skulle gå till reservfonden.

Även andra synpunkter än de nu anförda kan påverka valet av teknisk lösning för ombildningen och nyemissionen. Beskattningsfrågan är dock mycket viktig och måste klarläggas i ett tidigt skede. Kassastyrelsen finner att en förutsättning för en framgångsrik nyemission av den storleksordning det här är fråga om är att den kan ske utan omedelbara skattekonsekvenser för de låntagare som tecknar aktierna.

Kassastyrelsen vill betona att ovanstående resonemang om ägarandelar och utspädning är schematiskt. Det går inte att i förväg ange exakt hur stor del, av det ursprungliga kapitalet som slutligen kommer låntagarna till del eftersom hänsyn måste tas vid utformningen av de slutliga

emissionsvillkoren till de aktuella förhållandena på aktiemarknaden. I propositionen bör endast anges ett riktvärde. Även frågan om de exakta villkoren för hur erbjudandet skall fördelas mellan låntagarna måste få avgöras i anslutning till att emissionen äger rum. Det är också viktigt att hålla möjligheten öppen att genomföra nyemissioner i flera etapper.

Aktiebolag behöver anskaffas 1991

Enligt kassastyrelsens mening är det nödvändigt att det bolag som efter apportemissionen skall fortsätta Stadshypoteks rörelse har en juridisk existens redan under hösten 1991; ett stiftande vid själva ombildningstillfället är inte tillräckligt. Bland annat måste, enligt styrelsens bedömning, bolaget i god tid ansöka om godkännande av en bolagsordning som medför att det kan vara registrerat som kreditaktiebolag direkt från 1 januari 1992. Det är också en hel rad andra formalia som måste vara avklarade i förväg för att inte stora praktiska svårigheter skall uppstå i samband med överflyttande av rörelsen.

Det är därför nödvändigt att Kassan kan få tillstånd att stifta eller förvärva ett aktiebolag att användas i detta syfte. Som hypoteksutredningen ansett bör detta kunna ske redan genom ett medgivande från regeringen enligt stadshypotekslagen 39 a §. Om en holdingsbolagsstruktur skall etableras är det sannolikt också en fördel om både moder- och dotterbolag kan anskaffas redan före årsskiftet eftersom detta ger möjlighet till koncernbidrag med skattemässig verkan under 1992.

Konsekvenser av minskad förmögenhet i Kassan

Det är oklart i Nordströms förslag hur staten skall få sin andel av aktierna i det nya bolaget. Enligt kassastyrelsens bedömning kan det å ena sidan knappast komma i fråga att staten är delägare i bolaget redan innan apportemissionen är genomförd, eftersom det då synes förligga risk att bolaget skulle gåvobeskattas för en värdeöverföring som sker utan att Kassan får fullt vederlag. Styrelsen finner å andra sidan att det inte är lämpligt att vänta med att etablera statens andel till dess att emissionen till låntagarna kan genomföras. I en eller annan form torde det därför behöva bli fråga om att Kassan till staten omedelbart skall överlämna en andel av de aktier som erhållits vid apportemissionen.

I och med att Kassan inte längre är 100-procentig ägare till det nya bolaget har Kassans förmögenhetsmassa minskat i förhållande till Stadsypoteks totala fonder före ombildningen. Detta innebär i sin tur att det kan hävdas att säkerheten för de befintliga obligationerna inte längre är lika god som före transaktionen. Det kan därför bli aktuellt med någon form av förstärkning av den statliga garantin för att motverka detta och undvika att obligationsinnehavare kan resa berättigade anspråk på omedelbar inlösen. Styrelsen vill särskilt erinra om att Kassans utländska upplåning - enligt praxis på den internationella marknaden - har särskilda bestämmelser i detta hänseende.

Enligt såväl Petris som Nordströms förslag skall den statliga garantifonden ligga kvar i Kassan för den vid konverteringstillfället utgivna obligationsstocken. Stadshypotek AB skall inte ha någon garantifond som extra säkerhet för de av bolaget nyemitterade obligationerna.

Kassastyrelsen vill här understryka risken för att Stadshypoteks obligationer kommer att få en lägre rating efter konverteringen under intryck av den mycket ömtåliga situation i vilken svensk ekonomi bifinner sig och förlustriskerna inom svenskt kreditväsen. De internationella finansmarknaderna har blivit extremt känsliga i nvarande läge, där såväl det amerikanska som det japanska bankväsendet befinner sig i ett kritiskt skede.

Stadshypotek har vid konverteringstillfället en mycket utsatt position. Fusionsarbetet som behövs för att sammansmälta de hittills separata organisationerna kan inte genomföras före konverteringen eftersom någon fungerande bolagsstyrelse inte har tillträtt. Först den stora nyemissionen kan vidare ge Stedshypotek en sådan ekonomisk styrka att Stadshypotek kan försvara sin rating trots att den statliga garantifonden tas bort. Men någon emission kan som framhållits inte vara fullt genomförd och inbetald förrän under 1993.

Det vore enligt kassastyrelsens mening olyckligt om Stadshypotek hamnar i en svacka som kan leda till sänkt rating och försvärad upplåning under 1992 och 1993. Risken är uppenbar att det kan bli svårt att över huvud taget ta sig tillbaka till en god rating annat än efter flera år. Det är betydligt lättare att sänka en rating än att höja den.

Av dessa skäl anser kassastyrelsen att Stadshypotek under en övergångsperiod om kanske två år borde kunna få behålla det stöd som ligger i en statlig garantifond som även avser de nyemitterade obligationerna. En metod att praktiskt åstadkomma detta skulle kunna vara att Kassan får fortsätta under ytterligare två år att emittera obligationer. Medlen som därvid inflyter lånas sedan ut till Stadshypotek AB på exakt motsvarande villkor. I sak skulle givetvis verksamheten handhas av bolaget, men formellt skulle upplåningen ledas genom den kvarstående Kassan.

Kassastyrelsen vill här åter hänvisa till Anders Nordströms uttalande om att nyemissionen till låntagarna är ett väsentligt led i Stadshypoteks ombildning. Innan den är avslutad är ombildningen inte fullt genomförd och fram till dess är det rimligt att det hittillsvarande stödet finns kvar.

Från konkurrensneutralitetssynpunkt är det också rimligt. SBAB erhåller genom att det är statsägt samma rating som staten. Betydelsen av ägarförhållandet framgår av den aktuella utvecklingen för Nordbanken. Att banken får behålla sin rating under nuvarande omständigheter beror enbart på att staten är majoritetsägare.

Vad beträffar de stora affärsbanksägda bostadsinstituten har de stöd genom storbankernas obegränsade tillgång till dragningsmöjligheter i riksbanken. Under nuvarande kritiska situation på de svenska och internationella kreditmarknaderna betyder automatiskt rätt till upplåning

i centralbanken ett mycket starkt stöd för framför allt de korta internationella upplåningsprogrammen, ett stöd som Stadshypotek saknar.

Prop. 1991/92:119
Bilaga 4

Den kvarstående stadshypotekskassan efter ombildningen

Kassastyrelsen anser vidare att Nordströms förslag att Kassan som aktieägare skall avvecklas inom fem år bör ges en mjukare formulering. Efter fem år kvarstår alltså över 75 miljarder kronor i gammal obligationsupplåning för vilken det krävs en fortsatt statlig garanti. En femårsgräns innebär också att aktiemarknaden måste räkna med att det kommer ut stora volymer av Stadshypoteks aktier på marknaden inom bara några få år. Detta kan allvarligt trycka aktiekursen och försvåra nyemissionen. Av dessa skäl vill kassastyrelsen förordna ett mer allmänt uttalande i propositionen att avsikten är att inom en t ex tioårsperiod avveckla Kassan.

En ombildning av det slag som nu är aktuell från specialreglerad juridisk person till aktiebolag har åtskilliga unika drag, där det inte utan vidare kan härledas från allmänna principer hur olika frågor skall behandlas. Kassastyrelsen vill särskilt framhålla vikten av att skattefrågorna ges en entydig lösning så att inga oväntade överraskningar dyker upp i efterhand. Fusionen mellan kassan och föreningarna måste kunna ske utan att utlösa beskattning, de obeskattade reserverna i Kassan måste kunna få överföras till det nya bolaget, överföringen av rörelsen till aktiebolagsform måste få ske utan krav på stämpelskatt, omsättningskatt kan inte behöva erläggas för en eventuell överlåtelse av aktier från kassan till staten, osv.

Kassastyrelsen instämmer i Nordströms bedömning att Kassan så länge den kvarstår efter ombildningen bör vara reglerad genom en förenklad stadshypotekslag. Kassan bör emellertid då inte längre ses som ett finansföretag, utan som en passiv aktieägare. Det är angeläget att Kassan inte lagligen under övergångstiden fram till dess att nyemissionen kunnat genomföras skall ses som ett moderföretag i en finanskoncern, utan att det redan från början verkligen är Stadshypotek Holding AB som är modern och upprättar koncernredovisningen. En annan ordning skulle säkerligen vålla stora praktiska svårigheter, inte minst när det gäller att internationellt förklara ombildningens innebörd.

Kassastyrelsen föreslår avslutningsvis

dels att lagändringarna skall träda i kraft den 1 januari 1992,

dels att äldre bestämmelser skall, i den mån det erfordras, alltså äga tillämpning till dess föreningsstämmor och ombudsstämma ägt rum efter verksamhetsåret 1991,

dels att, redan från det författningen utkommit av trycket, de åtgärder skall få vidtagas som erfordras för tillämpning efter ikraftträdandet med avseende på fusion, bolagsbildning, beslutsorgan, personalrekrytering etc.

Bakgrund

Genom beslut 1990-11-08 har regeringen uppdragit åt Nordström att genom överläggningar med stadshypoteksorganisationen (Stadshypotek) för regeringens räkning skyndsamt undersöka hur verksamheten på området kan utvecklas i framtiden. Nordström har i en promemoria 1990-12-14 lagt fram ett förslag till lösning avseende främst Stadshypoteks framtida ägarstruktur.

Grundläggande principer och värderingar

Inom stadshypoteksorganisationen råder enighet om vissa väsentliga synpunkter på Stadshypoteks framtida roll och verksamhet. I allt väsentligt stämmer dessa synpunkter också med vad som anförts i betänkandet SOU 1989:103 "Hypoteksinstituten i framtiden" och i de olika remissyttrandena över detta. Även Nordström förefaller instämma häri. Följande grundprincip torde därför ligga fast.

1. Stadshypotek skall förbli ett starkt, självständigt och oberoende kreditinstitut, som arbetar under affärsmässiga former i fri kokurrens med marknadens övriga aktörer såsom banker och andra kreditmarknadsföretag.

2. Stadshypotek skall ha en stabil och tydlig ägarform.

3. Stadshypotek skall ha kvar en stark regional låntagarförankring samt liksom hittills ha stora förutsättningar att arbeta aktivt inom de regioner där föreningarna verkar.

4. Stadshypotek skall arbeta i samma miljö - både nationellt och internationellt - som med Stadshypotek konkurrerande företag samt åtnjuta samma rörelsefrihet och lyda under samma regler (t ex skatte- och kapitaltäckningsregler) som dessa.

5. Verksamheten skall drivas i aktieföretagsform.

6. Stadshypoteks framtida organisation skall liksom hittills bygga på omfattande decentralisering och delegering av befogenheter och ansvar.

Stadshypoteksföreningarnas linje

Stadshypoteksföreningarna har genomgående hävdade att Stadshypotek måste ha en ägarstruktur som är ändamålsenlig och att ägarna måste aktivt kunna verka för att Stadshypoteks möjligheter tillvaratas på bästa sätt. En sådan ordning bör befästas redan från början.

Vi menar att Stadshypotek bör ägas av många. Sålunda ser vi gärna att våra kunder - låntagare såväl som köpare av våra obligationer - blir aktieägare direkt i Stadshypotek och att detta kan ske på för aktietecknarna gynnsamma villkor. Särskilt viktigt är det att åstadkomma ett starkt låntagarinflytande.

För att underlätta en lösning är vi beredda att låta staten gå in som ägare till en mindre del. Men vi anser mycket bestämt att dagens

stadshypoteksföreningar i fortsättningen liksom för närvarande tillsammans bör ha det största inflytandet. De bör alltså vara huvudägare.

Inom föreningarna finns och har alltid funnits ett mycket starkt personligt engagemang för Stadshypoteks verksamhet. Ingen har bättre erfarenhet eller är bättre skickad än föreningarnas förtroendemän och tjänstemän att arbeta med de frågor eller ta itu med de utmaningar som vi alla vet att de närmaste åren har i beredskap åt oss. Här gäller i mycket hög grad att ta vara på och utnyttja de regionala representanternas entusiasm och vilja att ta ansvar för verksamheten och för Stadshypoteks framtida roll på kreditmarknaden. Den positiva andan är naturligtvis beroende av på vad sätt den tilltänkta reformen genomförs. Inom föreningarna finns stor kompetens, stor erfarenhet och viktig kännedom om lokala förhållanden samlad i ett finmaskigt kontaktnät omfattande bl a organisationer på byggnadsområdet, också representerade inom föreningsstyrelserna. Den regionala förankringen enligt gällande ordning är sålunda en viktig del av institutionens särart.

Närmare om fördelar med decentralisering

Stadshypotek har en betydande roll som befrämjare av lokal konkurrens. Regionalpolitiskt är det också av stort värde med starka hypoteksföreningar. En markerad, betrodd position för föreningarna bidrar till en bättre ställning i förhållande till lokala myndigheter och potentiella låntagare. Av oss förespråkad regional förankring medför dessutom ett förstärkt ansvarsmedvetande hos föreningarnas personal och främjar en sund kreditutveckling inom föreningarnas område. Särskilt inom fastighetsbranschen visar den senaste tidens händelser vådan av att kreditbeslut inte är rotfästa i orten eller regionen.

Ökad centralisering av hypoteksinstitutionen framstår som både obefogad och ofördelaktig från snart sagt alla synpunkter. En sådan ordning innebär risk för utarmning av hela organisationen och står i strid med rådande allmänna strävande till decentralisering.

Föreningarnas linje ger bättre garanti för den önskvärda regionala förankringen än Nordströms modell.

Frivillighet, inte tvång

Med det sagda har föreningarna i princip godtagit den tilltänkta reformen, inklusive en viss ägarroll för staten, men motsatt sig att föreningarna upphör. Det valkretssystem Nordström föreslår tillgodoser inte det krav han själv ställt upp i femte stjärnsatsen på sid 2 i sin promemoria om att organisationen skall "kunna värna den lokala förankringen och låntagarinflytandet". Ett genomförande av hans förslag i denna del skulle innebära att den kompetens, den erfarenhet och det kontaktnät som föreningarna nu representerar skulle äventyras.

Nordström anser det "betydelsefullt att ombildningen går så snabbt och så smärtfritt som möjligt". Detta är naturligtvis riktigt. Emellertid synes han räkna med att reformen skall kunna ske tvångsmässigt, något som

vore oförenligt med intresset av att vinna förståelse för den och förankra den hos alla berörda. Det är också svårt att se att det från någon sida skulle kunna anses ovillkorligen nödvändigt för en god lösning att föreningarna helt avskaffas.

Härtill kommer den juridiska frågan om äganderätten till Stadshypoteks förmögenhetsmassa. Nordström anser att "något entydigt svar på denna fråga inte kan ges" men framhåller att "såväl låntagarna som staten bidragit till att bygga upp Stadshypoteks eget kapital". Gunnar Petri fann för sin del inte att "staten", vare sig på rättslig grund eller skälighetsgrund kan resa direkt anspråk på del i det aktiekapital som uppstår vid en aktiebolagsbildning". Han betraktade föreningarna som "självvägande juridiska personer sui generis". Föreningarna hävdar för sin del att det finns starkt fog för tanken att föreningarna och/eller löntagarna har rätt till det kapital som de nuvarande föreningarna och deras föregångare (vissa på privat initiativ bildande hypoteksföreningar från tiden före 1909 lär har uppgått i den då upprättade stadshypoteksinstitutionen) byggt upp under ett hundratal år.

Det är alltså av flera skäl angeläget att söka nå en samförstånds lösning. Från juridisk synpunkt skulle det vara anmärkningsvärt om staten skulle försöka att ensidigt driva igenom reformen på ett sätt som strider mot föreningarnas (och de till föreningarna knutna, för institutionen betydelsefulla organisationernas) vilja. Ett sådant förfarande skulle stå i strid med principen om egendomsskydd enligt 2 kap. 18 § regeringsformen. Det kan här erinras om att enligt (av Kungl. Maj:t "med riksdagen" utfärdande) 38 a § (SFS 1974:808) förordningen om stadshypotekskassan och om stadshypoteksföreningar tillstånd till verkställande av fusionsavtal - mellan två föreningar - får meddelas endast om förslag till avtalet godkänts av den överlättande föreningens stämma. Detta bör ananlogivis tillämpas vid fusion mellan Kassan och förening.

Övergångsskedet

Vi delar Nordströms uppfattning att det är viktigt att under det övergångsskede som förestår - säg cirka fem år - en stor del av Stadshypoteks kapital kan låsas in som skydd mot uppköpsförsök eller oroligheter inom ägarkretsen. Men att denna inlåsnings görs tidsbestämd och att staten därefter skall kunna besluta över fördelningen av större delen av stadshypoteks kapital - i Nordströms exempel totalt 60 % - anser vi uteslutet. Ägarfrågan måste i stället lösas nu och inte blott temporärt. Angivet syfte når man bäst genom att inlåsnings sker hos föreningarna (förenade genom konsortialavtal).

Morgondagens föreningar

Morgondagens föreningar skall inte ha något inflytande på Stadshypoteks dagliga verksamhet. De skall i stället uppträda som ägare av Stadshypotek och axla det ansvar som detta för med sig.

Det motsatsförhållande som enligt Nordström kan råda mellan

föreningarnas inflytande och låntagarnas direkta inflytande som aktieägare i Stadshypotek är inte något skadligt utan ett konstruktivt motsatsförhållande. Föreningarna förutsätts styras av personer med stor integritet samt kunskaper och erfarenhet från Stadshypoteks verksamhetsområde.

Vår konstruktion av ägandet av Stadshypotek ger en ägarmässig mångfald samtidigt som man får en sammanhållen ägarkonstellation med bästa möjlighet att värna om Stadshypotek. Ägandet sprids på detta sätt också lokalt och regionalt över hela landet.

Teknik för övergång

1. Kassans rörelse med undantag för obligationsskulden läggs över till ett nybildat bolag, Stadshypotek Holding AB, som garanterar obligationskulden.

2. Föreningarna säljer sina verksamheter till holdingbolaget mot betalning i aktier.

3. Efter nyemission i holdingbolaget fördelas aktiekapitalet mellan föreningarna (huvudägarna, se ovan), låntagarna och staten (till en mindre del, se ovan).

4. Föreningarna får som uppgift att äga och förvalta tilldelat aktiekapital.

5. Den statliga garantin ligger kvar i Kassen och trappas ner i takt med att utelöpande obligationslån förfaller.

6. Nya obligationslån emitteras av holdingbolaget (utan statsgaranti).

7. Hypoteksrörelsen överlåtes av holdingbolaget på dotterbolaget Stadshypotek AB.

8. På kapitalet i holdingkoncernen skall ställas marknadsmässiga avkastningskrav. Aktieutdelningarna till föreningarna skall användas för deltagande i framtida nyemissioner i holdingbolaget.

9. Sedan Kassans obligationsskuld slutbetalts upphör Kassen.

Styrelse, organisation och ledning

Styrelsen i holdingbolaget utses på vanligt sätt av aktieägarna på bolagsstämman. Styrelsen bör betstå av nio ledamöter. Ordföranden väljs inom styrelsen. Valet av ordförande skall godkännas av regeringen.

Styrelsens första uppgift blir att ta itu med frågorna om Stadshypoteks framtida organisationsstruktur, utseende av koncern- och bolagsledning m.m.

Det är bråttom

Som Nordström framhållit är det angeläget att ombildningen nu går så snabbt som möjligt. Föra att initiera olika utredningar och fatta ett antal beslut om organisationen av nya Stadshypotek är det därför nödvändigt att en interimstyrelse i holdingbolaget snarast tillsätts. Denna styrelse bör bestå av nio personer och kan utses sålunda att regeringen utser tre

ledamöter jämte suppleanter och en ombudsstämma utser sex ledamöter jämte suppleanter. Till interimsstyrelse bör alltså inte automatiskt "förordnas" den nuvarande kassastyrelsen. Interimsstyrelsen utser inom sig ordförande och vice ordförande vilka skall godkännas av regeringen.

Frivillighet grundad på överenskommelser

Inom föreningarna är vi övertygad om att vårt förslag till lösning har alla utsikter att positivt bidra till Stadshypoteks omdaning till ett modernt och konkurrenskraftig kreditinstitut. Vår uppläggning bygger också på principen om frivillighetens väg där alla väsentliga beslut grundas på överenskommelser under iakttagande av största rättfärdighet. Utan frivillighet nås ingen god reform.

Fullmäktige i Sveriges riksbank

Vid remissbehandlingen av hypoteksutredningens betänkande (SOU 1989:103) kunde fullmäktige i riksbanken tillstyrka huvuddragen i förslagen till ombildning och omorganisation (Se remissyttrande 1990-03-05). Den analys utredningen presenterat beträffande hypoteksinstitutionernas juridiska status låg då till grund för fullmäktiges ställningstagande till hur ägarfrågorna borde lösas vid ombildningen till aktiebolag. Förslaget att förse den nya bolagsbildningen, Stadshypotek AB, med en ägare i stiftelsens form tillstyrktes efter smärre modifieringar.

Fullmäktige underströk härvid vissa grundläggande principer och krav. Fullmäktige framhöll vikten av att bibehålla och utveckla Stadshypoteksorganisationen som oberoende aktör och konkurrent till de större bankkoncernerna på bostadsfinansieringens område. Ombildningen till stiftelse skulle innebära att ägarfrågan fick en lösning som nära anknuter till de förhållanden som hittills gällt för organisationen. Bolagiseringen och tillskapandet av Stadshypotek AB skulle öppna möjligheter för extern försörjning av riskkapital och för en spridd ägarbild.

Fullmäktige har alltså inget att erinra mot en genomgripande ombildning av den nuvarande Stadshypoteksorganisationen innefattande både byte av associationsform och introduktion av en ny ägarstruktur. Ett nödvändigt villkor för fortlevnad och utveckling är att Stadshypotek de närmaste åren kan attrahera nytt ägarkapital till rörelsen. Olika intressenter bör därför enligt fullmäktiges uppfattning erbjudas att satsa riskvilligt kapital på marknadsmässiga villkor. Detta kan ske genom riktade nyemissioner till såväl låntagare som till olika externa intressenter på marknaden i anslutning till den planerade bolagiseringen.

Som framgått ser fullmäktige stiftelseformen som ett möjligt alternativ för Stadshypotekskassans ombildning. Kassan övergår därmed från att vara ett rörelsedrivande bostadsinstitut till att vara ägare och förvaltare av ett motsvarande bolag. En sådan lösning förutsätter dock att huvudinriktningen för den framtida förvaltningen tydligt kan läggas fast. Fullmäktige har i remissvaret på hypoteksutredningen tillstyrkt förslag om ändamåls-

inriktning och stadgar som skulle möjliggöra en fortsatt stark och självständig ställning och en nära anknytning till bostadskreditmarknaden. Förutsättningarna för en lösning efter stiftelsemodell bör självfallet prövas noga. Fullmäktige är väl medvetna om att ägarkonstruktioner av detta slag är förknippade med problem, vilket också antyds i den nu akutella promemorian. Det kan t.ex. vara svårt att formulera ett tillräckligt klart och avgränsat ändamål för stiftelsen ifråga. Möjligheterna till framtida ingrepp och anpassningar blir vidare starkt begränsade om en stiftelsebildning genomförs.

Ett alternativ till den formella stiftelsebildningen kan därför vara att, som utredningsmannen föreslår, tills vidare behålla Stadshypotekskassan som en offentlig institution, reglerad i en särskild författning. Lagstiftningen skulle därmed ändras så att Stadshypotekskassan får ägarfunktionen som sin enda uppgift d.v.s. att äga och förvalta de aktier som uppkommer när rörelsen överförs till aktiebolag. De regionala föreningarna föreslås samtidigt fusioneras in i Stadshypotekskassan för att upphöra. Lagstiftningen upptar i stället bestämmelser om en regional organisation med valkretsar för att utse ombud till kassans stämma. Härigenom kan en inflytandestruktur som liknar dagens upprätthållas. Samtidigt öppnas som tidigare framgått en ny kanal för låntagareinflytande genom direktägandet av aktier i Stadshypotek AB.

Fullmäktige har inget att erinra mot att delar av ägandet i Stadshypotek AB organiseras i den juridiska form som här angivits. Stadshypotekskassan upphör därmed att vara en rörelsedrivande institution och övergår helt till rollen som aktieägare. Fullmäktige delar utredningsmannens uppfattning att ombildningsarbetet bör komma igång så snabbt som möjligt och ser mot denna bakgrund vissa fördelar med att förlänga och anpassa gällande hypotekslagstiftning på detta sätt.

Det är också angeläget att planerna på ett breddat ägande i Stadshypoteks bolagsbildning och en börsintroduktion relativt snabbt kan förverkligas. En ändrad hypotekslagstiftning skulle kunna gälla från årsskiftet 1991/92 och en bredare ägarstruktur för den rörelsedrivande verksamheten skulle av allt att döma kunna etableras mot slutet av 1992 eller början av 1993.

Utredningsmannen föreslår att staten inträder i rollen som delägare vid själva tillskapandet av Stadshypotek AB. Staten kommer då i åtnjutande av en del av det historiskt upparbetade kapitalet. Låntagarna inträder först i och med en riktad nyemission men får även de sin del av kapitalet eftersom aktierna enligt förslaget bjuds ut med en betydande substansrabatt. I promemorian hänvisar utredningsmannen till att såväl staten som låntagarna bidragit till den historiska kapitaluppyggnaden i stadshypoteksorganisationen och argumenteringen utmynnar i förslaget om en ägarfördelning mellan dessa båda, med Stadshypotekskassan som tredje part.

Om man jämför dessa överväganden med den tidigare presenterade hypoteksutredningens bedömningar framgår klara skillnader. Enligt hypoteksutredningens analys av gällande lagstiftning och dess förarbeten föreligger principiella hinder för staten eller medlemskretsen (via

föreningarna) att göra anspråk på det kapital som uppkommer vid en bolagisering. Det faller emellertid på statsmakterna att ta ansvar för i vilka former det samlade kapitalet skall förvaltas. Fullmäktige kan konstatera att de olika utredningsunderlag som arbetats fram beträffande stadshypoteksorganisationens rättsliga status ger utrymme för skilda slutsatser om vem eller vilka som kan anses vara "rättmätiga ägare" till det kapital som upparbetats. Underlagen ger alltså inga entydiga svar när det gäller ägarfrågan. Oklarheterna härvidlag bör dock inte få hindra nödvändiga förändringar. Underlagen ger heller inte tillräcklig grund för att utesluta någon av de alternativa ägarstrukturer som förts fram. Om en formell stiftelsebildning skulle bedömas som en mindre ändamålsenlig lösning anser fullmäktige att någon form av ägarfördelning mellan Stadshypotekskassan, staten respektive låntagarna utgör ett alternativ.

Staten eventuella roll som delägare i ett nytt Stadshypotek AB är en fråga av intresse även av andra skäl än de rent juridiska som ovan nämnts. Några näringspolitiska motiv för staten att ta ett långsiktigt ägaransvar på denna del av kreditmarknaden har inte uttalats. Ett statligt ägarengagemang kan heller inte ses som en nödvändig förutsättning för att garantera marknadens mångfald eller funktionssätt i övrigt. Staten har dock ett berättigat intresse av god insyn i och kontroll över den förestående ombildningsprocessen och bolagsbildningen. Genom ett delägarskap kan detta syfte uppnås, men även andra möjligheter står enligt fullmäktiges mening öppna och bör övervägas. Staten kan t.ex. välja att förstärka sitt inflytande i Stadshypotekskassans styrelse genom att ändra denna styrelses sammansättning. Staten skulle därmed kunna avstå från att ta i anspråk delar av aktiekapitalet i Stadshypotek AB. Under sådana förutsättningar skulle Stadshypotekskassan och låntagarna i ett inledande skede stå som ägare till Stadshypotek AB efter verkställd nyemission.

I utredningsmannens förslag får förlängningen av stadshypotekslagen karaktären av en övergångslösning. Den utmynnar i en speciell tillämpning av gällande likvidationsbestämmelser i lagstiftningen. Utredningsmannen föreslår nämligen att kassans ställning och ägarfunktion omprövas efter en övergångstid på ca fem år. Kassan kan då upphöra genom likvidation, varvid staten beslutar om fördelningen av kassans kapital.

Av promemorian framgår att nämnda förslag endast utgör en grov skiss till hur ombildningsprocessen skulle kunna genomföras. Enligt fullmäktiges uppfattning krävs en precisering på flera punkter, bl.a. för att närmare klargöra Stadshypotekskassans ställning och uppgifter i rollen som ägare under ombildningsprocessen och statens ansvar och agerande vid ett eventuellt likvidationsförfarande. Förslaget om en övergångslösning måste alltså bygga på vissa klart angivna förutsättningar för att kunna accepteras som alternativ till en stiftelsebildning enligt hypoteksutredningens modell.

En sådan grundförutsättning är enligt fullmäktiges mening bevarandet av Stadshypoteksorganisationens oberoende på marknaden. Avsikten bör vara att bevara Stadshypotek AB som en fristående konkurrent till de

större bankkoncernerna. Fullmäktige ser förlängningen av stadshypotekslagstiftningen som en garanti för fortsatt oberoende i detta avseende. Säkerheten för Stadshypoteks obligationsinnehavare är också en viktig fråga. Efter överföringen av rörelsen till aktiebolag kan den statliga garantin för den gamla obligationsstocken trappas ned. Detta förutsätts dock ske med beaktande av den nya kapitaltäckningssituationen och obligationsinnehavarnas intressen. En annan grundförutsättning gäller inträdet av nya aktieägare. Dessa bidrar inte bara genom att tillskjuta nytt kapital. Genom deras inträde ökar stabiliteten och trovärdigheten i ombildningsprocessen och kravet på marknadsmässig avkastning understryks.

Enligt fullmäktiges uppfattning bör frågan om likvidation av kassan och om upphävande av hypotekslagstiftningen först aktualiseras i ett läge när det ombildade Stadshypotek har blivit väl konsoliderat och där en ny affärsorganisation i allt väsentligt tagit form. Dagens obligationsstock och den statliga garantin för denna bör i detta läge till väsentlig del vara avvecklad. Beroendet av staten ur kapitalförsörjningssynpunkt har därmed minskat. Bestämmelserna om likvidation bör då kunna utnyttjas i syfte att avsluta ombildningsprocessen och etablera Stadshypotek som ett självständigt, börsnoterat aktiebolag på marknaden. Enligt fullmäktiges mening bör någon bestämd tidpunkt för denna del av ombildningen inte läsas fast.

Vid eventuell likvidation anger nuvarande lagstiftning endast att nettotillgångarna skall användas för de ändamål regeringen fastställer. Flera handlingsalternativ står därmed öppna. Ett sådant alternativ är att staten själv träder i Stadshypotekskassans ställe i en direkt ägarfunktion när kassan likvideras. Detta skulle emellertid enligt fullmäktiges mening knappast gagna ombildningsprocessen eller Stadshypotek ABs ställning som ett självständigt börsnoterat aktiebolag. Fullmäktige anser att kassans aktier bör säljas ut på marknaden i en dylik situation. Aktieinnehavet representerar ett betydande värde och avsikten bör vara att fullt ut realisera detta värde vid en utförsäljning till marknadsmässiga villkor. Därefter är det regeringen som har att bestämma över nettotillgångarnas användning och ändamål.

I promemorian konstateras att flera ytterligare ställningstagande måste till för att den planerade ombildningsprocessen skall kunna genomföras. Skattefrågorna framhålls särskilt. Under innevarande år krävs vidare ett antal förberedande ställningstaganden beträffande organisationen och kapitalförsörjningen i det nya Stadshypotek AB. Nyemissionerna måste förberedas. En ny koncernstruktur med en fungerande regional utlåningsorganisation måste tillskapas.

Utredningsmannen förordar Stadshypotekskassans styrelse som interimsstyrelse i detta bolag. Fullmäktige har inget att erinra mot en sådan tillfällig lösning. Så snart som möjligt bör dock den nya bolagsbildningen få en affärsinriktad och från Stadshypotekskassan fristående styrelse och ledningsfunktion. Rollfördelningen mellan ägarna, Stadshypotekskassan, och den rörelsedrivande koncernen, Stadshypotek AB, bör då tydligt framgå.

Fullmäktige kan tillstyrka att erforderliga lagändringar träder i kraft fr.o.m. början av 1992. Den förestående ombildningen bör inte innebära någon restriktion för Stadshypotekskassans obligationsupplåning eller övriga verksamhet under innevarande år. Fullmäktige har i ett särskilt yttrande tillstyrkt en ansökan från Stadshypotekskassans styrelse om höjning av den statliga grundfonden med 2 miljarder kronor, vilket motsvarar en höjning av upplåningsrätten på marknaden med 20 miljarder kronor.

Bankinspektionen

Bankinspektionen tillstyrker i sitt remissyttrande hypoteksutredningens förslag. I sak har bankinspektionen inte funnit anledning att ändra detta ställningstagande. En viktig grund för detta ställningstagande var emellertid den oklarhet som rådde om vem som rättmätigt kunde göra anspråk på förmögenheten i Stadshypotek. Var det staten som via ställandet av lånegaranti möjliggjort Stadshypoteks upplåning eller var det låntagarna som genom upptagandet av krediter byggt upp Stadshypoteks fonder. Hypoteksutredningen ansåg att ingen rättmätigt kunde göra anspråk på förmögenheten varför utredningen förordade att Stadshypotek skulle ägas av en stiftelse.

Utredningsmannen Nordström synes i sin promemoria instämma i hypoteksutredningens slutsats eftersom han konstaterar efter att bl.a. ha studerat förarbeten m.m. att något entydigt svar till ägarfrågan inte finns. I stället framhåller emellertid Nordström att i denna situation bör det mest angeläggna vara att "söka skapa en ägarstruktur som bäst värnar Stadshypoteks framtida roll på kreditmarknaden". Bankinspektionen ansluter sig till detta synsätt.

En observation bankinspektionen gjort mot bakgrund av de händelser som inträffat under senare tid på den svenska kreditmarknaden är vikten av starka ägare. Ägarfrågan i Stadshypotek bör därför noggrant prövas innan beslut fattas så att inte Stadshypoteks framtida roll äventyras. Ägarfrågan i kombination med möjligheter till externt riskkapital torde även vara viktig ur ratingsynpunkt och därmed helt avgörande för Stadshypoteks framtid konkurrensförmåga på den svenska kreditmarknaden eller som låntagare på internationella marknader.

Enligt bankinspektionens mening är det därför av högsta prioritet att ägarna till det framtida Stadshypotek tar ett samlat grepp över verksamheten - inte minst under ombildningsperioden. Av strategiska skäl kan därför enligt bankinspektionens mening stadshypoteksföreningarna ej ingå i kretsen av framtida ägare. Även om inspektionen har förståelse för föreningarnas syn så är inspektionen av samma uppfattning som såväl hypoteksutredningen som den särskilda utredningsmannen att föreningarna bör upplösas genom fusion med Kassen.

Den förestående ombildningen av Stadshypotek är genomgripande och det kan antas att det tar flera år innan ombildningen är helt genomförd. Under ombildningstiden är det viktigt för Stadshypotek med en stark och oberoende ägare som tillika kan ta ett ägaransvar men samtidigt driva på

förändringsprocessen. Den ägare som bäst kan fylla denna funktion är enligt bankspektionens mening staten. Ett alternativ kan därför vara att staten initieellt ensam träder in som ägare till Stadshypotek AB men då med en klart uttalad målsättning att aktierna i takt med att ombildningen fortskrider löpande skall säljas ut på marknaden. Mot detta förfaringssätt kan invändas att staten då ensam tillgodogör sig den förmögenhetsmassa som under årens lopp byggs upp i Stadshypotek. Därtill kommer att om staten stod som ensam ägare - om än initieellt - skulle detta inte uppfattas som konkurrensneutralt. Ur rating och upplåningssynpunkt skulle Stadshypotek få en klar fördel likvärdig den nuvarande statliga lånegarantin.

Neutralitetsskäl talar således för att staten inte ensam bör vara ägare till Stadshypotek. Däremot delar inspektionen utredningsmannens förslag att staten bör ingå i ägarkretsen (30 %). Skälen härtill är dels att staten via lånegarantin bidragit till förmögenhetsuppbyggnaden i Stadshypotek dels att staten genom ett ägande får ett direkt ansvar för Stadshypoteks ombildning.

Vid ombildningen till aktiebolag samt sloandet av den statliga lånegarantin bör kapitalbasen i Stadshypotek AB väsentligt förstärkas. Sker inte detta sänks sannolikt ratingen och upplåningsvillkoren - inte minst på de internationella marknaderna - försämrats med sämre konkurrensförmåga som följd. Kapitalbasen bör således förstärkas genom ett externt kapitaltillskott och bankspektionen delar utredningsmannens förslag att detta lämpligen sker genom en riktad aktieemission till låntagarna. Ett breddat ägande skapas därmed till Stadshypotek som åtminstone på sikt också bör möjliggöra en börsintroduktion av företaget. Emissionen som förutsätts ske till förmånliga villkor innebär också att låntagarna såväl får del i Stadshypoteks förmögenhet som ett direkt ägarinflytande (40 %).

Enligt utredningsmannen är Stadshypotek AB som mest sårbart under övergångstiden fram till dess hela ombildningen är fullt genomförd. För att dels skapa stabilitet dels förhindra uppköp under övergångstiden föreslår därför utredningsmannen att en del av aktiekapitalet, 30 %, ägs av stadshypoteksorganisationen. Kassan föreslås få äga och förvalta dessa aktier. En annan fördel med detta förslag är att ett gäldenärsbyte då ej behöver ske eftersom den gamla obligationsskulden kan ligga kvar i Kassan fram till dess den antingen förfallit eller ersatts med upplåning direkt från Stadshypotek AB. När så skett föreslås staten få bestämma om likvidation av Kassan samt vem kassans förmögenhet skall tillfalla.

Även på denna punkt delar bankspektionen utredningsmannens syn frånsett att en övergångstid om 5 år kan synas väl kort. Enligt bankspektionens mening bör övergångstiden vara relaterat till i vilken takt den gamla obligationsskulden kan avvecklas och därför inte i förväg vara tidsmässigt bestämd.

Uppsala läns stadshypoteksförening

I samband med remiss av betänkandet om Hypoteksinstitutet i framtiden

avgav Uppsala läns Stadshypoteksförening yttrande vari förordats en integrerad organisation gemensam för Stadshypotekskassan och föreningarna och att denna organisation blir 100-procentig ägare av aktiekapitalet i Stadshypotek AB. Vidare poängterades att låntagarinflytandet skulle tryggas genom att nuvarande Stadshypoteksföreningar ersätts med nya låntagarföreningar vars uppgift bl.a. skall vara att utse ombud till Stadshypotekskassans ombudsstämma samt föreslå kandidater till styrelsen inom Stadshypotek AB framtida regionala organisation.

Uppsala läns Stadshypoteksförening har fortfarande samma uppfattning och har därutöver inget ytterligare att anföra.

Företagsklubbarna - Kontaktombuden - Personalen hos Stadshypoteksföreningarna

Ur personalens synvinkel är det av största betydelse att sysselsättningen garanteras för de anställda i landsorten och inte överflyttas till Stockholm, och det kan endast ske under förutsättning att Stadshypotek bedriver en verksamhet på lokal nivå.

Kapital är makt. Vi skall inte glömma det kapital som personalen i dag representerar i form av kompetens, det kontaktnät och den kännedom om våra låntagare som skapats under årens lopp.

Den trygghet och identifiering vi anställda i dag känner inom resp. stadshypoteksförening kommer att försvinna vid ett centralt ägande. Det finns det alldeles för många exempel på.

Att tvinga sig till föreningarnas kapital anser vi är helt oförenligt med en socialdemokratisk politik. Det förslag som Kassa företräder, vilket innebär att föreningarna skall upphöra, förkastar vi helt och hållet.

Eftersom föreningarnas sammanlagda kapital representerar en majoritet anser vi att "föreningarna" även fortsättningsvis skall vara majoritetsägare i aktiebolaget.

En socialdemokratisk regering med departement, och folkvalda, borde verkligen värna om den lokala förankring som det innebär att ha föreningarna kvar i någon form och därmed också även inflytandet över det totala kapital som under årens lopp genererats.

Som anställda och fackliga företrädare stöder vi fullt och fast föreningsstyrelsernas uppfattning i ägarfrågan.

Finansdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Skrivelse angående Stadshypoteks ombildning till aktiebolag.

I proposition till riksdagen våren 1991 föreslog (s)-regeringen att Stadshypotek skulle ombildas till aktiebolag. Alla dåvarande oppositionspartier avvisade propositionen i olika motioner. Propositionen bordlades till höstriksdagen. Den nya borgerliga regeringen drog tillbaka propositionen.

Regeringen har nu i propositionsförteckningen för våren 1992 tagit upp Stadshypoteks ombildning till aktiebolag. Stadshypotek anser det utomordentligt värdefullt att beslut om Stadshypoteks ombildning kunde fattas av vårriksdagen 1992. Det skulle ge utrymme för en planerad övergång till aktiebolag den 1 januari 1993.

Efter omfattande överläggningar inom Stadshypotek under det senaste halvåret har utvecklats en gemensam syn på hur ombildningen skall gå till som vi härmed vill informera finansdepartementet om. Det förslag som här läggs fram bygger på den tidigare propositionen men innebär i vissa avseenden en del viktigt förändringar.

Tre huvudprinciper som hittills starkt bidragit till institutionens styrka. Dessa huvudprinciper är:

Låntagarinflytande.

Den lokala förankringen.

En fristående ställning i förhållande till svenska och utländska banker och kreditinstitut.

Såväl föreningarna som Kassan har hittills varit i strikt juridisk mening oägda. Dock har låntagarinflytandet kommit till uttryck framför allt hos föreningarna, vars styrelser valts på årliga föreningsstämmor, men också hos Kassan där en ombudsstämman med representanter från de 20 föreningarna utsett majoriteten av Kassans styrelse. Den lokala förankringen hos föreningarna har med denna ordning varit säkerställd. Bankoberoendet har också varit alldeles klart och utgjort en styrkefaktor som omvittnats av många låntagare.

Privatisering.

Målsättningen bör vara att under en 10-årsperiod helt privatisera Stadshypotek AB. Stadshypotek bör på sikt bli ett börsnoterat aktiebolag som drivs på de villkor som gäller för privatägda börsnoterade företag. Övergångsperioden bör vara lång. Så länge Kassan är dominerande ägare kan Stadshypotek garanteras fortsatt oberoende. Det tar också ca 10 år att avveckla den statliga garantifonden, som förutsätts ligga kvar i

Kassan. Så länge staten har en omfattande garantifond finns motiv för ett inflytande från statens sida över Stadshypotekskassan.

Prop. 1991/92:119
Bilaga 5

Ombildning.

Stadshypoteksföreningarna fusioneras med Stadshypotekskassan.

Utlåningsstocken och själva rörelsen överförs till ett aktiebolag Stadshypotek AB mot betalning med reserver som motsvarar Kassans utestående obligationsskuld samt genom nyemitterade aktier. Kassan blir inledningsvis 100-procentig aktieägare i Stadshypotek AB.

Den av flertalet föreningar tidigare förordade lösningen där föreningarna ombildas till permanenta ideella stiftelser eller hypoteksföreningar med en enda uppgift att förvalta aktier i Stadshypotek AB är inte längre avgörande för en samförståndslösning. Förutsättningen är dock att låntagarna tillförsäkras ett majoritetsinflytande i styrelsen för Kassan så länge Kassan har det dominerande inflytandet över Stadshypotek AB.

Nyemission till låntagare.

Stadshypotek AB gör efter ombildningen en nyemission till låntagarna på 1 till 3 mdr kr. Nyemissionen görs så stor och till en sådan kurs att låntagarna erhåller 1/3 av Stadshypoteks kapital och röster. Någon gåvoskatt skall ej utgå för rätten att teckna aktier till förmånskurs. Kassan bör också vederlagsfritt få tilldela aktier till dem som deltar i nyemissionen. Gåvoskatt skall inte heller utgå vid sådan överlåtelse. Tekniken och vilken kapitalandel i form av gratisaktier som lämpligen kopplas till nyemissionen fordrar noggranna överväganden som bör ankomma på Kassan att göra.

På denna punkt anser vi att propositionen bör innehålla ett uttryckligt uttalande att låntagarna skall ges en del av kapitalet på sätt som angivits.

Statens anspråk på kapital och överföring av medel från Kassan till Stadshypotek AB.

Enligt propositionen skulle staten genom ett riksdagsbeslut tillföras ett kapital på ca 5 miljarder kronor i form av en revers som var efterställd Kassans obligationsskuld. Vi anser att staten inte bör ta en del av Stadshypotekskassans kapital, utöver vad som kan följa av det framtida riksdagsbeslutet rörande dispositionen av Kassans vid övergångsperiodens slut kvarvarande kapital (se nedan).

Det är viktigt att Kassan under den första 5-årsperioden har ett majoritetsinflytande som garanterar Stadshypoteks oberoende.

Kassan skall successivt under högst en 10-årsperiod sälja ut aktierna på marknaden. Det kapital som därmed inflyter plus eventuella utdelningsinkomster kommer att leda till en ackumulering av kapital i Kassan. Av detta kapital bör merparten tillskjutas Stadshypotek AB vederlagsfritt. Därigenom kommer de låntagare som tecknade aktier i emissionen att tillföras ytterligare en del av Stadshypoteks kapital genom

att substansvärdet på aktierna stiger. Låntagare som är med och tecknar aktier i bolaget bör på sikt erhålla ca 55 % av det kapital som finns vid ombildningen, vilket ungefär motsvarar den andel som föreningarna i dag har.

Genom sådana kapitaltillskott kan en stark balansräkning i bolaget uppnås. Propositionen bör således innehålla riktlinjer om att den nya Stadshypotekskassan får tillskjuta medel på detta sätt. Det återstående finansiella kapitalet i Kassan har riksdagen att senare fatta beslut om hur det skall disponeras.

Den kris som drabbat finans- och fastighetsmarknaden kommer även få djupgående konsekvenser för Stadshypotek. För att Stadshypotek skall kunna fortsätta att fylla sin viktiga roll i svensk bostadsfinansiering är det av vikt att Stadshypoteks starka finansiella bas bevaras och ytterligare förstärks. En utförsäljning av Stadshypotek till låntagarna räknas på substansvärdet och behöver inte motsvaras av det faktiska värdet. Det senare bestäms av de aktiekurser som utbildas på aktiemarknaden efter emissionen.

Styrelse för Kassan.

Enligt propositionen föreslogs att staten skulle tillsätta hela styrelsen i den nya Kassan. Det ankom sedan på denna styrelse att via Stadshypotek AB:s bolagsstämma välja styrelse i Stadshypotek AB och närmare bestämma emissionsvillkoren och hur tilldelningen av aktier skall ske inom de ramar som propositionen angivit.

Det finns anledning att hålla nere antalet styrelseledamöter i Stadshypotek AB till förslagsvis sju personer för att få ett effektivt fungerande styrelsearbete. Däremot bör antalet styrelseledamöter i den nya Kassan kunna vara flera för att få en bred representantion av olika intressegrupper. Kassastyrelsen sammanträder färre gånger per år och har att ta ställning i ett begränsat antal men viktiga frågor som sammanhänger med Kassans ägaransvar. Därför föreslås att antalet ledamöter i den nya kassastyrelsen utökas till elva.

Styrelsen i den nya Kassan kommer att spela en central roll under omvandlingskedet. Som framhölls ovan är det av vikt att låntagarna bereds möjlighet till ett bestämmande inflytande i Kassan under övergångsperioden. Detta inflytande skall givetvis utövas inom de ramar och riktlinjer och med de mål statsmakterna lägger fast i propositionen och annan lagstiftning. Låntagarna erhåller därjämte i den utsträckning de har aktier i Stadshypotek AB ett inflytande via bolagsstämman.

Fem av ledamöterna utses av staten, däribland ordförande, och sex av låntagarna på ombudsstämma. Vice ordförande utses bland de stämmodvalda ledamöterna. Mandatperioden är högst två år, vilket innebär att ledamöter också kan utses för ett år i sänder. Kassastyrelsen eller en kvalificerad majoritet av stämmodombud bör kunna utlysa extra stämma för val av styrelseledamöter.

Vad nu sagts bör gälla under en övergångsperiod fram till dess att av kapitalet återstår endast den del över vilken riksdagen har att besluta om

dispositionen. Efter denna tidpunkt utses styrelsen i Kassan av staten ensam.

Regeringen får förordna som ett led i övergångsbestämmelserna att bestämmelserna om ombudsstämman (låntagarstämman) och val av ledamöter får behållas under en övergångsperiod. Ombudsstämman skall förutom att utse sex ledamöter i kassastyrelsen också årligen besluta i fråga om ansvarsfrihet för kassastyrelsen. Stämman utser också årligen en revisor jämte suppleant. Staten eller finansinspektionen utser ytterligare en revisor med suppleant. Revisorerna skall vara auktoriserade.

Kassastyrelsen och bolagsstyrelsen har skilda uppgifter. Ägarrollen bör vara skild från det operativa ansvaret. Det bör avspegla sig i styrelsens sammansättning. Persongemenskap bör som regel därför inte förekomma.

Garantifond.

I propositionen föreslogs att Stadshypotekskassan skulle fortsätta att under en tvåårsperiod emittera obligationer med en statlig garantifond som säkerhet. Eftersom ombildningen av Stadshypotek uppskjutits till en tid då finansmarknaden i Sverige drabbats av en allvarlig kris vill vi hemställa om att övergångsperioden förlängs till tre år.

Kassan kommer således att stå som formell emittent av obligationer - även om upplåningen administreras av Stadshypotek AB. De upplånade medlen vidareutlånas till Stadshypotek AB. Inget kapitaltäckningskrav bör ställas på Kassan.

Regional förankring.

Det är vår uppfattning att Stadshypotek skall slå vakt om den regionala förankringen. Det betyder att de nuvarande föreningarna ombildas till regionala rörelseenheter inom ramen för en enda juridisk person. De regionala rörelseenheterna skall ges en ställning motsvarande dotterbolag som i huvudsak styrs av en egen regional styrelse och med eget resultatansvar.

Ordförande i regionalstyrelsen utses av Stadshypotek AB:s styrelse. Övriga styrelseledamöter utse av Stadshypotek AB:s styrelse efter förslag av den regionala låntagarstämman. Det åligger respektive regionalstyrelse att ombesörja sådant förslag.

Hemställan.

Stadshypotekskassan och samtliga tjugo stadshypoteksföreningar hemställer att det som här anförts inarbetas i den proposition som regeringen avser att förelägga 1992 års vårriksdag.

**För Stadshypotekskassan och
på stadshypoteksföreningarnas uppdrag**

N. Erik Åqvist

Lars Wohlin

Riksbanken
Finansinspektionen
Stadshypotekskassan
Stadshypotek Stockholm
Stadshypotek Göteborgs och Bohus län
Stadshypotek Skåne
Svenska Bankföreningen
Allmänna pensionsfonden, första-tredje fondstyrelsen
Sveriges Försäkringsförbund
Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB
SABO (Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag)
Sveriges Fastighetsägareförbund
HSB:s Riksförbund
Svenska Bankmannaförbundet, Stadshypotekskassan
Svenska Bankmannaförbundet, centrala företagsklubben, Stadshypotek Stockholm
Svenska Bankmannaförbundet, centrala företagsklubben, Stadshypotek Göteborgs och Bohus län
Svenska Bankmannaförbundet, centrala företagsklubben, Stadshypotek Skåne

Lagrådsremissens förslag

1 Förslag till

Lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa

Härigenom föreskrivs följande.

Kassans ändamål

1 § Konungariket Sveriges stadshypotekskassa har till uppgift att fullfölja ombildningen av stadshypoteksinstitutionen. Kassan skall

1. äga och förvalta aktier i det aktiebolag som har övertagit kassans rörelse,
2. till utgången av år 1994 låna upp och till aktiebolaget låna ut medel som bolaget behöver för sin rörelse,
3. förvalta kassans fordringar på aktiebolaget och kassans skulder samt
4. ombesörja att regionala låntagarstämmor samt ombudsstämma kommer till stånd.

Styrelse och revisorer

2 § Kassan förvaltas av en styrelse som består av elva ledamöter. Regeringen utser fem ledamöter, bland dem ordföranden, och två suppleanter. Ombudsstämman utser sex ledamöter, bland dem vice ordföranden, och tre suppleanter. Ledamöterna utses för en tid av högst två år.

Regeringen bestämmer ledamöternas arvoden.

3 § För revision av styrelsens förvaltning och kassans räkenskaper utses årligen två revisorer och suppleanter för dem. Finansinspektionen utser en revisor och en suppleant och ombudsstämman de övriga. Revisorerna och suppleanterna skall vara auktoriserade revisorer.

4 § Ombudsstämman avgör frågan om fastställande av balansräkningen och beslutar om ansvarsfrihet för styrelsen.

Grundfond och upplåning

5 § Som grundfond för kassan ställer staten till förfogande en garantiförbindelse som utfärdas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, riksgäldskontoret. Regeringen meddelar föreskrifter om grundfondens storlek samt om de villkor i fråga om avgift och i övrigt som skall gälla för grundfonden.

Efter anmälan till riksgäldskontoret får kassan ta grundfonden i anspråk för att fullgöra sina förpliktelser om kassan för tillfället saknar tillgängliga medel för detta.

När grundfonden har tagits i anspråk enligt andra stycket skall kassan betala staten den ränta på beloppet som riksgäldskontoret bestämmer och snarast möjligt återbetala vad som har tagits i anspråk.

6 § Kassans sammanlagda låneskulder får inte uppgå till mer än tio gånger summan av grundfonden och kassans egna fonder.

Prop. 1991/92:119
Bilaga 7

Likvidation

7 § Regeringen beslutar om kassans likvidation och förfarandet därvid.

Efter anmälan till riksgäldskontoret får grundfonden tas i anspråk när kassan har trätt i likvidation, om det saknas andra tillgångar som svarar för kassans förpliktelser.

Riksdagen beslutar om användningen av kassans behållning efter likvidation.

Kassans verksamhet

8 § Närmare föreskrifter om kassans verksamhet samt om ombudsstämma och låntagarstämmor meddelas av regeringen.

Tillsyn

9 § Kassan står under tillsyn av finansinspektionen. Kassan skall lämna inspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om tillsynen över kassan.

10 § Kassan skall med en årlig avgift bekosta finansinspektionens tillsyn enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar.

-
1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
 2. Genom lagen upphävs lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar.
 3. Från och med den 1 juli 1992 gäller följande.
Regeringen får besluta att stadshypoteksföreningarna skall gå upp i stadshypotekskassan genom att föreningarna upplöses utan likvidation och föreningarnas tillgångar och skulder övertas av kassan (fusion). Därvid skall föreningarnas säkerhetsfonder och kapitaltäckningsfonder föras till kassans reservfond respektive kapitaltäckningsfond. Fusionen anses genomförd den dag regeringen bestämmer.
Regeringen får besluta att stadshypotekskassan efter fusionen skall överlåta hela eller delar av sin rörelse till ett för ändamålet bildat aktiebolag. Regeringen får besluta om villkoren för överlåtelsen.
 4. Stadshypotekskassan får utan hinder av bestämmelserna i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar låna upp de medel och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att förbereda den omvandling som anges i 3.
 5. Den styrelse och de revisorer som har utsetts enligt bestämmelserna i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar utgör styrelse och revisorer i kassan till dess att ny styrelse och nya revisorer har utsetts enligt den nya lagen.

2 Förslag till

Lag om inkomstskatteregler med anledning av vissa omstruktureringar inom den finansiella sektorn, m.m.

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Vid fusion mellan Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och stadshypoteksföreningar enligt punkt 3 av övergångsbestämmelserna till lagen (1992:000) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa tillämpas bestämmelserna i 2 § 4 mom. andra - fjärde, sjunde, åttonde och elfte styckena lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt.

Vid fusion som avses i första stycket samt vid en följande överlåtelse av stadshypotekskassans tillgångar till det kreditaktiebolag som avses i punkt 3 av övergångsbestämmelserna till lagen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa skall överlåtande och övertagande företag anses som en skattskyldig vid återföring av obeskattade reserver enligt 2 § samt vid tillämpning av lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver.

2 § Avsättningar till reservfond eller säkerhetsfond som Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, stadshypoteksförening eller Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB gjort i bokslut till ledning för 1986 och senare års taxeringar skall återföras till beskattning vid 1994 års eller, om företaget inte taxeras då, 1995 års taxering.

Skillnaden mellan reserverna enligt första stycket och den avsättning till skatteutjämningsreserv som första gången görs enligt lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv utgör - om beloppet är positivt - skattepliktig intäkt vid taxeringen till statlig inkomstskatt. Minst 75 procent av beloppet tas upp vid 1994 års taxering och återstående del vid 1995 års taxering. Taxeras inte företaget år 1994 skall hela beloppet jämte ett tillägg på 7,5 procent tas upp vid 1995 års taxering. Om hela beloppet tas upp till beskattning vid 1994 års taxering får vid tillämpning av uppbördslagens (1953:272) regler om debitering av preliminär och slutlig skatt i sådant fall anses som om skatten på intäkten hänför sig med 75 procent på beskattningsåret 1993 och med 25 procent på beskattningsåret 1994.

Vid beräkning av kapitalunderlag enligt lagen om skatteutjämningsreserv skall

dels 15 procent av de avsättningar till reservfond och säkerhetsfond som avses i första stycket räknas som skuld vid 1994 års eller, om företaget inte taxeras då, 1995 års taxering,

dels 30 procent av den skattepliktiga intäkt enligt andra stycket som vid beskattningsårets ingång ännu inte tagits upp till beskattning räknas som skuld vid 1995 års taxering,

dels beskattningsårets inkomstskatt beräknas utan hänsyn till den skattepliktiga intäkten enligt andra stycket.

3 § För det kreditaktiebolag som avses i 1 § andra stycket skall vid beräkning av kapitalunderlag enligt lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv underlaget minskas med 25 % av ett belopp som

beräknas enligt följande. Beloppet utgörs av en så stor andel av bolagets eget kapital omedelbart efter det förvärv från stadshypotekskassan som avses i nämnda lagrum som de belopp som stadshypotekskassan och stadshypoteksföreningarna avsatt till reservfond respektive säkerhetsfond i bokslut för år 1984 eller tidigare utgör av eget kapital i stadshypotekskassan omedelbart före överlåtelsen till bolaget. Med eget kapital avses i fråga om bolaget eget kapital enligt 11 kap. 7 § aktiebolagslagen (1975:1385) och i fråga om kassan summan av reservfond, säkerhetsfond och kapitaltäckningsfond enligt 15 och 33 §§ lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och stadshypoteksföreningar.

Vid beräkning av kreditaktiebolagets avdrag enligt lagen (1967:94) om avdrag för viss aktieutdelning, för utdelning på de aktier som utgetts av bolaget före eller i samband med övertagandet av tillgångar från stadshypotekskassan, skall vad som inbetalats för aktierna minskas med ett belopp motsvarande det som avses i första stycket.

4 § Skattepliktig intäkt enligt 3 § 1 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt skall inte anses uppkomma när låntagare i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller stadshypoteksföreningarna får rätt att - till ett pris som understiger marknadsvärdet - förvärva aktie eller förvärvar aktie i det kreditaktiebolag som avses i punkt 3 av övergångsbestämmelserna till lagen (1992:000) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa. Vad nu sagts gäller endast vid förvärv från bolaget eller stadshypotekskassan i samband med nyemission i bolaget.

5 § Om ett utländskt bankföretag övertar ett av företaget före den 1 augusti 1990 bildat bankaktiebolags hela bankrörelse tillämpas bestämmelserna i 2 § 4 mom. andra - fjärde, sjunde, åttonde och elfte styckena lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, 13 § lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv samt 8 § lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver.

6 § Om ett ömsesidigt livförsäkringsföretag överlåter hela sitt försäkringsbestånd till ett för ändamålet bildat försäkringsaktiebolag skall överlåtande och övertagande företag anses som en skattskyldig vid tillämpning av lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver och övergångsbestämmelserna till lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och tillämpas i fråga om 5 och 6 §§ första gången vid 1993 års taxering och i övrigt första gången vid 1994 års taxering.

Härigenom föreskrivs att 2 § 4 och 8 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

4 mom.² Bestämmelserna i andra-åttonde styckena nedan gäller i fråga om fusioner enligt

1. 14 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385),
2. 12 kap. 1, 3 och 8 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
3. 11 kap. 1, 2 och 9 §§ bankaktiebolagslagen (1987:618),
4. 7 kap. 1, 2 och 8 §§ sparbankslagen (1987:619),
5. 10 kap. 1, 2 och 9 §§ föreningsbankslagen (1987:620).

Har lager, fordringar och liknande tillgångar hos det övertagande företaget tagits upp till högre värde än det värde som i beskattningsavseende gäller för det överlåtande företaget, skall det övertagande företaget ta upp mellanskillnaden som intäkt.

Har byggnad, markanläggning, maskin eller annat inventarium, patenträtt, hyresrätt eller tillgång av goodwill natur övertagits skall vid beräkning av värdeminskningssavdrag och av vad som återstår oavskrivet av tillgångens anskaffningsvärde anses som om överlåtande och övertagande företag utgjort en skattskyldig.

Har inventarier eller andra tillgångar som får skrivas av enligt reglerna för räkenskapsenlig avskrivning övertagits och har dessa tillgångar i räkenskaperna tagits upp till högre värde än vad som följer av tredje stycket, har det övertagande företaget rätt att även efter fusionen tillämpa räkenskapsenlig avskrivning. Som förutsättning gäller att mellanskillnaden tas upp som intäkt under det beskattningsår då fusionen genomförs eller med en tredjedel för nämnda beskattningsår och vart och ett av de två närmast följande åren.

Har skog övertagits skall beträffande skogens anskaffningsvärde och gällande ingångsvärde anses som om överlåtande och övertagande företag utgjort en skattskyldig.

Har betalningsansvaret för framtida utgifter övertagits och har det överlåtande företaget medgett avdrag för utgifterna skall ett belopp som motsvarar avdraget tas upp som intäkt hos det övertagande företaget. Avdragsrätten för det övertagande företaget prövas med utgångspunkt i de förhållanden som gäller vid utgången av beskattningsåret.

¹Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:770.

²Senaste lydelse 1990:1422.

Fusionen skall inte leda till någon skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust för något av de deltagande företagen. Avyttras tillgångar som övertagits vid fusionen skall vid bedömandet av frågan om skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust uppkommit anses som om överlåtande och övertagande företag utgjort en skattskyldig. Vad nu sagts gäller också vid fusion mellan stadshypoteksföreningar samt då ett försäkringsföretags hela försäkringsbestånd övertagits av ett annat försäkringsföretag.

Fusionen skall inte leda till någon skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust för något av de deltagande företagen. Avyttras tillgångar som övertagits vid fusionen skall vid bedömandet av frågan om skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust uppkommit anses som om överlåtande och övertagande företag utgjort en skattskyldig. Vad nu sagts gäller också då ett försäkringsföretags hela försäkringsbestånd övertagits av ett annat försäkringsföretag.

Det övertagande företaget har samma rätt till avdrag för underskott som avses i 26 § kommunalskattelagen (1928:370) och i 14 mom. som det överlåtande företaget skulle ha haft om fusionen inte ägt rum. Om moderbolaget var ett fåmansföretag enligt punkt 14 av anvisningarna till 32 § nämnda lag vid utgången av beskattningsåret eller dotterbolaget var ett sådant företag vid ingången av det närmast föregående beskattningsåret krävs dock att moderbolaget ägde mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolaget vid den sistnämnda tidpunkten. Vid fusion mellan ekonomiska föreningar krävs att båda föreningarna är att anse som kooperativa enligt 8 mom.

Bestämmelserna i sjunde stycket första och andra meningarna gäller också då en juridisk person icke yrkesmässigt överlåter egendom eller rättighet som avses i 25-31 §§ till en annan juridisk person såvida överlåtelsen sker med förlust och företagen är moderföretag och dotterföretag eller står under i huvudsak gemensam ledning. Vidare gäller i nu avsedda fall bestämmelserna om värdeminskningsavdrag m.m. i tredje och femte styckena.

Bestämmelserna i sjunde stycket första och andra meningarna gäller vidare - utöver vad som anges i nionde stycket - om aktie i aktiebolag eller andel i handelsbolag, ekonomisk förening eller utländsk juridisk person överläts till ett svenskt företag inom samma koncern såvida moderföretaget i koncernen är ett aktiebolag, en ekonomisk förening, en sparbank eller ett ömsesidigt skadeförsäkringsföretag och den överlåtna aktien eller andelen innehas som ett led i koncernens verksamhet. Sker överlåtelsen till ett utländskt företag, kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medge befrielse från beskattning för vinst.

I samband med sådan fusion som avses i första stycket skall uttagsbeskattning enligt punkt 1 fjärde stycket av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen inte ske.

Har en tillgång delats ut till ett företag som är frikallat från skattskyldighet för utdelningen enligt 7 § 8 mom. tillämpas bestämmelserna i andra, tredje och femte styckena samt sjunde stycket första och andra meningarna om det utdelande företaget inte uttagsbeskattas enligt punkt

1 fjärde stycket av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen.

8 mom.³ Har en kooperativ förening av vinsten av sin kooperativa verksamhet lämnat rabatt eller pristillägg i förhållande till gjorda köp eller försäljningar, medges avdrag för denna utdelning.

En kooperativ förening har också rätt till avdrag för utdelning som lämnas i förhållande till inbetalda insatser enligt lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. I fråga om andra insatser än förlagsinsatser medges emellertid inte avdrag till den del det utdelade beloppet tillfaller någon som enligt 7 § 8 mom. inte är skattskyldig för utdelningen. Avser denna del av utdelningen högst 10 procent av utdelningen på annat än förlagsinsatser är dock utdelningen i sin helhet avdragsgill.

Är en ekonomisk förening direkt eller indirekt centralorganisation för kooperativa föreningar, har centralorganisationen - även om den inte är kooperativ enligt tionde-tolfte styckena nedan - rätt till avdrag för utdelning på förlagsinsatser. Är föreningen ett förvaltningsföretag enligt 7 § 8 mom. andra stycket skall det avdragsgilla beloppet minskas med den del av utdelningen som föranlett frikallelse från skattskyldighet enligt nämnda stycke.

Avdrag för utdelning skall avse det räkenskapsår som utdelningen hänför sig till.

Avdrag medges endast om föreningen visar att förutsättningar för avdrag föreligger. Yrkande om avdrag skall göras på särskild blankett enligt formulär som riksskatteverket fastställer.

Sparbank får göra avdrag för bidrag till sparbankernas säkerhetskassa.

Sparbankernas säkerhetskassa får göra avdrag för utdelning till sparbankerna.

Sveriges allmänna hypoteksbank, *Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag* får göra avdrag för belopp, som avsatts till reservfond, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två procent av *inrättningens skulder*. *Hypoteksförening* får göra avdrag för belopp, som avsatts till *reserv- eller säkerhetsfond*, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två och en halv procent av föreningens skulder.

Har *reserv- eller säkerhetsfond* som avses i åttonde stycket satts ned skall - om avdrag för fondavsättningen har medgetts - ett belopp motsvarande det nedsatta beloppet tas upp som intäkt.

³Senaste lydelse 1990:651.

Sveriges allmänna hypoteksbank får göra avdrag för belopp, som avsatts till reservfond, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två procent av *skulderna*. *Landshypoteksförening* får göra avdrag för belopp, som avsatts till *reservfond*, i den mån avsättningen är nödvändig för att uppbringa fonden till ett belopp motsvarande två och en halv procent av föreningens skulder.

Har *reservfond* som avses i åttonde stycket satts ned skall - om avdrag för fondavsättningen har medgetts - ett belopp motsvarande det nedsatta beloppet tas upp som intäkt.

En ekonomisk förening är i beskattningshänseende att anse såsom kooperativ, om den är *öppen* och i sina angelägenheter tillämpar *lika rösträtt*.

För att en förening skall anses vara *öppen* fordras inte bara att den enligt sina stadgar är berättigad att när som helst anta nya medlemmar, utan också att den faktiskt visar sig villig att anta till medlem var och en, som är bosatt inom föreningens verksamhetsområde eller tillhör dess angivna verksamhetskrets, förbinder sig att följa föreningens stadgar och beslut och som därjämte skäligen kan antas komma att som medlem bidra till förverkligandet av föreningens i stadgarna angivna syfte. Den omständigheten, att styrelsen eller annat föreningsorgan äger rätt att pröva inträdesansökningarna och avvisa sådana sökande, som inte besitter nu nämnda kvalifikationer för medlemskap, betar inte föreningen dess egenskap av *öppen*. I det fall att en förening säljer till utomstående kan den som regel inte utan att förlora sin öppna karaktär vägra att motta som medlem någon som kan visa, att han brukar köpa förnödenheter genom föreningen. Anser föreningens styrelse emellertid, att vederbörande köpare på grund av rent personliga förhållanden inte kan beviljas medlemskap - i en stor förening, som säljer till utomstående, är det omöjligt att i varje fall inskränka försäljningen till personer, som skulle vara önskvärda som medlemmar - så bör föreningen för att anses såsom *öppen* ha skyldighet att i *ekonomiskt hänseende* jämställa honom med medlem, det vill säga ge honom samma återbäring på köpta varor som medlem erhåller.

Kooperativa föreningars centralorganisationer är att anse såsom öppna, även om inträde beviljas blott sådana lokala föreningar, som fyller av centralorganisationen uppställda krav på stadgar, skötsel och ekonomisk soliditet, och även om endast ett enda företag inom varje område antas såsom medlem. Vad angår kravet på *lika rösträtt* så berövas en centralorganisation inte dess kooperativa karaktär, om rösträtten bland dess förstahandsmedlemmar, föreningarna, utövas efter föreningarnas medlemsantal.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och tillämpas första gången vid 1994 års taxering.

Härigenom föreskrivs att 1 och 3 §§ lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Vid beräkning av inkomst av näringsverksamhet enligt kommunalskattelagen (1928:370) och lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt får avdrag göras enligt denna lag för belopp som har avsatts till skatteutjämningsreserv av

1. svenska aktiebolag,
2. svenska ekonomiska föreningar,
3. svenska sparbanker och sparbankernas säkerhetskassa,
4. svenska ömsesidiga skadeförsäkringsföretag,
5. sådana juridiska personer som enligt författning eller på därmed jämförligt sätt bildats för att förvalta samfällighet och som skall erlägga skatt för inkomst,

6. utländska juridiska personer,
7. fysiska personer och dödsbon.

Livförsäkringsföretag och understödsföreningar som avses i 2 § 6 mom. och sådana företag som avses i 2 § 7 mom., 8 mom. *åttonde stycket* och 10 mom. samt 7 § 4 mom. och 8 mom. andra stycket lagen om statlig inkomstskatt är inte berättigade till avdrag. Detsamma gäller i fråga om dödsbon som behandlas som handelsbolag. Att särskilda regler gäller i fråga om handelsbolag framgår av 11 §.

Livförsäkringsföretag och understödsföreningar som avses i 2 § 6 mom. och sådana företag som avses i 2 § 7 mom. och 10 mom. samt 7 § 4 mom. och 8 mom. andra stycket lagen om statlig inkomstskatt är inte berättigade till avdrag. Detsamma gäller i fråga om dödsbon som behandlas som handelsbolag. Att särskilda regler gäller i fråga om handelsbolag framgår av 11 §.

Den som enligt bokföringslagen (1976:125) eller jordbruksbokföringslagen (1979:141) är skyldig att upprätta årsbokslut skall ha satt av ett mot avdraget svarande belopp i räkenskaperna för beskattningsåret. Avdraget skall återföras till beskattning närmast följande beskattningsår.

3 §²

Kapitalunderlaget för juridiska personer som avses i 1 § första stycket 1-6 är skillnaden vid beskattningsårets utgång mellan tillgångar och

¹Senaste lydelse 1990:1446.

²Senaste lydelse 1990:1446.

skulder. Vid beräkning av underlaget anses beskattningsårets inkomstskatt utgöra 30 procent av den vid taxeringen till statlig inkomstskatt beräknade inkomsten före återföring av föregående års avsättning till skatteutjämningsreserv, avdrag för årets avsättning till skatteutjämningsreserv, avdrag enligt lagen (1967:94) om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning och avdrag enligt 2 § 8 mom. andra stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt för utdelning på andra inbetalda insatser än förlagsinsatser. I den beräknade inkomsten ingår inte heller intäkt enligt 12 § fjärde stycket och intäkt enligt punkt 4 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen (1928:370).

Som tillgång räknas inte

1. aktier i svenska aktiebolag och andelar i svenska ekonomiska föreningar om företagets röstetal för aktierna eller andelarna är så stort som anges i 7 § 8 mom. tredje stycket a lagen om statlig inkomstskatt eller om företaget är frikallat från skattskyldighet för utdelning på aktierna eller andelarna enligt tredje stycket b nämnda moment,

1. aktier i svenska aktiebolag och andelar i svenska ekonomiska föreningar *som inte utgör lager* om företagets röstetal för aktierna eller andelarna är så stort som anges i 7 § 8 mom. tredje stycket a lagen om statlig inkomstskatt eller om företaget är frikallat från skattskyldighet för utdelning på aktierna eller andelarna enligt tredje stycket b nämnda moment,

2. andra tillgångar som avses i 27 § 1 mom. nämnda lag än aktier eller andelar om den underliggande egendomen är aktie eller andel i svenskt företag och innehavet av tillgångarna betingas av näringsverksamhet som bedrivs av företaget eller av annan som med hänsyn till äganderättsförhållanden eller organisatoriska förhållanden kan anses stå företaget nära,

3. en fordran på ett företag i intressegemenskap i den mån det andra företagets kapitalunderlag inte har reducerats med motsvarande belopp vid samma års taxering.

Som skuld räknas även

1. en skuldreservering i den mån avdrag för reserveringen medges vid inkomsttaxeringen,

2. insatskapital i en ekonomisk förening i form av förlagsinsatser,

3. belopp som har avsatts till ersättningsfond,

4. kapitalunderlag hos ett företag i intressegemenskap i den utsträckning som anges i 12 § tredje stycket.

Som skuld räknas inte belopp som har avsatts till skatteutjämningsreserv. Som skuld räknas inte heller i fråga om skadeförsäkringsföretag belopp som har avsatts till regleringsfond för trafikförsäkring eller utjämningsfond.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och tillämpas första gången i fråga om 3 § vid 1992 års taxering och i övrigt vid 1994 års taxering.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver

Prop. 1991/92:119
Bilaga 7

Härigenom föreskrivs att 6 och 8 §§ lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

För bankaktiebolag, sparbanker, föreningsbanker, finansbolag, kreditaktiebolag och sådana värdepappersbolag som skall uppfylla kapitalkrav enligt 5 kap. 1 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse gäller - i stället för vad som anges i 4 och 5 §§ - *följande*.

För bankaktiebolag, sparbanker, föreningsbanker, finansbolag, kreditaktiebolag och sådana värdepappersbolag som skall uppfylla kapitalkrav enligt 5 kap. 1 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse *får* - i stället för vad som anges i 4 och 5 §§ - *bestämmelserna i andra stycket tillämpas*.

Hela uppskovsbeloppet skall tas upp till beskattning vid 1992 års taxering eller, om företaget på grund av förlängt räkenskapsår inte skall taxeras detta år, vid 1993 års taxering. Vid tillämpning av uppbördslagens (1953:272) regler om debitering av preliminär och slutlig skatt skall dock anses som om skatten på uppskovsbeloppet hänför sig med lika delar till de beskattningsår för vilka taxering sker åren 1992-1995. Taxeras inte företaget år 1992 skall anses som om skatten på uppskovsbeloppet hänför sig med 50 procent till det beskattningsår för vilket taxering sker år 1993 och med vardera 25 procent till de beskattningsår för vilka taxering sker åren 1994 och 1995. Vad nu sagts äger motsvarande tillämpning om taxering inte sker ett senare år under nämnda period.

8 §²

Vid fusion som avses i 2 § 4 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, vid ombildning enligt 8 kap. sparbankslagen (1987:619) och vid övertagande enligt 10 kap. 8 a § föreningsbankslagen (1987:620) skall överlåtande och övertagande företag anses som en skattskyldig.

Har uppskovsbeloppet för det överlåtande företaget bestämts enligt 4 och 5 §§ och är det övertagande företaget *ett sådant företag som avses i 6 §* skall *å t e r s t å e n d e* del av uppskovsbeloppet samt i förekommande fall tillägg enligt

Har uppskovsbeloppet för det överlåtande företaget bestämts enligt 4 och 5 §§ och *har uppskovsbeloppet för det övertagande företaget tagits upp till beskattning enligt 6 § andra stycket* skall återstående del av *det överlåtande företagets uppskovsbelopp*

¹Senaste lydelse 1991:1003.

²Senaste lydelse 1991:843.

5 § tredje stycket omedelbart tas upp till beskattning hos det övertagande företaget. Bestämmelserna i 6 § skall därvid äga motsvarande tillämpning.

samt i förekommande fall tillägg enligt 5 § tredje stycket omedelbart tas upp till beskattning hos det övertagande företaget. Bestämmelserna i 6 § *andra stycket* skall därvid äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och tillämpas första gången vid 1992 års taxering.

6 Förslag till

Prop. 1991/92:119

Bilaga 7

Lag om ändring i lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteksförening m.m.

Härigenom föreskrivs att lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteksförening m.m.¹ skall ha följande lydelse.

Lag om avdrag vid inkomsttaxeringen för bidrag till hypoteksförening m.m.

Nuvarande lydelse

Vid beräkning av *nettointäkt av rörelse* enligt *kommunalskattelagen (1928:370)* och *lagen (1947:576)* om statlig inkomstskatt får avdrag åtnjutas av *Konungariket Sveriges stadshypotekskassa* för bidrag som *lämnats till stadshypoteksförening* och av Sveriges allmänna hypoteksbank för *bidrag som lämnats till landshypoteksförening*. Mottagaren skall ta upp *sådant bidrag* som *skattepliktig intäkt av rörelse*.

Föreslagen lydelse

Vid beräkning av *inkomst av näringsverksamhet* enligt *lagen (1947:576)* om statlig inkomstskatt får avdrag *göras* för bidrag som Sveriges allmänna hypoteksbank *lämnar till landshypoteksförening*. Mottagaren skall ta upp *bidraget* som intäkt av *näringsverksamhet*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. Till och med 1994 års taxering gäller de nya bestämmelserna även i fråga om bidrag från Konungariket Sveriges stadshypotekskassa till stadshypoteksförening.

¹Senaste lydelse av lagen och dess rubrik 1976:1033.

7 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1974:809) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteksinstitutionen, m.m.

Härigenom föreskrivs att lagen (1974:809) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteksinstitutionen, m.m. skall upphöra att gälla den 1 juli 1992.

8 Förslag till

Prop. 1991/92:119

Bilaga 7

Lag om upphävande av förordningen (1969:744) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m.m.

Härigenom föreskrivs att förordningen (1969:744) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m.m. skall upphöra att gälla den 1 juli 1992.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1992-04-03

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Hans-Gunnar Solerud, regeringsrådet Anders Swartling.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 26 mars 1992 har regeringen på hemställan av statsrådet Lundgren beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m.m.

Förslagen har inför lagrådet föredragits, förslaget till lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa av hovrättsassessorn Ulf Stenlund och övriga lagförslag av kammarrättsassessorn Johan Svanberg.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Utgångspunkten för förslagen är att Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, efter fusion med stadshypoteksföreningarna, skall ombildas till ett kreditaktiebolag. Reglerna härom finns i punkterna 3 och 4 av övergångsbestämmelserna till den föreslagna *lagen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa*, som i övrigt handlar om kassans verksamhet fram till dess att ombildningsprocessen är helt avslutad.

Enligt lagrådets mening bör bestämmelserna om stadshypoteksinstitutionens ombildning brytas ut till en särskild lag härom. Lagen bör innehålla de bestämmelser som förslaget tar upp i punkterna 3 och 4 i övergångsbestämmelserna. Dessa bör därvid utformas på sådant sätt att det framgår att ombildningen skall genomföras. Lagrådets förslag till lagtext framgår av bilagan till detta protokoll.

Lagrådets förslag ger anledning till vissa redaktionella ändringar i 1 § lagen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa. Även 2-4 §§ och 8 § bör underkastas viss formell bearbetning som framgår av bilagan till lagrådets protokoll.

I förslaget till *lag om inkomstskatteregler med anledning av vissa omstruktureringar inom den finansiella sektorn, m.m.* bör göras vissa redaktionella ändringar med anledning av lagrådets förslag till lag om ombildning av stadshypoteksinstitutionen.

Övriga lagförslag lämnas utan erinran.

1. Förslag till

Lag om ombildning av stadshypoteksinstitutionen

Härigenom föreskrivs följande

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om ombildning av den institution som regleras i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och stadshypoteksföreningar.

2 § Stadshypoteksföreningarna skall gå upp i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa genom att föreningarna upplöses utan likvidation och föreningarnas tillgångar och skulder övertas av kassan (fusion). Därvid skall föreningarnas säkerhetsfonder och kapitaltäckningsfonder föras till kassans reservfond respektive kapitaltäckningsfond. Fusionen skall genomföras den dag regeringen bestämmer.

3 § Efter fusionen skall stadshypotekskassan överlåta hela eller delar av sin rörelse till ett för ändamålet bildat kreditaktiebolag. Regeringen får besluta om tidpunkt och villkoren för överlåtelsen.

4 § Stadshypotekskassan får utan hinder av bestämmelserna i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar låna upp de medel och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att förbereda den ombildning som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

2 Ändringar i förslaget till lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa

Kassans ändamål

1 § Konungariket Sveriges stadshypotekskassa har till uppgift att fullfölja den ombildning som följer av regeringens beslut enligt lagen (1992:000) om ombildning av stadshypoteksinstitutionen. Kassan skall

1. äga och förvalta aktier i det aktiebolag som har övertagit kassans rörelse,

2. till utgången av år 1994 låna upp och till aktiebolaget låna ut medel som bolaget behöver för sin rörelse,

3. förvalta kassans fordringar på aktiebolaget och kassans skulder samt

4. ombesörja att regionala låntagarstämmor samt ombudsstämma kommer till stånd.

2 § Kassan förvaltas av en styrelse som består av elva ledamöter. Regeringen utser fem ledamöter, bland dem ordföranden, och två suppleanter för dem. Ombudsstämman utser sex ledamöter, bland dem vice ordföranden, och tre suppleanter för dem. Ledamöterna och suppleanterna utses för en tid av högst två år.

Regeringen bestämmer arvoden för ledamöterna och suppleanterna.

3 § För revision av styrelsens förvaltning och kassans räkenskaper utses årligen två revisorer och två suppleanter för dem. Finansinspektionen och ombudsstämman utser vardera en revisor och en suppleant. Revisorerna och suppleanterna skall vara auktoriserade revisorer.

4 § Ombudsstämman avgör frågor om fastställande av balansräkningen och om godkännande av styrelsens förvaltning.

Kassans verksamhet

8 § Närmare föreskrifter om beslut i styrelsen och kassans verksamhet samt om ombudsstämma och regionala låntagarstämmor meddelas av regeringen.

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	3
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 7 april 1992	19
1 Ärendet och dess beredning	19
2 Hypoteksinstitutets organisation och verksamhet	21
2.1 Hypoteksinstitutets roll på kreditmarknaden	21
2.2 Hypoteksinstitutets nuvarande organisation	22
2.3 Särskilt om Stadshypotek	22
2.3.1 Organisationen	22
2.3.2 Den nuvarande verksamheten	24
- Upplåning	24
- Utlåning	24
2.3.3 Kapital- och skattesituation	25
2.4 Kaptaltäckningsregler för hypoteksinstitutet	27
3 Allmän motivering	28
3.1 Behovet av en reform	28
3.2 Utgångspunkter för en ombildning	29
3.3 Organisationsform	30
3.4 Ombildningen	32
- Fusionen mellan kassan och föreningarna och överlåtelsen till aktiebolaget	35
- Tillsättningen av kassans styrelse och dess sammansättning	42
- Stadshypotekskassans roll	42
- Likvidationen och fördelningen av över- skottet	44
3.5 Stadshypoteks fonder m.m.	44
3.6 Stadshypotek AB:s verksamhet och organisa- tion	46
3.7 Övergångsfrågor	47
4 Skattefrågor vid ombildningar av utländska bankers svenska dotteraktiebolag till filiabler, m.m.	49
5 Upprättade lagförslag	53
6 Författningskommentar	54
6.1 Förslaget till lag om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa	54
6.2 Förslaget till lag om inkomstskatteregler med anledning av vissa omstruktureringar inom den finansiella sektorn, m.m.	54

6.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt	55
6.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:654) om skatteutjämningsreserv	57
6.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:655) om återföring av obeskattade reserver	58
6.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:225) om avdrag vid inkomsttaxering för bidrag till hypoteksförening m.m.	58
6.7 Förslaget till lag om upphävande av lagen (1974:809) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteksinstitutionen, m.m.	58
6.8 Lag om upphävande av förordningen (1979:744) om befrielse från skattskyldighet vid fusion inom stadshypoteks- och bostads- kreditinstitutionerna, m.m.	58
7 Hemställan	59
8 Beslut	59

<i>Bilaga 1</i> Sammanfattning av betänkandet (SOU 1989:103) Hypoteksinstitutet i framtiden	60
<i>Bilaga 2</i> Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1989:103) Hypoteksinstitutet i framtiden	67
<i>Bilaga 3</i> Lagmannen Nordströms förslag	109
<i>Bilaga 4</i> Sammanställning av remissyttranden över Nordströms förslag	116
<i>Bilaga 5</i> Stadshypoteks skrivelse	133
<i>Bilaga 6</i> Deltagarförteckning vid hearing 1992-03-26	138
<i>Bilaga 7</i> Lagrådsremissens lagförslag	139
<i>Bilaga 8</i> Utdrag ur lagrådets protokoll den 3 april 1992	154